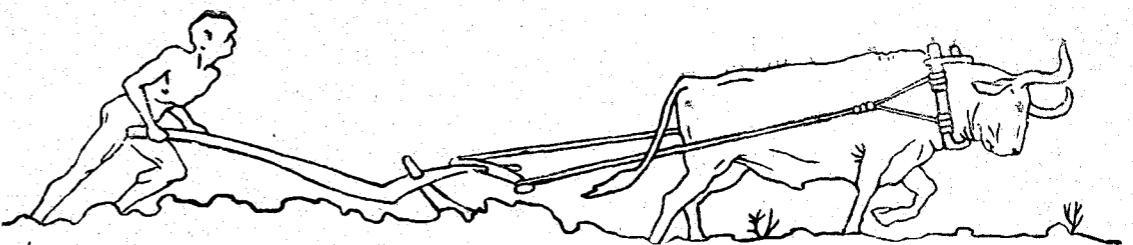

ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ ΥΠΟ Σ. ΣΑΒΒΙΔΗ

ΠΑΝΔΘΗΝΑΙΔ

ΕΤΟΣ Η' 15-80
ΙΟΥΝΙΟΥ 1908

ΕΠΑΡΧΙΑΚΑ ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ—Ο ΚΑΚΟΣ ΔΡΟΜΟΣ

A'

Η Χρυσούλα κ' ή Χρηστίνα ήτανε γειτονοπούλες και φιλενάδες, ή, όπως τάλεγαν έτη γλώσσα τους, κολέσσες¹. Έμεγάλοναν έτος ίδιο καντούνι, τό κατάστενο, όπου τά σπίτια τους κυττάζουνταν ἀντικρυστά, παληή φτωχά σπιτάκια μονόπατα, μὲ κατώγι τό καθένα και μάνωγι.

Τό κατώγι τῆς Χρηστίνας ήτανε χωρισμένο σὲ δυό, μὲ λεπτὸ ξυλότοιχο ποὺ δὲν ἔφιναν ως τό ταβάνι και ποὺ εἶχε μιά στενή - στενή πορτούλα χωρὶς φύλλο, ἀλλὰ μὲ κουρτίνα ἀπὸ διάνα πλουμιστή. Στό ένα μέρος, πρὸς τὸ δρόμο, ἔδούλευε ὁ πατέρας της, ὁ μαστρο-Δῆμος μὲ τὸν τόρον του, κι' ἔφτεινε κοπανέλια γιὰ τὰ κρητικά μέρλα², ὠραῖα τελλάρα γιὰ τὰ κεντίσματα, γουδοχέρια γιὰ τὰ πέτρινα γουδιὰ και δεῖχτες γιὰ τὸν πρωτόσκολον τοῦ Πούμλικου³. Τὸ μικρό του ἐργαστῆρι ἐμύριζε πάντα κυπαρισσόξυλο, ἀλλὰ δὲ μαστρο-Δῆμος ἐμύριζε πάντα κρασίλα. Ἐπινε πολὺ κ' ἔδούλευε λίγο... Τί νὰ σοῦ κάμη κι' αὐτός, γέρος ἀνθρωπος τώρα ὁ κακομοίρης, κήρος και χαροκαμένος, ποὺ ἀπὸ τόσα παιδιὰ δὲν τοῦ ἀπόμειναν παρὰ τὸ στερνογέννι του, ή Χρηστίνα, κ' ἔνας γυιὸς μεγαλήτερος, ὁ Νιόνιος ὁ προκομμένος, ποὺ ἔλειπε χρόνια έτον Πύργο και τοὺς εἶχε ἀπαρνηθῆ...

Στό ἄλλο χώρισμα, έτος βάθος, πρὸς τὴν αὐλή, ἔδούλευε η Χρηστίνα. Εἶχε στημένο τὸν ἀργαλειό της ἐκεῖ κοντὰ έτος μεγάλο παράθιρο, ποὺ σχεδὸν τὸ ἐγέμιζε ή θαμπή πρασινάδα μιανῆς συκιᾶς, κ' ἔφαινε λογῆς - λογῆς διασίδια καλοδιάσιδα, κρουστὰ δίμιτα, ἀγανὲς μπόλιες και παρδαλὰ μπούρδινα. Στό πεζούλι τοῦ παραδύον, συντροφιὰ έτη δουλειά, εἶχε πάντα μιὰ γάστρα βασιλικὸ και μιὰ κασέλα μὲ μπουγαρινιά,

¹ Κολέσσα ἀπὸ τὸ κολέγας.

² Κοητικό μέρλο, δαντέλλα πλεγμένη μὲ κοπανάκια.

³ Πούμλικο=τὸ Δημοτικὸ Σχολεῖο.

και ἀπὸ πάνω κρεμασμένο ένα μεγάλο κλουβὶ μὲ γαρδέλι, κ' ἔνα μικρούτικο κλουβάκι, τόσο δά, μὲ τριζόνι¹. Τὰ καλοκαιριάτικα δειλινά, τὴν ὥρα ποὺ ἔπαινε τὰ δλημερινὰ κελαϊδήματα τὸ πουλί, ή μπουγαρινιά στολιζόταν μὲ λευκὰ ἀστράκια ποὺ μεθυστικά μοσχοβολοῦσαν, και τὸ τριζόνι, χροτασμένο καρπουζόφλουδα, ἔκουρδιζε δειλὰ τὰ φτερά του, γιὰ νάρχιση τὸ μονότονο, τ' δλονύκτιο τραγούδι του. Μὰ τοῦ κάκου! τοῦ κάκου! Η Χρηστίνα ήταν ἀσχημη.

"Ενα μεγάλο, στρογγυλὸ μοῦτρο, — ε, πάντα δροσερό, δπως νὰ πῆς; σὰ δεκαεφτὰ χρονῶν κοπέλλας, μὰ ψυχρὸ και ἀνέκφραστο,—κάτι μάτια γατίσια, ἀνοικτοπράσινα κι' ἀγριωπά, ἔνας λαιμὸς χωμένος μέσο² στοὺς ψημούς, ἔνα κορμὶ κοντὸ και ἀγραμπο, ἔνα στήθος σὰν πλάκα. Τὴν ἐκύτταζες και σουρχόταν νὰ γελάσῃς³ σ' ἐκύτταζε κι' ἐκείνη και τὴν ἐλυπόσουν κατάκαρδα. "Ητανε γερή, ἀκέρια, και διμως σοῦ ἔκαιν⁴ ἐντύπωσι σακατίσσους. Λὲς κ' εἶχε σακατευθῆ, μέσο⁵ στὴν κοιλιὰ τῆς μάννας της, ή ίδια ή εὐμορφιά της. Λὲς κ' ήταν γιὰ νὰ βγῆ ὡραία, κι' ἀπὸ μιὰ κακοτυχιά, τὴν τελευταία στιγμή, βγῆκε ἀσχημη. "Η συχωρεμένη ή μαστρο-Δῆμαινα ἔλεγε πῶς τὴν εἶχε «κακοπιάσει» ή μαμμή. Κάτι παράξενο!

"Η Χρυσούλα διμως ήταν εῦμορφη. Στὸ σπίτι της αὐτή δὲν εἶχε οὔτε πουλιά, οὔτε λουλούδια, οὔτε ἀργαλειό,—μὰ ήταν εῦμορφη πολὺ. "Εμοιαζε σὰν ἀχτίδα τοῦ ἥλιου, χωρὶς νὰ εἶνε ξανθή. Καστανὰ τὰ μαλλιά της, και ἀφθονα, και σγουρὰ σὰν κυματάκια, και γυαλιστά. Τὰ μάτια της βαθειά, σχεδὸν μαῦρα, μεγάλα κι' ἀστραφτερά. Αἰλωνίως γελαστό, τὸ κοραλένιο στόμα ἔδειχνε κάτι δοντάκια μαργαριτάρια, κι' ήταν τὸ κρέας της κάτασπρο, δλο δροσιά και χυμός, σὰ ξυμωμένο μὲ γιασεμιά και μπουγαρινιά. Τὰ μάγουλά της,

¹ Τριζόνι, δι γύλλος.

κιόλας... Σοῦ λέω, παιδί μου, γιὰ τὸ καλό σου,
νὰ μὴν ἔχης πολλὰ νταραβέρια μὲ δαύτηνε.

— Καὶ τὶ νταραβέρια ἔχω ἐγώ; ἀποκρίθηκε
ἡ Χρηστίνα. Μπορῶ γιαμά νὰν τῆς κόψω και
τὴν καλημέρα, γειτόνισσες ποὺ εἴμαστ' ἐδῶ πᾶ,
ἀναστημένες ἀπὸ τὰ μικρά μας χούνι⁹ ἀντάμα;
Στὸ σπίτι τους; ἔχω νάναιβῶ ἀπὸ τὸν καιρὸ
ποὺ πέθανε ἡ μάννα μου... Πώς ἔχεται ἐδῶ;
Τί μὲ τοῦτο; Ούτε τὰ μυστικά της μοῦ λέει,
οὔτε ἔχω ἐγώ νὰ τῆς πῶ... Καθένας γιὰ λόγου
του, και ὁ Θέος γιὰ οὐλούς.

— "Εχεις δίκηο, δε σου λέω... μὰ τώρα - τώρα ἀρχίνησε να φιλιέται και ἵστη ροῦγα. Νά, ἔψεις τὸ βράδυ, ἀργά, ή μάννα της τὴν ἔστειλε νὰ πάρῃ μέντα ἀπὸ τὸ καπνοπούλειὸ τοῦ Κατζῆ¹, γιατ' εἶχε, λέει, κόψυμο.

— Ναι, τὴν εἶδα κ' ἔγω..

— "Ε, μπράβο ! .. Έκει τὸ λοιπὸν ποὺ γύριζε
ἀπὸ τοῦ Κατζῆ, τὴν ἐστορήμωξε 'ς τὴν καντου-
νάδα ἔκεινος δὲ πιλάτος, δὲ Τζώρτζης, δὲ γυιός τοῦ
Μενεγῆ, δὲ μπαρμπέρογις καλέ . . .

— Τόνε ξέρω, κυρά μου, τόνε ξέρω..

— Ναίσκε... τὴν ἐστρήμωξε, ποὺ λές, καὶ τοῇ ἔδωκε ἔνα φιλί ὃ τὸ στόμα... σκαστό φιλί ποὺ τάκουσα ἐγώ μὲ ταῦτιά μου. Καὶ γέλια ἔκεινη;! καὶ «Ψυχή μου» ἔκειός;!... Τί ἄλλο δὲν εἰέξω, γιατ’ ἡτανε σκοτάδι καὶ δὲν ἔβλεπα... Μὰ γιὰ τὸ φιλί, παίρνω δρόπο καὶ ὃ τὴν Κάσσα τοῦ Αγίου μας.

“Η Χρηστίνα ἐσάστισε, ἐκτύπησε τὶς παλάμες,
ἐσήκωσε τὸ κεφάλι καὶ ἀνοιξε τὸ στόμα κατί νὰ
πῆ μὰ τὴ στιγμὴ ἐκείνη τῆς ἥρθε καὶ ἐφταξνί-
στηκε.

— Γειά σου κι' ἀλήθεια λέω! εἶπε ἡ θεία Νικολέττα.

“Η Χρηστίνα χαμογέλασε κυρίως πάλι βυθίστηκε στην αποδύνα της. Μπά! μπά! άκους, καλέ! Ισια μέντε είπει λοιπόν έφτασε ή κυράτσα Χρυσούλα; Κρίμα στην κοπέλλα!. Και δημως δυσκολευόταν να πιστέψῃ τέτοιο πρᾶγμα ή Χρηστίνα, γιατί τη φύλενάδα της τήν θέξερε άγρια. Λόγια καὶ γέλια δύσα θέξ, μὰ χειρονομίες δχι... Πολλὲς φορὲς οἱ διαβάτες καὶ οἱ γειτόνοι τῆς ορίζονταν στὰ σκοτεινά, καὶ κάτι νέοι χαροκόποι ἢ γέροι κολασμένοι, ποὺ τὴν ζέβλεπαν νὰ τριγυρίζῃ στὸ βοῦρχο, τὴν ἐνόμιζαν τοῦ χειροῦ τους καὶ ξεθάρρευναν ἀπάνω της. Μὰ πάντα ή Χρυσούλα γινόταν σκυλί: «κάτιον τὰ ξεράδια σου!» ξεφώνιζε, καὶ δὲν τῶχε γιὰ τίτοτα τὸ ἀγυροκόριτσο, νὰ σηκώσῃ καὶ πέτρα νὰ σπάσῃ κεφαλή. Ψέματα λοιπόν έλεγε ή θεία Νικολέττα:

^οχι, η γειτνίσσα έλεγε την ἀλήθεια. Ο Τζώρτζης του Μενεγή, διπλωμάτης, της τόπιας το φύλλο έκεινο το βράδυ. Καὶ ή Χρυσοῦλα

¹ Έκείνον τὸν καιρό, τὰ καπνοπωλεῖα ἦταν καὶ ράκοπωλεῖα· τὰ δὲ μπακάλικα πουλοῦσαν μόνο σαλονικά.

δὲν ηὗρε δύναμι νάντισταθῇ. Ἀντὶ νὰ φωνάξῃ, ἐγέλασε,—κι' ἀντὶ νὰ σηκώσῃ πέτρα, ἀγωνίσθηκε μόνο νὰ λυτρωθῇ ἀπὸ τὸ σφέιμό του καὶ νὰ τοῦ φύγῃ νὰ κρυφτῇ· «τὸ σπίτι της...» Ε, μὰ δὲν ἦταν σὰν τοὺς ἄλλους ὁ Τζώρτζης! Λεβεντόπαιδο, παλληκαρδᾶς ἵσα μ' ἔκει πάνου, χεροδύναμος, ποὺ μποροῦσε νὰ τὴ στήψῃ ὀλάκαιρη σὰ λεμονόκουπα. Καὶ ὅταν ἀπλούνε ἀπόνω της, τὰ χεριά του δὲν ἔτρεμαν σὰν τῶν ἀλλοιῶν, οὕτε ή φωνή του ἐγινόταν βραχνή καὶ ἀγγώριστη. Τίποτα τὸ σκοτεινὸ καὶ τίποτα τὸ φοβισμένο. Ἀπλούνε γελαστός, μὲ θάρρος καὶ μὲ ἀφέλεια, καὶ μὲ μιὰν ὥραία δρμή, σὰ νὰ ηθελε δχι νὰ κλέψῃ, ἀλλὰ νὰ πάρῃ κάτι δικό του. Καὶ ή Χρυσούλα μπροστά· «αὐτὸ τὸ δυνατό, ἔχανε κάθε της δύναμι.

Ἡ ἴστορία τοῦ βραδινοῦ φιλιοῦ καὶ γι' ἄλλο λόγο ἐπλήγωσε κατάκαρδα τῇ Χρηστίνᾳ. Δὲν τὸ εἶχε πῆ καλὰ - καλὰ οὔτε 'ς τὸν ἔαυτό της, μαὶ γιὰ τὸ Τζώρτζη τῆς πονούσε λιγάκι τὸ δόντι. Γι' αὐτὸν τῆς κελαϊδούσε δλη-μέρα τὸ γαρδέλι της, γι' αὐτὸν μοσχιβολοῦσε δι βασιλικὸς καὶ ἡ μπουγαρινιά της καὶ δταν ἔκαμψε ὅνειρα γιὰ τὸ μέλλον, ἀγνόβλεπτε μιὰ Χρηστίνα ἥσυχη, φρόνιμη, εὐτυχισμένη γυναικοῦλα τοῦ νέου μπαρομπέον. "Εποι εἶνε πάντα τρελλὰ τῆς νειότης τὰ δνείρατα... Καὶ τώρα νά, ἡ Χρυσοῦλα ἡ λιγδοῦ κ" ἡ ἀκαμάτρα, τῆς τὸν ἔπαιρον μὲ τὴν εὐμορφιά της καὶ τὴν ἀδιαντοσιμία...

Ως τόσο, τὸ αἰσθήμα αὐτὸν τῆς ζήλειας τῆς ἀπόκρυφης, ἵταν τὸ βαθύτερο κατακάθισμα τῆς ἀλληλινῆς φρίκης, ποὺ αἰσθανόταν, τώρα ἐς τὴν ἀρχή, σὰν τίμια νοικουροπούλα, γιὰ τὸ κατρακύλισμα τῆς φιλενάδας της. Νὰ στέκεται ἔτσι νὰ τὴ φιλοῦν ἐς τὸ δρόμο οἱ ἀντρες;!... Και σὰν ἥχος μακρυνῆς καμπάνας, ἀντηχοῦσαν στὸ αὐτιά της ἔναν καὶ ἔναν, τὰ λόγια τῆς γειτόνισσας: «Ἡ Χρυσούλα θὰ πάρῃ τὸν κακὸ δρόμο, ἀν δὲν τὸν ἐπῆρε κιόλας». Τὸν κακὸ δρόμο .... μὰ καὶ βέβαια ποὺ τὸν ἐπῆρε, μ' αὐτὰ ποὺ ἀρχισε νὰ κάνῃ, γιατὶ τί ἄλλο ἵταν ὁ δρόμος ὁ κακός; Και ἀπὸ τείνην τὴν ἡμέρα θεωροῦσε τὸν ἔναντό της πραγματικὰ καὶ τελειωτικὰ χωρισμένο ἀπὸ τὴν κολέσσα. Γιατὶ αὐτή, ἡ Χρηστίνα, μόνο τὸν καλὸ δρόμο θάκολουνθοῦσε, τὸ δρόμο τῆς δουλειᾶς καὶ τῆς τιμῆς, τὸ δρόμο τῆς μάννας της καὶ τοῦ πατέρα της. Κ' ἐπειδὴ μιὰ καθαρόη μεταφορὰ δὲν μποροῦσε νὰ κρατηθῇ ἐς τὸ ἀκαλλιέργητο μυαλό της χωρίς οπαῖον ὑλικὸ ἀποκκούμπι,

τῆς ἀρεσε νὰ φαντάσεται τὸ Τρίστρατο, ποὺ σχηματίζουνταν ἐκεὶ ὡς τὴν ἄκρη τοῦ καντουνιοῦ τους: Ἔνας δρόμος δικός τους δεύτερος δρόμος ἐκεῖνος ποὺ πήγαινε τὸν ἀνήφορο, μακρύς, πρὸς τὶς ἀπάνω γειτονείς, πρὸς τὸ λόφο καὶ τὸ βουνό· καὶ τρίτος δρόμος διὰλλος, ποὺ κατηφοροῦσε ἀντίθετα, καὶ ἔβγανε σύντομα ὡς τὸν "Αμμο καὶ ὡς τὴν θάλασσα.

Ἐτοι ἡταν: Μὲ τὴν Χρυσοῦλα χειροπιασμένης, ἐτράβηξαν μαζὶ ὡς τὸ τρίστρατο, ὡς τὴν ἀκρῃ τοῦ καντουνιοῦ τους. Ἡταν τὰ πρῶτα τους χρόνια, τὸ παιδικά, τἀθῆνα καὶ τάνησερα. Μ' ἀπὸ κεῖ καὶ πέρα ἔλυναν τὸ χέρια, ἀποχαιρετιοῦνταν κ' ἔχωρίζουνταν. Ἡ Χρυσοῦλα ἔπαιρον τὸν ἔνα δρόμο, τὸν εὔκολο κατήφορο, ποὺ ὠδηγοῦσε· τοῦ θάλασσα καὶ ἐς τὸν πνιγμό. Καὶ ἡ Χρηστίνα ἔπαιρνε τὸν ἄλλο, τὸν ἀνήφορο τὸν τραχὺ καὶ λαχανιασμένο, ποὺ ὠδηγοῦσε δύως ἐς τὰ ψηλά, τὸ λόφο μὲ τὸ ξωκλῆσι καὶ μὲ τὰ κόκκινα σπιτάκια, ἐς τὸ βουνὸν μὲ τὰ πράσινα πλάγια, τὸν οὐρανό... Ἔτοι ὁ δρόμος τῆς ζωῆς τους, ὁ κοινὸς ὡς τὰ τώρα, ἐκεὶ ἐς τὸ τρίστρατο, ἐς τὸν κρίσιμο σταθμὸ τῆς νειότης, χωριζότανε ἐς τὰ δυοῦ: Ἀντίο, Χρυσοῦλα... — Ἐγε γειά, Χρηστίνα...

B'

Τὸ δρόμο τὸν κακό, που κατηφοροῦσε πρὸς τὸ ἀκρογιάλια τοῦ Ἀμμού, τὸν πῆρε στὸ ἀλήθεια μιὰ νύχτα ἀνοιξίτικη, ἡ Χρυσοῦλα, ἡ τὸ υπρόστοι τοῦ Τζώρτζη τοῦ ἀγαπημένου της.

Ο μαστρο-Δῆμος δ ἔδιος, γνωζόντας τὴν ὥρα
ἐκείνη ἀπὸ τὰ «πραματευταρεῖα» τῆς Πλατείας
Ρούγας, ὅπου εἶχε πάει νὰ δώσῃ διασίδι καὶ νὰ
πάρῃ γνέματα τῆς κόρης τοῦ, καὶ εἶχε παραφ-
γῆση γιατ' ἦταν Σαββατόβραδο καὶ οἱ πραμα-
τευτάδες εἶχαν σκιτοῦρες, — ἀπάντησε τὸ ἔνοχο
ζευγάρι ὃς τὸν ἔρημο δρόμο. Εἶδε τὴν Χρυσοῦλα,
κι' ἀν καὶ κουκουλωμένη ὃς τὸ μαῦρο μαντυλόνι
της, τὴν ἐγνώρισε. Καὶ ὅταν ἔφτασε ὃς τὸ σπίτι,
φορτωμένος γνέματα καὶ ἀγανάκτησι, ἡ πρώτη
του δουλειὰ ἦταν νὰ τὰ πῆ δλα τῆς Χοηστίνας.

— Οὔτε καλημέρα δὲ θέλω νάχης ἄλλο¹
μὲν τοιούντην τὴν πατσαβούσα! τὴν ἐπόρσταξε.

— Μπᾶ, μπᾶ, μπᾶ! πού θὰ κατοδεχθῶ ἐγὼ νὰν τῆς ματαπῶ καλημέσα! ἐδήλωσε, ύπάκοη πάντα της ἡ Χονστίνα.

Δέν ἐφάρνηκε πάως ἔδωσε μεγαλήτερη προσοχὴ
΄ς τῇ διῆγησι τοῦ πατέρα της, — πφ! μόνο κατα-
φρόνεσι τῆς ἀξίζεται βρώμας! — καὶ ἀφοῦ
ἔδειπνήσανε οἱ δυό τους μὲ κολοκυνθάκια καὶ
τηγανιστές μαράνδες, ἡ Χρηστίνα ἔπεσε΄ς τὸ κρεβ-
βάτι κ΄ ἐκαμώθηκε τὴν κοιμισμένη. “Υστερα
ὅμως, μόλις ἀπούσε τὸ γέρο νὰ ροχαλίζῃ, σηκώ-
θηκε κ΄ ἐπῆγε΄ς τὸ παράθυρο, μπροστὰ΄ς τὴν
κλεισμένη γρίλια. Ἐκεῖ εἶνε τὴν ὑπομονὴν νὰ
καθήσῃ καὶ νὰ παραμονέψῃ ὅρες ὀλόκληρες.
΄Ηδελε νὰ βεβαιωθῇ ἀν ἐκείνη ποὺ εἶδε΄ς τὸν
κακὸ δρόμο δι πατέρας της,΄ς τὸ μπράτσο τοῦ
Τζωρτζή, ήταν ἡ Χρυσούλα. Μὰ καὶ ποιὰ ἀλλή
μποροῦσε νὰ ἥταν;... Κι΄ θελε ἀκόμα νὰ ίδῃ πῶς
καὶ τί ὠρα θὰ ἔγυριζε΄ς τὸ σπίτι της ἡ παραστρα-
τισμένη... Τὴν ἐκοιατοῦσε ἄγρυπνη — καὶ κακὴ

—ή ζήλεια καὶ ἡ περιέργεια. Επέρασαν τὰ μεσά-
υκτα, βγῆκε κατακόκκινο τὸ μισοφέγγαρο, τὸ
οἰςζόνι γαργαλισμένο δυνάμωσε τὸ τραγοῦδι του...
Στὸ δρόμο ψυχῇ, δλα κατάκειστα καὶ βαθυκοι-
μισμένα. Θά ξημέρωνε κιόλα, κ' ἀκόμα νὰ φάνη
ἡ Χρυσοῦλα. Μήπως δὲν θὰ ξαναγύριζε καθό-
λου; Μήπως δὲν Τζώρτζης θὰ τὴν υρατοῦσε γιὰ
πάντα;... Μὰ όχι, δὲν τὸ ἐπίστενε αὐτό. “Ο
Τζώρτζης ήταν πολὺ νέος ἀκόμα καὶ εἶχε μάννα
κι’ ἀδελφές. Δὲ θάκανε τέτοια μεγάλη τρέλλα...
Καὶ θυμόταν ἡ Χοητίνα: ἔτσι καὶ τὴν Ἀριέττα,
ποὺν τὴ σπιτώσῃ ἔκεινος δὲ πλούσιος γέρος, τὴν
εἶχε πάρῃ μιὰ νύχτα ἔνας φτωχός νέος, καὶ τὴν
εἶχε γυρίση “ς τὸ σπίτι της κατὰ τὴν αὐγήν... Μή
δὲν εἶχε βοήξει τότες ἡ γειτονειά; Καὶ ἡ Χρυ-
σοῦλα τώρα τὰ ἵδια... Εἴχαν, βλέπεις, τὸ καλὸ-
παράδειγμα... κ' ἔκεινος κ' ἔκεινη.

Καὶ νά τους, τελοιπάντων! Γυρίζουν. Βουβοί, μὲ φοβισμένα βήματα, σιγά-σιγά, περπατοῦν κ' οἱ δύο τους σὰν τοὺς κλέφτες. Κανένας νὰ μὴ τοὺς ἀκούσῃ, κανένας νὰ μὴ τοὺς ἴδῃ. Ποὺ νὰ τὸ ἔρουν πῶς ή κλειστὴ γούλια είχε ἄγυρυπτα μάτια γι' αὐτούς!... Ἡ Χρηστίνα τοὺς βλέπει, ω, πῶς τοὺς βλέπει!... Τὰ μάτια τῆς τὰ γατίσια θέλουν νὰ σχίσουν τὸ νυκτερινὸ μισοσκόταδο γιὰ νὰ διακρίνουν κάθε λεπτομέρεια ἐπάνω τοῖς δυὸ ἔκεινες ἀνθρώπινες σκιές, γιὰ νὰ διαβάσουν ὃς καὶ τὴ ντροπή, γραμμένη, ἀν ἥταν, τὸ πρόσωπο τῆς Χρυσούλας... Μὰ τὸ πρόσωπο αὐτὸ εἶνε δόλο σκεπασμένο μὲ τὸ μαῦρο μαντιλόνι, καὶ σκύφτει, ω πῶς σκύφτει, σὰ νὰ ἥθελε νὰ κρυφτῇ κι' ἀπὸ τὸν Τζώρτζη τὸν ἴδιο!... Νά τους, ἔφιθασαν... Μπροστὰ τὸν πόρτα της, ἡ Χρυσούλα χώνει τὸ κλειδὶ τοῦ κλειδαρότρυπτα, καὶ ὅγάλια - γάλια, χωρὶς κρότο, τὸ γυρίζει. Νά, ή πόρτα τώρα χάσκει... Τὸ κεφάλι τῆς βάνει στοίχημα ἡ Χρηστίνα, πῶς ἡ φιλενάδα τῆς τὴν είχε λαδωμένη ἀποβραδὺς τὸ δλα τῆς τὰ σίδερα, γιὰ νὰ μὴν τοξεῖ οὔτε δσο τοξεῖς ἡ γάτα ποὺ χαίρεται. Κι' ἀκόμη βάνει στοίχημα τὸ κεφάλι της, πῶς ἥταν συνεννοημένη μὲ τὴν ἀδελφή της, μὲ τὴν Ἐλενα, - ἔκεινο τὸ σιγαλὸ ποτάμι — νὰ τὴν τραβήξῃ ἀπὸ μέσα τὸν καδινάτσο¹, ποὺ θὰ τὸν ἔβαλε βέβαια δὲ κνρ - Λάμπρος — δὲ κακομοίοης — ποὺν πέσῃ νὰ κοιμηθῇ... Μπορεῖ καὶ μὲ τὴ μάννα της. Γιατί δχι; Τέτοια μάννα ποὺ είχε!. "Αξίζε τώρα νὰ βγάνῃ κ' ἔκεινη τὸ μακελλάρι της, καὶ νὰ συναπαντηθοῦν ἔκει τὴ «μπασία» Χρυσούλα καὶ Φιορέττα, Τζώρτζης καὶ Γερόλυμος... γάγα γάγα!

Σὲ μια στιγμὴ μέσα, ἐπέρριψαν ἀπὸ τὸ νοῦ τῆς Χοηστίνας δλοι αὐτὸι οἱ στοχασμοί. Τόσο χρειάσθηκε κ^αν^η Χρυσούλα γιὰ ν^α ἀγκαλιάσῃ τὸ Τζώρτζη της, νὰ τοῦ δώσῃ ἔνα βιαστικὸ καὶ μουνγὸ φιλί, τὸ τελευταῖο, νὰ γλυστρήσῃ στα

¹ Έκείνον τὸν καιρό, τὰ καπνοπωλεῖα ἦταν καὶ ράκοπωλεῖα· τὰ δὲ μπακάλικα πουλοῦσαν μόνο σαλονικά.

¹ "Αλλο, πιά, εἰς τὸ ἔξῆς.

σκοτεινὸν ἄνοιγμα καὶ νὰ κλείσῃ πίσω της τὴν πόρτα. Τώρα ἡ πόρτα λιγάνι ἀκούσθηκε. Ἀκούσθηκε καὶ ὁ καδινάτος ποὺ ξαναμπήκε ἀπὸ μέσα. Ἀκούσθηκαν καὶ τὰ βῆματα τοῦ Τζώρτζη, ποὺ ξεκίνησε ξέθαρρος. Σᾶ νὰ ἔλεγαν μὲ δλα καὶ οἱ δυό τους: «Εμεῖς εἴμαστε. Τώρα δὲν ἔχουμε ἀνάγκη...»

Τὸν πῆρε λοιπὸν τὸν κακὸ δρόμο ἔκεινη τὴν νύχτα, ἡ εὔμορφη Χρυσοῦλα. Κ' ἔβγηκε βέβαια ἐς τὴν θάλασσα. Μ' ἀπὸ κεῖ ποὺ; σὲ σπίτι ἡ σ' ἀκρογιάλι; Αὐτὸν ἡ Χρηστίνα δὲ μποροῦσε νὰ τὸ ξέρῃ. Κάτι ἄλλοι ὅμως,—κάτι παστρικοί, ἀπονύχτεροι, ποὺ ἔβγαναν κοντραμπάντο καφέ καὶ ζάχαρη, ἐς τὸ ξέρημο ἔξοχικὸ ἀκρογιάλι τοῦ Ἀγίου Χαραλάμπη, τοὺς εἶδαν ἀπὸ ἔκει νὰ περοῦν καὶ νὰ τραβοῦν ἵσια καὶ ἀφοβά κατὰ τὴν Ἐκκλησιά. Ἡ Ἐκκλησιά ἔχει μιὰν εὐρύχωρη λόζα ἀπάνω ἐς τὴν θάλασσα, μὲ δραΐα πλατειὰ πεζούλια, δπον μπορεῖ κανεὶς νὰ καθήσῃ καὶ νὰ ξαπλωθῇ, καὶ ἔνα μεγάλο σαρκοφάγο, ἀσβεστωμένο, ἐς τὴν ἀκρη. Εἶνε τὸ ρομαντικὸ καταφύγιο τῶν ἑραστῶν, καὶ ἔκει μέσα ἔπηγαν νὰ στήσουν τὴν ἐφήμερη φωληά τους, δὲ Τζώρτζης καὶ ἡ Χρυσοῦλα. Δὲν φοβοῦνταν νὰ τοὺς ἔβλεπε κανείς, καὶ ἔκεινοι ποὺ τοὺς εἶδαν πρὸιν νὰ πηγαίνουν, ἔμαντευαν βέβαια τὴν παρανομία, μὰ καὶ ἀυτὸν δὲν ἦταν λιγώτερο παρανομοί... Τὸ κῦμα ἐφλοιστίζεις ἐς τὰ πάδια τους, ἡ αὔρα τοὺς ἔφερνε τὰ θαλάσσια ἀρώματα, καὶ οἵ νέοι, ξαπλωμένοι ἐς τὴν ὅλοτρωτή πέτρα, ἔκει ἐς τὴν γωνιὰ τῆς λόζας, κοντά ἐς τὸν παληὸ σαρκοφάγο, δίπλα ἐς τὸ θάνατο, ἔχαρισυνταν τὴν μεγάλη ζωή... Τὸ ποὺ δὲν μποροῦσε βέβαια νὰ τὸ ξέρῃ ἡ Χρηστίνα. Ἀλλὰ τί μὲ τοῦτο; Τὴν ἔνοιαζε ποὺ ἡ Χρυσοῦλα ἔπηρε τὸν κακὸ δρόμο, καὶ περισσότερο ποὺ τὸν πῆρε μαζὶ μὲ τὸν Τζώρτζη. Τώρα πάει!.. Ποιὸς τὸ ξέρει πότε θὰ ξέμπλεκε ἀπὸ τὰ δίκτυα τῆς καὶ θὰ γλύτονε ἀπὸ τὰ μάγια τῆς τὸ καλὸ παιδί!.. Πόσοι νέοι δὲν ἔχαρισκαν γιὰ πάντα, μὰ ποὺ μπλέξανε μὲ τέτοιες...

Ἐπείνη τὴν νύκτα ἡ Χρυσοῦλα μπορεῖ νὰ κοιμήθηκε. Ἡ Χρηστίνα ὅμως δὲν μπόρεσε νὰ κλείσῃ μάτι. Τί παράξενο! Ἡ Χρυσοῦλα ἔκαμε τὴν ἀμαρτία, καὶ ἡ Χρηστίνα κυλιόταν καὶ ψηνότανε σὰν ἀμαρτωλὴ ἐς τὸ παρθενικὸ κρεββάτι... Ἐσπάραξε ἡ καρδιά της, μὰ πῆρε τὴν ἀπόφασί της,—καὶ δὲν ἔβλεπε τὴν ὥρα πότε νὰ ξημερώσῃ δὲ Θεός την ἡμέρα.

Κ' ἔξημέρωσε Κυριακή. Τὸ καμπαναρεὶο τοῦ Ἀγίου ἔξέχυνε ἐς δλη τὴν χώρα τὴν αἰθέρια συναυλία του, καὶ δι μαστρο - Δῆμος πρωΐ - πρώϊ, ἀφοῦ ἐψώνισε, ἔφυγε γιὰ τὴν Ἐκκλησιά. Ἡ Χρηστίνα σηκώθηκε, λούστηκε, ἀλλάξε, πτενίσθηκε, ἔπτειλε τὸ κρέας ἐς τὸ φούρνο μὲ τὸ μικρό Νικόλα ποὺ τῆς ἔκανε τὰ θελήματα, καὶ ἐτοιμάσθηκε γιὰ τὴν εὐχάριστη κυριακάτικη ἀργία τῆς φάντρας: λούσο, παράθυρο καὶ πόρτα δλη τὴν

ἡμέρα, κουβέντα μὲ τὶς γειτόνισσες, χαιρετοῦρες μὲ τοὺς γνώριμους διαβάτες, καμιὰ βίζιτούλα συγγενική, κανένα τραγουδάκι μὲ τὴν κιθάρα, καὶ... δ, τι ἄλλο ἔστελνε δὲ Θεός. «Ἐκανε, καὶ ἔλεγε πάντα τὸ νοῦ της ἐς τὰντικρυνὰ παραμύρια. Τὸ ἔνα εἶλε ἀνοῖξῃ ἀπὸ πολὺ πρώτης δὲ κυρ Λάμπρος καὶ Φιορέττα είχαν σηκώθηκε καὶ ἀντοὶ γιὰ τὴν Ἐκκλησιά. Ἀλλὰ τὸ ἄλλο, τῆς κάμαρας τῶν κοριτσιῶν, ξακουλούμονος νὰ μένη κλειστό. «Ο κυρ Λάμπρος ἔγνωσε κηρόλα καὶ ἀνοίξε τὸ μαγαζί του, ἡ Φιορέττα μὲ τὸ πράσινο μεταξωτὸ ποὺ μύριζε σαρδέλλα, ἀνέβηκε ἐς τὸ σπίτι νὰ ξαλλάξῃ, — μὰ τὸ παράθυρο τῶν κοριτσιῶν δὲν ἀνοίγε ἀκόμα.

— Ποῦ τόνε βάνουνε, γυιέ μου, τόσον ὑπνο ἔφτοῦνες οἱ κοπέλες! συλλογιζόταν ἡ Χρηστίνα ἀνυπόμονη ἀγκαλά, ύστερο ἀπὸ τάποψινα... Ἡ Χρυσοῦλα μὲ τὸ δίκηρο της... βέβαια!..

«Ἀργά, περασμένες οἱ δικτώ, τὸ παράθυρο τέλος πάντων ἀνοίξε. Κ' ἔφανηκε μιὰ στιγμὴ ἡ «Ἐλενα, χλωμή, πρασινωπή, ἀσπροφόρα, ξεστήθιαστη, μὲ τὰ μάτια πρησμένα, μὲ τὰ ὄλόμαυρα μαλλιά της στὰ χαρτιά.

— Καλημέρα, Χρηστίνα μου!

— Καλημέρα, ἀποκρίθηκε σοβαρὰ - σοβαρὰ ἡ Χρηστίνα.

— Κάτι ἀνόρεχτη σήμερα;

— «Ε, ἔτοι καὶ ἔτοι... Μὰ μὲ τὰ πράματα ποὺ βλέπει καὶ ἀκούει κανένας... νύχτα καὶ μέρα... μπορεῖ νὰ ἔχῃ δρεξι;

— Μὴ σὲ βαργόμητος δὲ γέρος; ρώτησε σιγά - σιγά ἡ «Ἐλενα, ἀνύποπτη ὅλως διόλου.

— «Οχι! ἔγνεψε ἡ Χρηστίνα.

— «Ἄς εἶνε, μοῦ τὰ λές ύστερα... τώρα πάω νὰ συγνωστῶ... γιατί εἶνε καὶ ἀργά.

«Ἀκουσε, φαίνεται, τὴν διμιλία ἀπὸ μέσα ἡ Χρυσοῦλα, καὶ ἐπετάχηκε.

— Καλημέρα! καλημέρα, κυρά μου! ἔφωναξε ἐς τὴν φιλενάδα της, γελαστή καὶ πρόσχαρη δπως πάντα.

— Η «Ἐλενα εἶχε τραβηχθῆ.

— Καλά σου ξυπνητούρια! ἀποκρίθηκε ἡ Χρηστίνα ἀγέλαστη, μὲ ἔνα ύφος σὰ νὰ τὴν ἔβριζε.

Κ' ἐκύτταξε τὴν Χρυσοῦλα κατάματα, μὲ κακία καὶ μὲ περιέργεια.

— Ήταν δπως εἶλε σηκώθηκε ἀπὸ τὸ κρεββάτι. Τὸ ἀσπρὸ νυκτικὸ της ἀφίνε γυμνὸ τὸν ἀφράτο λαιμὸ καὶ τὰ χοντρὰ μπράτσα ὡς τοὺς ἀγκώνες. «Ατακτα ἦταν σὰν ἀφάνες τὰ σγουρὰ μαλλιά της, καὶ σὰν σβυσμένα ἔφαινονταν τὰ συμπαθητικὰ κοκκινάδια τοῦ προσώπου της. Τὰ μάτια της ἐμαύριζαν ἐλαφρὰ ἐς τὰ κάτω βλέφαρα, καὶ τὰ μαυράδια ἔκεινα, σὰν καμωμένα ἐπίτηδες μὲ τὸ πινέλο, μεγάλοναν ἀκόμη τὴν λάμψι τους. «Ολα της ἦταν εὔμορφα, μὰ δι λαμπός της εὔμορφότερος ἀπὸ δλα.

— Αλήθεια, ἔκαμε μὲ ἔνα μορφασμὸ ποὺ

τῆς ἔξαρσονε χαριτωμένα τὴν μυτοῦλα, ἀργησα σήμερα νὰ ξυπνήσω...

— Μὰ μὲ τὸ δίκηρο σου, ἀποκρίθηκε αὐθάδικα ἡ Χρηστίνα, τέτοια ώρα ποὺ ἔπεσες ἐψὲς τὸ βράδυ...

— «Α, μπᾶ! δχι νὰ σὲ χαρῶ... τὴν ἴδια ώρα ποὺ πέφτω πάντα.

— Μωρὲ τί μου λές! ἔκαμε ἡ Χρηστίνα, κατεβάζοντας τὰ μάτια μὲ ἔνα χαμόγελο περιπαιχτικό.

«Ἡ Χρυσοῦλα ξαφνιάστηκε λιγάνι... Καθὼς στεκόταν ἀπὸ μέσον ἀπὸ τὸ παράθυρο, ἐδάγκασε μὲ τὰ πάτασπρα δόντια τὸ κοραλένιο χεῖλι, ἐσούφρωσε τὸ μέτωπο μὲ ἀπορία, καὶ ἔκλινε τὸ κεφάλι μπροστά, σὰ νὰ ἥθελε νάκούση καλλίτερα. Τί;

— Μὰ ἡ Χρηστίνα δὲν ἔλεγε τίποτα. Ἐξακολουθοῦσε νὰ καταβλέπῃ, μὲ τὰ μοῦτρα ξυνισμένα. Τί ἀσχημη ποὺ ἤταν ἔκεινη τὴ στιγμή!

— Μὰ δὲ μοῦ πιστεύεις; τὴν ρώτησε σὲ λίγο ἡ Χρυσοῦλα.

— Πῶς; ἀφοῦ μοῦ τὸ λές! εἶπε μὲ τὸ ἴδιο ύφος ἡ Χρηστίνα. Σοῦ πιστεύω... βέβαια... ἐψὲς τὸ βράδυ

— Ούτε μὲ τοὺς κόττες, ούτε μὲ τοὺς κοκόρους, εἶπε μὲ κάποια συγκάνησι ἡ Χρυσοῦλα τὴν ἴδια ώρα, κυρά μου, ποὺ κοιμᾶμαι πάντα.

— Ναι... ναι... νὰ σὲ χαρῶ!

— Μὰ ἔξαφνα ἡ Χρηστίνα ἀλλάξε τὸ ύφος:

— «Α θέςει λοιπὸν νὰ ξέρῃς, νὰ τὸ πῶς ἐψές τὸ βράδυ ἐκοιμήθηκες μὲ τοὺς κοκόρους... παναπῆ τὴν ώρα ποὺ κράζανε οἱ κοκόροι!..

— Μπήκαν ψύλλοις ἐς τὸν πάτακα τῆς Χρυσοῦλας, μὰ ἐπάσχουσε νὰ γελάσῃ, σὰν νὰ μὴν ἔξερε τὶ τῆς λένε.

— «Ἄς τα τώρα τὰ γέλια, Χρυσοῦλα, ἔκαμε ἡ Χρηστίνα μυμωμένη, καὶ ἀκούει τὸ σοῦ λέω.

Κ' ἐιραβήχηκε πάρα μέσα, ὕστε τὸ λόγια της, κτυπητά, φυτευτά, μὰ σχεδὸν ψιθυριστά, νὰ πηγαίνουν ἵσια ἐς τὴν Χρυσοῦλα, χωρὶς νάκούση ἄλλος κανείς. Ούτε καν ἡ «Ἐλενα ποὺ συγνωστῶνε ἐς τὴν ἴδια κάμαρα. Ἐπειτα τὸ καντούνι ἤταν στενό, καὶ τὰντικρυντά παράθυρο δὲν ἀπεκάπιαν πολύ.

— Τὰ δέρω οὖλα... Ἀπόψε ἤσουνα μὲ... μὲ ἔκεινον ποὺ ξέρεις. Σὲ πῆρε ἀπὸ δέδω τὴ νύχτα, ἔκει κοντά ἐς τὶς ἔντεκα, καὶ σ' ἔγνωσε πάλι τρεῖς ώρες πρὸιν νὰ ξημερώσῃ... Ἐνας ἀνθρώπος οὓς εἶδε ἐς τὴν ώρα ποὺ κατηφορίζατες, καὶ μοῦ τὸ δίκηρο... Κ' ἔγω σας ἐφύλαξα, καὶ σας εἶδα μὲ τὰ μάτια μου, ἀπὸ μέσα ἀπὸ τὴν γούλια, τὴν ώρα ποὺ γυρίσατε...

«Ἡ Χρυσοῦλα ἀλλάζει χρώματα, καὶ ἐδάγκανε τὰ κοινοδάκτυλά της, καὶ ἔκλεινε τὰ μάτια της, καὶ ἔγνεψε μὲ ἀπελπισιὰ τῆς Χρηστίνας, νὰ πάψῃ, νὰ σωπάσῃ, ἀμάνια γιὰ τὸ Θεό, νὰ μὴν ἀκούσῃ κανείς... Μὰ ἡ Χρηστίνα ἀμείλικτη, ἀκράτητη καὶ βιαστική, ξακολουθοῦσε:

— Δὲν είνε τίμια πράματα ἔφτοῦνα, Χρυσοῦλα! Μία κοπέλλα ποὺ ξεπορτίζει τὴν νύχτα μὲ ἄντρες, δὲν μπορεῖ νὰ λογαριάζεται ἐς τὴν κοινωνία. Απὸ σήμερα καὶ ἐς τὸ ξένης, δὲ θέλω ούτε τὴ φιλία σου, ούτε τὴν καλημέρα σου. Σοῦ μιλῶ γιὰ θύτερη φορά, καὶ ἐτὸ λέω γιὰ νὰ τὸ ξέρης. «Ἀλλαξε ύφος καὶ ἡ Χρυσοῦλα, μόλις ἀκούσεις τὰ τελευταῖα λόγια. Σήκωσε τὸ κεφάλι μὲ αὐθάδεια, πρόβαλε τὸ στήθος μὲ ἀναίδεια, καὶ ἔστηξε τοὺς γρόνθους ἐς τὰ γοφά της. Κ' ἔφωναξε, δισ ποτοροῦσε ἐς τὸ θυμό της σιγώτερα:

— Γιὰ νὰ σου πῶ, κυρά μου! Νὰ μοῦ κάμης τὴν χάρι!.. Καὶ ποῖος σ' ἔβαλε τὸν λόγον σου κριτή σὲ δὲ, καὶ κάνω ἔγω! Μὴ σώοις καὶ μοῦ ματαπῆς ἀλλη βιλά καλημέρα! Δὲ μὲ νοιάζει ούτε γιὰ τὴ φιλία σου, ούτε γιὰ τὴν κατάρτης τὸν προσώπον μὲ τὸν λόγον τοῦ Τζώρτζης —

— «Οοσε! τῆς ἔστειλε ἔνα φάσκελο ἡ Χρυσοῦλα, καὶ τῆς ἔβρόντησε κατάμουτρα τὸ παράθυρο. — «Ἄτιμη! τὴν ἔφτυσε ἡ Χρηστίνα, καὶ ἔκλεισε τὸ δικό της.

— «Ολη τὴν ἡμέρα ἡ Χρηστίνα ἤταν ἀνόρεχτη, κατσουφιασμένη, πολυσυλλογισμένη καὶ χλωμή. Δὲν μπόρεσε νὰ φάῃ τὸ μεσημέρι, δὲν τῆς πῆγε ὑπνος τὸ διποσήμερο, μόλις καὶ μετὰ βίας κατόρθωσε νὰ σιγυρισθῇ τὸ δειλινὸ γιοστινά, γιὰ νὰ προβάλῃ καὶ ἀπτὴ ἐς τὸ παραθύρο. Ἐβραζε ἀπὸ μέσα της καὶ τὴν ἔκνοισεν, τῶνα πίσω στάλλο, τὰ πιό ἀντίμαχα αἰσθήματα. Μία μετανοοῦσε γιατί τὰ χάλασε τόσο ἀσχηματικά της, καὶ μὰ μετανοοῦσε γιατί δὲν ἔφρισε κειρότερα νὰ ξεθυμάνῃ... Πότε τῆς ἔρχότανε νὰ πάγη νὰ τὴν βρεῖ, νὰ τὴν γυρέψῃ συμπάθιο καὶ νὰ τὴν φιλήσῃ, καὶ

νια, πούκανε τὴν κακὴ χωρὶς νὰ εἰνε. Ἐκεῖνο τὸ πρῶτο φάσκελο τὸ πρωίνο, ἔλαβε ὃς τὸ διάστημα τῆς ἡμέρας δλων τῶν εἰδῶν τὶς συνέχειες. Ἀπὸ τὸ δρόμο, ἀπὸ τὸ μαγαζί, ἀπὸ τὸ παράδυρο, μόλις ἀντίκρυζε τὴν Χρηστίνα, τὴν ἐφασκέλονε. Κουφά καὶ φανερά, γιατὶ δὲν τὴν ἔνοιαζε γιὰ τίποτα, καὶ εἶχε μιὰν ἀψηφησιὰ ἢ ἀδιάντροπη, ποὺ δὲν λέγεται... Κάποτε στεκόταν παράμερα ὃς τὸ παράδυρο, ἀπὸ μέσα, ἐτὴν ἄκρη, καὶ χωρὶς νὰ φαίνεται αὐτή, ἔβγαζε μόνο τὸ χέρι της. Κ' ἔξαφρα, ἐκεὶ ποὺ περνοῦσε βιαστικὴ ἢ ἐπρόβαινε ἀνύποπτη ἢ Χρηστίνα, ἀντίκρυζε ἐν' ἀσώματο χέρι νὰ τὴν φασκελόνη. Αὐτὸ τὴν ἐλυσσοῦσε, τὴν ἐδαιμόνιζε. Μὰ τί νὰ κάμη; Νὰ φασκελώσῃ καὶ αὐτή; Δὲν ἦταν, ἔλεγε, τῆς «ἀναθροφῆς» της. Κ' ἐκαμονόταν πιὰ πῶς δὲν βλέπει....

Ἡ ἀλήθεια εἶνε πῶς πολλὰ μποροῦσε νὰ κάμη. Μὰ τὴν ἐσάστισε, τὴν ξαρμάτωσε καὶ τὴν ἐνίκησε ἡ ἀφάνταστη ἀψηφησιὰ τῆς Χρυσούλας. Στὴν περίστασι ἀποκαλύφθηκε ὅτι ἦταν καὶ φαίνεται νὰ ἦταν κάτι δυνατὸ καὶ τρομερὸ τὸ βρωμοθήλυκο ἔκεινο, τὸ ἀναίσθητο, ποὺ μπροστά του ἡ ἀδύνατη Χρηστίνα γονάτιζε. Κι' ὅσῳ ζάρωνε αὐτή, καὶ ἔχλωμιαζε, καὶ ἐκιτρίνιζε, λές καὶ μίκραινε ἀπὸ τὸ κακό της, λές καὶ ἥθελε νὰ κρυφῇ ἀπὸ τὸ φόρο της,—τόσω μεγάλονες ἡ ἄλλη, καὶ ἔθεριες, καὶ ἀπλωνόταν, σωστὴ λαμάσσα, ἀσκίσσα, γυναικάρα δεκάχει χρονῶν μὲ παιδιάτικο κεφάλι. Καρφὶ δὲν τῆς καιγότανε! Ὁπως κάθε Κυριακή, καὶ σήμερα καλοντύθηκε, στολισθηκε, ἔβαλε χάνδρες στὸ λαιμὸ καὶ κόκκινη κορδέλα ὃς τὸ κεφάλι. Κ' ἐπρόβαινε ἐτὸ παράδυρο ὅσο μποροῦσε πιὸ μπροστά, γιὰ νὰ φαίνεται δλη, καὶ κουβεντίαζε μὲ τὶς παραπέρα γειτόνισσες δυνατά,—εἶχε μιὰ φωνὴ κρουσταλένια,—καὶ κατέβαινε ὃς τὸ δρόμο γιὰ νὰ ἴδουν καὶ τὰ καινούρια κίτρινα μποτίνια της μὲ τὰ κουμπιὰ ὡς ἀπάνω, καὶ ἔγύριζε ἀπὸ πόρτα σὲ πόρτα μὲ τὸ κοντὸ ρόδινο φουστάνι της, καὶ ἔρχεται πόντους γιὰ τὴν κακία καὶ τὴν περιέργεια τοῦ «κόσμου», καὶ ἐπείραζε σᾶν πάντα τὸν διαβάτες, ποὺ λιγόνουνταν μπροστὰ ὃς τὰ κάλλη της, καὶ πάλι γελοῦσε τὸ γέλιο της τὸ γεμάτο χαρὰ καὶ ὑγεία καὶ καλωσύνη, καὶ ἀνέβαινε ὃς τὸ σπίτι

καὶ ἔχανότανε, γιὰ νάκουσθῇ σὲ λίγο ἀπὸ μέσα τὸ τσαχπίνικο τραγοῦδι της ποὺ τὸ ἀκκομπανιάριζε μὲ τὴν κιθάρα ἡ «Ελένα»:

*Kai káme tóni, Déspóina, édōthēs ná περάση
Ná stoñyph tò monostáki ton kai ná xomoyelásoy...*

Καρφὶ δὲν τῆς καιγότανε, ἀλήθεια. Δὲν ἤξερε τάχα τὸ τί εἶχε κάμη ἐκείνη τὴν νύχτα, ἡ μήνη ἔβιαζε τώρα τὸν ἑαυτό της νὰ κάνῃ παραπανιστά, γιὰ νὰ «σκάψῃ», νὰ πεισματόνη τὴν Χρηστίνα; Πρέπει νὰ ἦταν καὶ τὰ δυό, μὰ πολὺ περισσότερο τὸ πρῶτο. Γιὰ νὰ πάψῃ τὰ τραγούδια καὶ τὰ γέλια ἡ Χρυσούλα, καὶ ναδρχινίσῃ τὰ κλάματα, ἔπρεπε νὰ χαλάσῃ πρῶτα δι κόσμος.

—Τοῦτο τηνε, συλλογίσθηκε μιὰ στιγμὴ ἡ Χρηστίνα: Ἰδές τηνε! λές καὶ εἶνε ἡ πιὸ εὐτυχισμένη κοπέλλα τοῦ γειτονειᾶς!

Καὶ γι' αὐτὸ ἀποροῦσε πολὺ ἡ Χρηστίνα. Ἐκείνη, ἔλεγε, ὃς τὴν θέσι τῆς Χρυσούλας, θὰ κρυβότανε ἐτὰ τάραφα καὶ ἐτὰ καταχθόνια. Ἡ ἄλλη δὲν ἤξερε πῶς νὰ φανῇ καὶ νάκουσθῇ περισσότερο! Ἀλήθεια δποιος τὴν ἔβλεπε σήμερα, θὰ ἔλεγε πῶς εἶνε ἡ πιὸ εὐτυχισμένη κοπέλλα τῆς γειτονειᾶς. Ὁπως, ἀν̄ ἔβλεπε καὶ τὴν Χρηστίνα, θὰ ἔλεγε πῶς εἶνε ἡ πιὸ δυστυχισμένη... Ἀγέλαστη, ἀμύλητη, ἀσχημη, σὰν ἀπομονωμένη μὲ τὸ βουβό της μῆσος, καὶ σὰν παραπεταμένη ὃς τὴν κυριακάτικη χαρὰ τῆς γειτονειᾶς, αὐτὴ τὴν ἐντύπωσι ἔκανε καὶ ὃς τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτό της. Κι' ἀρχισε νὰ τὸ συλλογίζεται καὶ νὰ τὸ βρίσκῃ πολύπολὺ παραξένο, πῶς, ἀφοῦ ἡ ἄλλη ἔκαμε τὴν ἀμαρτία, αὐτὴ ὑπόφερονε καὶ δυστυχοῦσε, σὰν τὴν γειρότερη ἀμαρτωλή...

Κι' ὁ γοργὸς αὐτὸς στοχασμός, ποὺ τὸν ἔξεχασε κηόλα σὲ λιγο, ἦταν μολοντοῦτο ἡ πρώτη πρώτη ἀστραπὴ τοῦ νοῦ, χλωμὴ ἀκόμα σὰν ἡμέρας, ποὺ τῆς ἔδειχνε τὴν Μούρα της.

Μυστικὸ κάποιο νῆμα τὴν κρατοῦσε δεμένη αἰώνια μὲ τὴν Χρυσούλα. Ἄσ τὴν ἀποχαιρέτησε ὃς τὸ τρίστρατο, ἀς τῆς ἔκοψε καὶ τὴν καλημέρα μόνο τὸ μυστικὸ νῆμα τῆς Μούρας δὲν μποροῦσε νὰ κόψῃ. Κ' ἔτσι θὰ ἦταν πάντα: «Οσο θὰ προχωροῦσε ὃς τὴν ἀμαρτία ἡ Χρυσούλα, τόσο θὰ μεγάλουν — ἀμείλικτη Μούρα! — καὶ τὴν Χρηστίνας ἡ δυστυχία.....

[Ἐπειτα συνέχεια].   ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

ΡΟΔΟΠΗ

*...pēde barbaro Custratam Rodopen
Horatius.*

Τὰ πλάγια τὰ πολύπινχα, λαγγάδια μύρια ἀπλώνουν,
στήνια βαθύκολπα, θαρρεῖς, καὶ καυτούλογχαμένα
τὰ κορφοβούρια σου, νερά ὃς τὰ σύδεντρα κρυμμένα
καὶ χλόη κι ἀνθόι, ὠραία ζωὴ κι ὀλόδροση σοῦ δώνουν...

Ροδόπη ἐσὺ ποιμενικὴ καὶ λυγερὴ Ροδόπη,
ποὺ πρὶν ἡ θεογέννητες σὲ κατοικοῦσαν Μοῦσες,
καὶ ἐλληνικὰ μιὰν ὀρφικὴ στροφὴ ἐτραγούδουσες,
καὶ εἶχαν πνοὴ τὰ δέντρα σου καὶ εἶχαν ψυχὴν οἱ τόποι,

Τώρα δὲ Λράκος τοῦ Βορριᾶ, ποὺ μαῦρο σπέρνει φόρο,
ἢ τὴν ἐμοδριά σου πάτησε μὲ βάρβαρο ποδάρι!
Ἄλλοι σου καὶ θὰ μαραθῆσσαν... Δὲν θὰ σοῦ μείνῃ χάρι,
ὦ πληγωμένο εἰδύλλιο ἀπὸ τοῦ Βορριᾶ τὸν φύνον.

Μὰ κάλεσε τὸν Ολυμπο βοήθεια σου νὰ τρέξῃ,
καὶ τὸ κορμί σου στήλωσε, τὸ ξαπλωμένο τώρα,
Ἄπ' τὸ Αλεξάνδρον μας τὴ γῆ ὡς τοῦ Ορφέως τὴν χώρα,
Κοτρώνια κι ἀστροπέλεκα ὃς τὸν δράκοντα νὰ βρέξῃ!

Γίνε ἀμαζών, καὶ δυρατὸ προμάχων κάστρο γίνε,
μακριὰ τὸν Λράκο-Βούλγαρο νὰ τὸν κρατῆς αἰώνια,
καὶ ἡ ὁμοφιά σου, ἀνίκητη ἀπὸ τοῦ Βορριᾶ τὰ χιόνια,
Ὄ ανθῆ, Ροδόπη λυγερὴ καὶ τῶν βουνῶν μας κρῖνε.

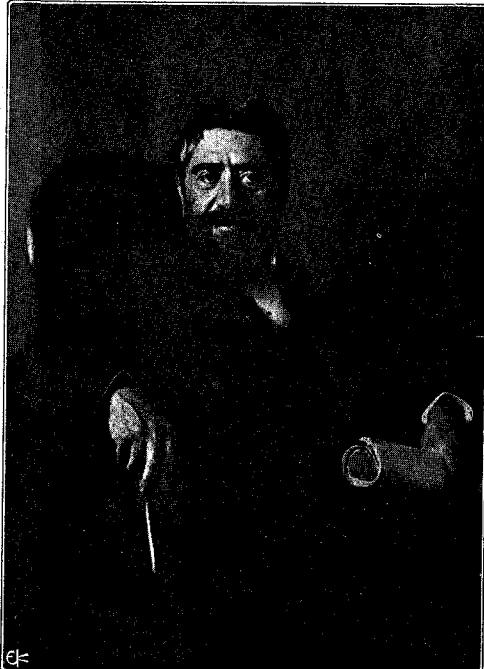
ΚΩΝ. Σ. ΓΟΥΝΑΡΗΣ

ΣΥΜΕΩΝ ΣΑΒΒΙΔΗΣ

Δέκα διλόκληρα ἔτη παρῆλθον ἀπὸ τὴν ἐποχὴν
ποὺ ἔγγνωρισα τὸν καλλιτέχνην εἰς τὸ Μόναχον. Ἐκποτε ἡ ζωὴ του, ἵερὰ ζωὴ τεχνίτου,
παλαίοντος μέσα εἰς τὸν κοινωνικὸν κυκεῶνα
καὶ εἰς τὰς προλήψεις τῆς ἐποχῆς, βαδίζει μὲ
εἰλικρίνειαν τὸν δρόμον της.

Ο Συμεὼν Σαββίδης εἶναι ἔνας ἀπὸ τοὺς διλίγοντες τὸν Ελληνας καλλιτέχνης ποὺ ἀφοσιώθηκαν διοψύχως εἰς τὸ ἔργον των. Η σπανία παρατηρητικότης του καὶ τὸ ἔκτακτον ἀληθῆς τάλαντόν του εἰς τὴν ἀρμονίαν τῶν χρωμάτων ἀναδεικνύοντα τὸ ἔργον του ὡς μοναδικὸν παραδειγματικὸν αὐτάρκειαν τῆς τέχνης, πρᾶγμα τὸ δύοπον πολὺ διλγοὶ καλλιτέχνει γνωρίζουν καὶ διλγώτεροι πραγματοποιοῦν.

παραμείνας ἐν Μονάχῳ εἰσγάζετο ἀθηναϊκῷ πόδες ἔνα τελικὸν σκοπὸν πάντοτε ἀναπτύσσων καὶ προάγων τὴν τέχνην του. Ἐξέθετε ἔργα του τὰ δποῖα ἐπώλει εἰς τὰς ἐκθέσεις Βερολίνου, Λειψίας, Ἀμβούργου, Βιέννης, Παρισίων καὶ Λονδίνου ἔνθα καὶ ἔλαβε ἀργυροῦν βραβεῖον. Τὰ καλλιτεχνικὰ ἐν τούτοις ἴδεωδη τοῦ Σαββίδη δὲν ἱκανοποιοῦντο ἀπὸ τὴν ἀκαδημαϊκὴν τέχνην τὴν δποῖαν τόσον καλὰ ἐγνώριζε ἀλλούς κόσμους καὶ ἄλλας ἀρμονίας ἐξήτει ἡ καλλιτεχνικὴ του ψυχῆ. Ἐβλεπε γύρω του ἔνα αἰῶνα νὰ ἀγωνί-

S. ΣΑΒΒΙΔΗΣ

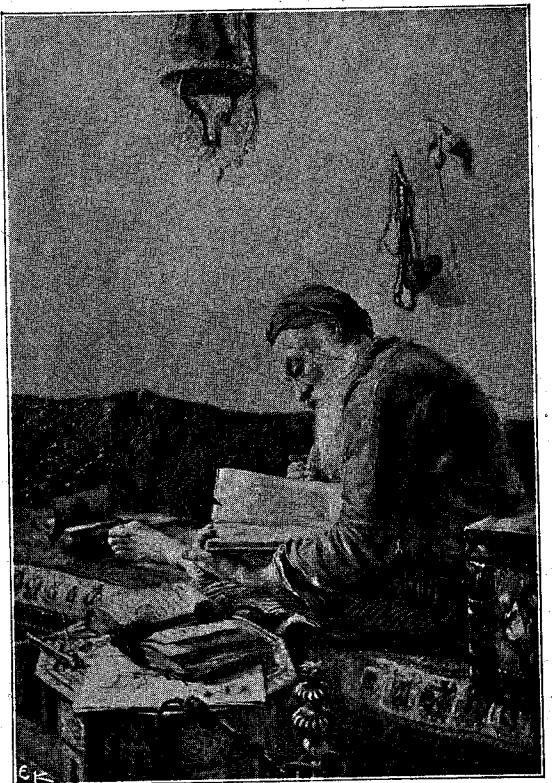
ζεται δπως εύρη ἀλλα στοιχεῖα ἀγνωστα μέχρι τότε (έδω οἱ impressionistes, ἐκεῖ οἱ divisionistes ἐξήτουν τὴν ἐπιστήμην τῶν χωμάτων) καὶ τὸ καλλιτεχνικὸν του ἔνστικτον τὸν ὅδηγησεν ἐπὶ τέλους μετὰ πόλλας περιπλανήσεις εἰς τὸν δρόμον δπου ἡτο πρωαισμένος νὰ βαδίσῃ.

Ο Σαββίδης μέχρι τοῦ 1893 ἥκιολονθησε τὰ διδάγματα τῆς συγχρόνου γερμανικῆς σχολῆς καὶ δὲν ἡτο εὔκολον ἔνας τεχνίτης, δ ὅποιος τίποτε δὲν εἶχε ἀπὸ τὴν πατρίδα του διὰ νὰ τὸν διδηγήσῃ, νὰ μεταβῇ ἀπὸ τὴν γερμανικὴν ἀτμόσφαιραν τῆς τέχνης εἰς τὴν δμορφιὰ καὶ τὴν ἀρμονίαν τῶν χωμάτων τῆς Ἀνατολῆς ποὺ ἐνοστάλγει ἡ ψυχή του. Τοιουτορόπως βλέπομεν τὸν Σαββίδην, ἀν καὶ ἔνωδις ἐπεχειρησε νὰ ζητήσῃ τὰς φευγαλέας ἀρμονίας τῶν χωμάτων τῆς πατρόδοσ του, νὰ πλανᾶται ἐπὶ μακρὰν σειράν ἐτῶν εἰς τὸν ἄγονον ἀκαδημαϊκὸν δρόμον, καὶ μόνον μετὰ ἐπίμονον προσπάθειαν καὶ μελέ-

την ἐπὶ τῆς φυσιολογικῆς ἴδιοτητος τῶν χωμάτων, νὰ εἰσέλθῃ δριστικῶς πλέον εἰς μίαν ἐντελῶς προσωπικὴν τεχνοτροπίαν διὰ τῆς δποῖας ἐκφράζει τὴν ἐν ὑπαίθρῳ ἐναρμόνισιν τῶν χωμάτων, ἐν ἀπὸ τὰ δυσκολώτερα προβλήματα τῆς ζωγραφικῆς τῶν νεωτέρων χρόνων. Καὶ δὲν κατορθώθη τοῦτο (ἀφοῦ ἥρχισε ν ἀλλάσσῃ τρόπον ἐργασίας κατὰ τὸ 1893) παρὰ μόνον μετὰ δεκαετεῖς ἐνδελεχεῖς μελέτας ἐπὶ τοῦ θέματος. Ἀλλ ὁ δρόμος ἡτο μακρὸς καὶ τὰ μέσα τῆς ζωῆς δὲν ὑπῆρχον ἀπὸ τοῦ σημείου αὐτοῦ ἀρχεται ἡ βιοπάλη ἡ δποία συντρίβει ἡ ἀνυψώνει.

Μόνος, ἐγκαταλειπμένος ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, μὴ ἔχων πατρίδα, ἔστρεφε πάντα τὸ ἐρευνητικὸν βλέμμα του πρὸς τὸ φῶς τὸ δποῖον μακρὰν μόλις ὑπέφωσκε καὶ τοῦ ἐδείκνυε τὸν τρόπον μὲ τὸν δποῖον διαχέει τὴν ἀρμονίαν εἰς τὴν φύσιν. Αἱ ἀτυχίαι ἀντὶ νὰ τὸν ἀπογοητεύσουν τοῦ δίδουν νέας δυνάμεις. Ἡρεμος δ καλλιτέχνης, μὴ ενδίσκων οὐδαμοῦ προστασίαν, νιφοῦται γίγας καταφροῦνταν κάθε ἔμποδιον. Οὐδεὶς ἐκ τῶν συμπατριωτῶν του συμπονεῖ τὸν καλλιτέχνην εἰς τὸν ἄγῶνα του. Ξένος μέσα εἰς ξένους τόπους γυρίζει ὁ ἀτυχῆς τεχνίτης, ὑπερήφανος ζητῶν νὰ καθυποτάξῃ εἰς τὸν χρωστῆρα του τὰς χωματικὰς ἀρμονίας τοῦ ὑπαίθρου καὶ νὰ ὑπαγάγῃ εἰς νόμους ἐπιστητοὺς δ, τι τόσοι καλλιτέχναι ἐξήτησαν μέχρι τοῦδε.

Αὐτὸς καρίως ἡτο δ σκοπὸς τῆς μέχρι τοῦδε ἐργασίας του. Ο Σαββίδης ὁμοίαζει μὲ τοὺς μεγάλους ἐκείνους προδρόμους ἀνευ τῶν δποίων ἀδύνατον εἶναι νὰ ἀκμάσῃ ἡ τέχνη εἰς οἰανδήποτε ἐποχὴν καὶ εἰς οἰονδήποτε τόπον. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς δπου δ Σαββίδης ἥλαξε τρόπον διὰ νὰ ἐκφράσῃ αἰσθητικῶς τὰς ἀρμονίας τῶν χωμάτων τὰς δποῖας ἀνεπόλει ἡ Ἑλληνικὴ του ψυχῆ, ἀφίνει τὸν γερμανικὸν τρόπον τῆς ἐκφράσεως διὰ νὰ μαθητεύσῃ εἰς τὸ σχολεῖον τῆς φύσεως δ μαθητής τῆς γερμανικῆς τέχνης γίνεται πλέον διδάσκαλος. Ο, τι εἰς τὴν μουσικὴν κατορθώνει δ Bach μὲ τὴν fuga ἐπαναλαμβάνω τὸ αὐτὸ δέμα εἰς ἀλλούς τόνους καὶ ἄλλας ἀρμονίας, ἥδυνήθη νὰ ἐπιτύχῃ δ Σαββίδης διὰ τῶν χωμάτων ἐρμηνεύων τὴν ἀλήθειαν τοῦ φωτὸς ἀπὸ τὴν φύσιν. Τὸ σχέδιον διὰ τὸν Σαββίδην εἶναι μέσον καὶ οὐχὶ σκοπός τὸ πᾶν εἰς τὴν τέχνην του εἶναι τὸ χρῶμα. Εἴνε ἀληθῶς ἐκπληκτικὸν δτι ὁμάς ἔξδχων καλλιτεχνῶν ταυτοχρόνως ἥσθιανθη τὴν ἀνάγκην νὰ ζητήσῃ τὴν ἐπιστημονικὴν ἀνάλυσιν τὰς χωμάτων διὰ νὰ ἐπιτύχῃ εἰς τὴν ζωγραφικὴν νέας ἀρμονίας, ἀγνώστους εἰς τὴν τέχνην τῶν παλαιῶν. Καὶ ναὶ μὲν πρόπει πρὸ παντὸς τὸ αἰσθημα νὰ καθοδηγῇ τοὺς τεχνίτας πρὸς δημιουργίαν, ἀλλ ἡ ἀφηρημένη αὐτὴ λέξις αἰσθημα οὐδεμίαν σημασίαν ἔχει διὰ τὸν τεχνίτην ἐὰν κατὰ βάθος δὲν ἐμελέτησε τοὺς τρόπους τῆς ἐκφράσεως.

ΑΝΑΤΟΛΙΤΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΟΣ

Σ. ΣΑΒΒΙΔΗ

Θὰ ἡτο στασιμότης καὶ δπισθιδρόμησις μετὰ τὴν ἀνακάληψιν τοῦ φασματοσκοπίου τοῦ Νεύτωνος καὶ τὰς προσδούς τῆς νεωτέρως χημείας νὰ μὴ ἐπωφεληθῇ ἡ τέχνη ἐξ αὐτῶν. Διὰ τοῦτο βλέπομεν μεγάλους καλλιτέχνας ν ἀγωνίζωνται, παλαίοντες πρὸς τὰς οἰωμένας προλήψεις, νὰ ζωγραφίζουν μὲ τοιαύτην ἀνταύγειαν χωμάτων, ὥστε νὰ θαμβώνῃ δλα τὰ μικρὰ πνεύματα τοῦ παλαιοῦ καλοῦ παιδοῦ. Ἐν Ἰταλίᾳ δ Σεγαντίνι, δ Πρεβιάτη, δ Μορμέλλι καὶ ἄλλοι ἔδωσαν δριστικὰ πλέον δείγματα μὲ τὰ γεμάτα φῶς ἔργα των. Ἐν τούτοις καίτοι δ Σεγαντίνι ἔξεχει μὲ τὴν ὑπέροχον καλλιτεχνικὴν του ψυχὴν δημιουργήσας. ἔνα ἐντελῶς προσωπικὸν τρόπον διὰ τὴν ἐναπόθεσιν τῶν χωμάτων ἐπὶ τῆς ὅδηνης, τὰ ἔργα του μετέχουν περισσότερον τεχνοτροπίας (manierisme) δ μεθόδου. Ἀντιθέτως δ Συμεὼν Σαββίδης κατωρθώσε νὰ συστηματοποίησῃ τὰς ἐρεύνας του, καὶ νὰ δώσῃ μίαν ἐπιστημονικὴν ἀνάλυσιν τοῦ τρόπου του τὴν δποῖαν ἀργὰ δ γρήγορα θὰ ἐπωφεληθῇ ἡ τέχνη.

Ο Σαββίδης τὴν μακροχρόνιον ταύτην ἐργασίαν συνεκέντωσεν ἀποτελεσματικῶς δχι μόνον εἰς μικροὺς τινὰς πίνακας ἀπλουστάτων θεμάτων τοῦ ὑπαίθρου, δς εἶναι καὶ ἡ μικρὰ ἀριστουργηματικὴ εἰκὼν τῶν παιδιῶν ἐν τῇ Ἐκθέσει τοῦ Ζαππείου, ἀλλ ἡ συνέγραψε γερμανιστὶ τὰ

πορίσματα τῶν ἐρευνῶν του, τὰ δποῖα θὰ δημοσιευθῶν προσεχῶς ἐν Γερμανίᾳ.

Ίδον πῶς δ ἵδιος δρίζει τὴν ἀρμονίαν τῶν χωμάτων ἐν τῷ συγγράμματι του. «Ἀληθῆς ἀρμονία χωμάτων ἀποτελεῖται τότε μόνον, δπόταν ἡ ἀλλετάλληλος κατάταξις αὐτῶν ἀνταποκρίνεται καθ' ὅλοκληροις εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς φυσιολογικῆς καταστάσεως τοῦ ὄφθαλμοῦ».

Θὰ ἡτο εὐχῆς ἔργον ἐὰν διδάσκαλος τῆς περιωπῆς τοῦ Σαββίδη ἐκάλετο νὸ διδάξῃ τὴν μέθοδον του εἰς τὰ χρώματα ἐν τῷ Πολυτεχνείῳ μας.

Ἐὰν δ ἀπόλεια τοῦ μεγάλου Γύνη εἰς τὴν ἐποχὴν δπου ἐκλήθη ἵνα διδάξῃ τὴν τέχνην του εἰς τὸν «Ελληνας ὑπῆρξε διὰ τὴν Ἑλλάδα ἀπώλεια αὐτῆς τῆς τέχνης, ἐγὼ οὐδένα ἀλλον ἐκ τῶν ζώντων βλέπω ἱκανὸν νὰ ποδηγετήσῃ τοὺς νέους Ἐλληνας εἰς ἔνα σταθερὸν δρόμον ἐκτὸς τοῦ Σαββίδη.

Τὸ νὰ θαυμάζωμεν δὲ προληπτικῶς δνευ βαθύτερας μελέτης τῶν πραγμάτων τὸν ἔνα δην τὸν ἀλλον, ἐγκληματοῦμεν πρὸς ἔναντοὺς καὶ πρὸς τὴν Ἑλλάδα, πολὺ δὲ περισσότερον πρὸς τὴν Τέχνην.

ΘΩΜΑΣ ΘΩΜΟΠΟΥΛΟΣ γλύπτης

ΖΑΧΑΡΟΠΛΑΣΤΗΣ

Σ. ΣΑΒΒΙΔΗ

ΤΑ ΜΕΓΑΛΑ ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ

Η μεγίστη τῶν ἀθηναϊκῶν ἑορτῶν ἡσαν, ὡς γνωστόν, τὰ Μεγάλα Παναθήναια, ἰδου-
θέντα ὑπὸ τοῦ Θησέως εἰς τιμὴν τῆς Ἀθηνᾶς,
πρὸς ἀνάμνησιν τοῦ συνοικισμοῦ τῶν Ἀθηναίων
εἰς μίαν πόλιν, καὶ τελούμενα ἐν ἀρθράστῳ μεγα-
λοπρεπείᾳ κατὰ πενταετίαν, περὶ τὰ τέλη τοῦ
μηνὸς Ἐκατομβαιῶνος, ἥτοι κατὰ Ιούλιον. Τόση
δε ἦτο ἡ μεγαλοπρεπεια ἥν δὲ Ἀθηναϊκὸς δῆμος
ἀνέπτυσσε κατὰ τὴν τέλεσιν τῆς ἑορτῆς ταύτης
εἰς τιμὴν τῆς πολιούχου θεᾶς του, ὡστε αἱ προ-
παρασκευαὶ αὐτῆς ἀπῆτον μακρὸν χρόνον, καὶ
ἀπησχόλουν εἰδικοὺς ἀρχοντας ἐπὶ τούτῳ ἐκλε-
γομένους, δέκα τὸν ἀριθμόν, καλουμένους ἀθλο-
θέτας, οἵτινες ἀπὸ ἐτῶν προπαρεσκεύαζον τοὺς
παντοιδεῖς ἀγῶνας, οἱ δοποῖοι ἐτελοῦντο κατὰ τὰ
Παναθήναια, ἔξελεγον καὶ προεγγύμαζον τοὺς
ἀγωνιστάς, ἐφρόντιζον νὰ διδαχθῶσι οἱ μέλλοντες
νὰ χρεύσωσι τὸν Πυρρίχιον, οἱ μέλλοντες νὰ
ἐκτελέσωσι τὰς λαμπταδηφορίας κλπ. Διότι, τίποτε
δὲν ἔπρεπε ν' ἀφεδῇ εἰς τὴν τύχην, ὅλα δὲ ἔπρεπε
νὰ προετοιμασθῶσι διὰ νὰ εἶναι ἀντάξια τῆς με-
γάλης ἑορτῆς καὶ τοῦ μεγαλείου τοῦ Ἀθηναϊκοῦ
δήμου."Ἐπειτα αὐτὴ ἡ Βουλὴ τῶν Πεντακοσίων,
συνεπίκουρον ἔχουσα τὸν ταμίαν τῶν Στρατι-
ωτικῶν, ἐπεμελεῖτο ἄλλων πραγμάτων, ἐπίσης
ἀναγκαίων διὰ τὴν ἑορτὴν προεκήρυξσε διαγω-
νισμὸν ζωγράφων πρὸς ἐκπόνησιν τῶν ὑποδειγ-
μάτων τοῦ ἱεροῦ πέπλου, συνεκέντρου τὰ ὑπο-
βαλλόμενα σχέδια καὶ προέβαινε εἰς αἱρήσωσιν
ἐπιτροπῆς ἐλλανοδικῶν πρὸς ἐκδίκασιν τῶν σχε-
δίων, ὃν τὸ καλλίτερον, βραβευόμενον, παρεδί-
δετο εἰς τὰς ἔργαστινας πρὸς ἐκτέλεσιν ἡσαν δὲ
αὗται νεάνιδες ἐκλεκταί, ὑφαίνουσαι καὶ ποικιλ-
λουσαι τὸν πέπλον. Πρὸς τούτοις, ἡ Βουλὴ
ἐφρόντιζε περὶ τῆς κατασκευῆς καὶ προετοιμα-
σίας τῶν δοθησομένων εἰς τοὺς νικητὰς βρα-
βειῶν ἡσαν δὲ ταῦτα ἀμφορεῖς κομψοί, οἵτινες
ἐπληροῦντο ἐλαίου ἐκ τῶν Ἱερῶν ἐλαιώνων, καὶ
στέφανοι, καὶ ἀγαλμάτια Νίκης.

Τὴν δὲ ἐπίβλεψιν τῆς κατασκευῆς τοῦ ἑροῦ πέπλου ὑπὸ τῶν ἔργαστινῶν—ὅστις ἔδει νὰ εἶναι θαῦμα τέχνης καὶ πολυτελείας,—εἴχον δύο τῶν τεσσάρων Ἀρρηφόρων. Ἡσαν δὲ αἱ Ἀρρηφόροι ἑροὶ παρθένοι, λαμβανόμεναι ἐκ τῶν εὐγενεστέρων οἰκιῶν, καὶ ἀφειρούμεναι ἐπὶ ἐν ἔτος εἰς τὴν ἴδιαιτέραν ὑπηρεσίαν τῆς Θεᾶς ἐν τῇ Ἀκροπόλει, ἔνθα διητῶντο, ἐνδυόμεναι λευκὰς χρυσοῦσφράντους στολάς, τρώγουσαι ἴδιους ὅρτους καλουμένους ναστοὺς καὶ ἴδιαν τροφήν, ἔχουσαι δὲ καὶ ἴδιον σφαιροιστήριον ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως διὰ νὰ παιζωσι. Φαίνεται, ὅτι δύο τῶν Ἀρρηφόρων ἥσαν μικρᾶς ἡλικίας, ἀπὸ ἐπτὰ μέχρις ἔνδεκα ἔτῶν, καὶ ἡσοχολοῦντο εἰς μυστικωτάτας τινὰς ἑρούσιγιας· αἱ δύο ἄλλαι δύμως,

αὶ ἔχουσαι εἰδικῶς ὡς ἔργον τὴν ἐπίβλεψιν τῆς ὑφάνσεως τοῦ πέπλου ὑπὸ τῶν ἔργαστινῶν, θὰ ἥσαν κάπως μεγαλείτεραι, τοὐλάχιστον δεκατεσσάρων ἦ δεκαπέντε ἔτῶν, διότι τοιαύτῃ ἐνθύη δὲν ἥδυνατο ν' ἀνατεθῇ εἰς ἐπταετίας παιδίσκας.

Μνημονεύεται παρὰ Φιλοστράτῳ, ὅτι ὁ Ἡρώδης ὁ Ἀττικός, ἐκλεγεὶς ἄρχων διὰ τὴν προπαρασκευὴν τῆς ἕορτῆς τῶν Παναθηναίων, ἐφιλοτιμήθη νὰ δργανώσῃ ἕορτὴν οἴα οὐδέποτε ἔως τότε εἶχε πανηγυρισθῆ. εἴτε δὲ εἰς τὸν ἐκλέξαντας αὐτὸν: «Καὶ ὑμᾶς, δὲ Ἀθηναῖοι, καὶ τῶν Ἐλλήνων τοὺς ἥξοντας καὶ τῶν ἀθλητῶν τοὺς ἀγωνιστούμενους ὑποδέξομαι Σταδίῳ λευκοῦ λίθου». Καὶ φοδόμησεν ἐν διαστήματι τεσσάρων ἔτῶν τὸ παρὰ τὸν Ἰλισσὸν μαιομάρινον Παναθηναϊκὸν Στάδιον, καὶ μετ' ἀναλόγου δὲ μεγαλοπρεπείας διεκόσμησε πᾶσαν τὴν λοιπὴν ἕορτήν, ἵτις ἐτελέσθη ἐπὶ τῆς ἀρχοντίας του μετὰ αυθῶδους πολυτελείας.

Ἄλλος δὲ μὲν Ἡρόδης ἐν χρόνοις παρακυῆς ἀνέπτυξε τῆς Ἰδιωτικῆς του μεγαλοπρεπείας καὶ μεγαλοδωρίας τὰ θαυμάσια. Εἰς δὲ ὥμας ἐνδιαφέρει δὲ τρόπος καθ' ὅν τὰ Παναθήναια ἐτελοῦντο κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ μεγαλείου τῆς πόλεως, εἰς ὧν τὴν ἀφήγησιν ἐπανεργόμεθα.

Αφοῦ λοιπὸν τὰ πάντα παρεσκευάζοντο μετὰ μακροχρόνιον ἐργασίαν καὶ ἐπιμέλειαν, ἔφθανεν ἡ μεγάλη ἑορτὴ καὶ εὑρίσκειν δύοντος τοὺς κατοίκους τῆς Ἀττικῆς, ἀνερχομένους εἰς τριάκοντα μυριάδας, ἐπὶ ποδός, πρὸς τούτους δὲ καὶ πολλὰς χιλιάδας Ἐλλήνων προσελθόντων ἐκ τῶν περάτων τῆς Ἐλλάδος πρὸς διασκέδασιν. Τὴν ἐσπέσσον τῆς πρώτης ἥμέρας, τὰ θεάματα ἥρχιζαν διὰ θαυμασίας λαμπταδηφορίας, τελουμένης ἐν τῷ ἔξω Κεραμεικῷ, παρακολούθουμένης καὶ ὑπὸ παννυχίδος. Φαίνεται δέ, ὅτι ἐγίνετο ἄμιλλα λαμπταδηφορουσῶν διμάδων, καὶ ἐβραβεύοντο οἱ νικηταί. Καὶ ἥρχιζον μὲν οἱ ἵππεῖς, μετὰ τούτους δὲ ἐλαυνταδηφορούν καὶ οἱ πτεροί. Ἔτεσκον δὲ

οι λαμπαδηφόροι σύντες, καὶ ὁ λευκός οὐ πέρισσον τοῦ λαμπάδα του, ἀλλ' ἔπειτεν δὲ καθεῖται τὴν λαμπάδαν του, ἀλλ' ἔπειτεν δὲ καθεῖται τὴν δίδῃ εἰς τὸν πλησίον του, οὕτως, ὅπει αἱ λαμπάδες νὰ μετακινῶνται ἀδιακόπως μεταδιδόμεναι ἀπὸ χειρός εἰς χειρὰ ἐνῷ ἐκινοῦντο ταῦτα χρόνως καὶ οἱ λαμπαδηφόροι. Τὸ θέαμα θὰ ἦτο ὕδαιστατον, τὸ δὲ ἐνδιαφέρον ἐπολλαπλασιᾶτο ὑπὸ τῆς ἀμύλλης καὶ τῆς προσπαθείας πρὸς νίκην. Καὶ ἡ ἀκολουθοῦσα τὰς λαμπαδηφορίας παννυχὶς ἦτο εἶδος χοροῦ ἐν ὑπαίθρῳ, ὑπὸ τὸ φῶς τῶν ἀναπτομένων πυρῶν. Ὑπὸ τὸν ἥχον τῶν μιονισκῶν δογάνων ἐψάλλοντο ὕμνοι πρὸς τὴν θεὰν καὶ ἔχορεύοντο λεβοὶ χοροί, ὃν μετεῖχον, ὡς φαίνεται, καὶ παρθένοι.

Τὴν ἐπιοῦσαν, δευτέραν ἡμέραν τῆς ἔοδτῆς,
ἐγίνοντο οἱ λεγόμενοι ἀγῶνες εὐανδρίας εἰς τὸ
Παναθηναϊκὸν Στάδιον. Ἡσαν δὲ οὗτοι οἱ
συνήθεις γυμναστικοὶ ἀγῶνες, ἦτοι πάλη, πυγμῇ,
δίσκως, δρόμος, σκοποποβολὴ δι' ἀκοντίων κατὰ.
Ἐδῶ ἐγίνετο ὑπὸ νεανιῶν ἐνόπλων καὶ ἡ λεγο-
μένη πυρριχία δρχησίς εἰς τιμὴν τῆς Ἀθηνᾶς
νικησάσις τοὺς Τιτᾶνας. Οἱ νικηταὶ ἐλάμβανον,
ὡς εἴρηται, ἀμφορέα πλήρη ἐλαῖου, στέφανον ἐξ
ἐλαίας καὶ ἀγαλμάτιον Νίκης.

Τὴν τοίτην ἡμέραν ἐτελοῦντο ἀγῶνες μουσικῆς καὶ ποιήσεως ἐν τῷ Ὡδείῳ. Ποιηταὶ συνέθετον ὑμνους, οὓς μουσικοὶ ἐτόνιζον, νεανίαι ἡροκοῦντο εἰς τὸ νῦ τοὺς ἄδωνις χορεύοντες, αὐληταὶ δὲ καὶ κιθαρῳδοὶ συνώδευον μὲ τὰ ὅργανά των τοὺς ἄδοντας. Τοιουτοτρόπως, ἀτετελοῦντο ὁδάδες ἐπιμητῶν, μουσικῶν, ὁρχιστῶν, ἀδόντων καὶ π. αἵτινες, ἔχουσαι ἐκάστη ἐπὶ κεφαλῆς ἕνα πλούσιον χορηγόν, ἡροκοῦντο ἐπὶ μῆνας ὀλοκλήρους, ὅπως διαμιφισθῆτήσωσιν ἐν τοῖς Παναθηναίοις τὴν νίκην. Εἰς δὲ τοὺς νικητάς χορηγούς ἐπετρέπετο ν' ἀφιερόνυμον εἰς τὴν Ἀθηνᾶν καὶ τοίποδας φέροντας ἐπιγραφὴν ἔξαίρουσαν τὴν νίκην των.

Τὴν τετάρτην ἡμέραν ἐγίνοντο ἀγῶνες ἵπποδρομίας καὶ ἀρματοδρομίας εἰς τὸν ἔξω Κεραμεικόν, ἀφαντάστου μεγαλοπρεπείας, κατὰ τοὺς δρομίους πάλιν πολλοὶ πλούσιοι χορηγοί, ἀπειρα ἐξ ἴδιων των δαπανῶντες ἐφιλοτιμοῦντο νὰ διαμοιβητῶσι πρὸς δλλήλους τὴν νίκην.

Τὴν πέμπτην ἡμέραν μεγάλῃ ἅμιλλᾳ τοιήρεων διωργανοῦτο εἰς τὸ Σούνιον, ὃπου μετέβαινον ἀθρόοι οἱ Ἀθηναῖοι, εἰς τὸν ἐκεῖ Ναὸν τῆς Ἀθηνᾶς. Ἐννοεῖται, ὅτι καὶ αἱ ἅμιλλῶμεναι τοιήρεις ἔξωπλάζοντο δαπάνῃ πλουσίων χορηγῶν, οἵτινες εἶχον προασκήσει τὸ πλήρωμά των, καὶ ἡμφισθήτουν πρὸς ἄλλήλους τὸ γέρας τῆς νίκης.

Καὶ τέλος, ἥρχετο ἡ μεγάλη ἡμέρα, ἡ Ἱερωτέρα πασῶν, καθ' ἣν ἐτελεῖτο ἡ περίφημος πομπὴ τοῦ πέπλου.

Απὸ πρωῖας, πάντες οἱ Ἀθηναῖοι, αἱ Ἀτθίδες, οἱ Μέτοικοι καὶ ὅλον τὸ λοιπὸν πλῆθος, ἥθυροιζόντο εἰς τὸν ἔξω Κεραμεικὸν, παρὰ τὸ Δίτυλον, δπου ἐκοσμεῖτο ἡ πομπὴ καὶ ἐπακτοποιεῖτο παρὰ τῶν ἀρμοδίων ἀρχόντων, ὃπως παρελάσῃ διὰ τῶν ὁδῶν τοῦ Ἀστεος καὶ ἀναβῇ εἰς τὴν Ἀκρόπολιν. Εἰς τὸ Πομπεῖον, τὸ δποῖον εὑρίσκετο ἀμέσως παρὰ τὴν εἴσοδον τῆς πόλεως, ἐφυλάσσοντο δла τὰ διὰ τὴν πομπὴν χρησιμοποιούμενα ιερὰ καὶ πολύτιμα σκεύη. Τὰ ἐλάμβανον ἐκεῖθεν οἱ ἀρχόντες, τὰ παρέδιδον εἰς ἑκείνους, οἵτινες ἔμελλον νὰ τὰ ιρατοῦν, παρέτασσον δλους κατά τὴν ταξίν τὴν ὑπαγορευομένην ὑπὸ τῶν παναρχαίων ιερῶν ἐθίμων, καὶ ἡ Παναθηναϊκὴ πομπή, τέλος πάντων, ἔξειναι.

δύο μετοικίδων παρθένων, ἐκτελουσῶν χρέη θεραπαινίδων, διότι ἀπεκλείοντο ἐκ τῆς πομπῆς αἱ δοῦλαι. Ἡ μία τῶν ἀκολούθων τούτων ἐκάλειτο σκιρροφόρος διότι ἔχρατει σκρόφον, ἥτοι ἀλεξήλιον, ὑπὲρ τὴν κεφαλὴν τῆς Κανηφόρου, ἡ δὲ ἐτέρα διφροφόρος, διότι ἔχρατει δίφρον, ἥτοι μικρὸν ἀνοιγοκλειόμενον κάθισμα διὰ νὰ κάθηται ἡ Κανηφόρος ὅσακις ἡ πομπὴ καθ' ὅδον ἐσταμάτα.

Μετὰ τὰς Κανηφόρους ἥρχοντο αἱ Ἀθηνίδες γυναικεῖς, κρατοῦσαι διάφορα φιαλίδια καὶ μικρὰ ἄγγεῖα καὶ σκεύη διὰ τὴν θυσίαν, ἀκολουθούμεναι καὶ αὐταὶ ὑπὸ μετοικίδων γυναικῶν σκιρροφόρουσῶν καὶ διφροφόρουσῶν, εἴποντο δὲ προσέτι σειραὶ μετοικίδων κρατουσῶν ὑδρίας πλήρεις ὕδατος.

Τελευταῖοι ἥρχοντο οἱ παιδεῖς ἐνδεδυμένοι τοὺς παρδαμικοὺς χιτῶνας.

Μετὰ τοὺς πεζοὺς κατὰ σειρὰν ἥρχοντο τὰ ἄρματα τὰ ἀγωνισθέντα εἰς τὴν ἀρματοδρομίαν, καὶ τὸ ἵππικόν, ἀποτελούμενον ἐκ χιλίων, ἐνίστε δὲ καὶ περισσοτέρων, ἵππεων, διότι πᾶς Ἀθηναῖος δυνάμενος νὰ τρέψῃ ἵππον ἐφιλοτιμεῖτο νὰ ἔρχεται ἔφιππος εἰς τὴν Πομπήν. Διηρεῖτο δὲ τὸ ἵππικόν εἰς δέκα σώματα ὃν ἔκαστον διετέλει ὑπὸ ἔνα Τίπταρχον. Τὰ ἄρματα δὲ καὶ οἱ ἵπποι οἱ θυμοειδεῖς, πολλοὶ τῶν δποίων ἥσαν χρυσοφάλαροι, ἐκρατοῦντο δὲ ὑπὸ ἵπποκόμων ἐκ τῶν χαλιγῶν, καὶ οἱ ἵππεῖς καὶ ἄρματηλάται ἀπαστράπτοντες διὰ τῶν πανοπλιῶν των, προσέδιδον μεγίστην μεγαλοπρέπειαν εἰς τὴν πομπήν. Ἡ θέα τοῦ ἱππικοῦ κατεμάγευε τοὺς Ἀθηναίους, καὶ διὰ τοῦτο οἱ κωμικοὶ ποιηταὶ τοὺς ἔσκωπτον, διτείχον πολυδάπανον ἱππικόν, διὰ τὰς τελετὰς μόνον χρήσιμον. Μέρος δὲ τῆς πομπῆς ἀπετέλουν τὰ ἱερεῖα, ἥτοι ἡ ἱερὰ Ἐκατόμβη, ἀποτελουμένη ἐκ ταύφων μεγάλων, εὐτραφεστάτων καὶ ὁραιοτάτων μὲ τὰ χρυσωμένα κέρατά των καὶ μὲ διαφόρους ἄλλους διακόσμους, ἀγομένων εἰς τὴν θυσίαν. Ἐπίσης μεγάλη πληθὺς αὐλητῶν, κιθαρῳδῶν καὶ παντοειδῶν ἄλλων μόσυκῶν, καθ' ὅμιάδας μετεῖχον τῆς πομπῆς καὶ ἥσαν τεταγμένοι εἰς διάφορα αὐτῆς σημεῖα.

Ἡ παρέλασις τῆς Πομπῆς ἥρχεν ἀπὸ τοῦ Διπύλου. Καθ' ὅδον τὸ μῆκος τῶν ὅδων ἀπὸ τῶν δποίων θὰ διήρχετο, ἥγειροντο ἔνθεν καὶ ἔνθεν ἔλινα ἵκριώματα, διὰ νὰ θεῶνται αὐτῆς πάντες ὅσοι δὲν μετεῖχον τῆς τελετῆς, καὶ ἰδίως αἱ χλιάδες τῶν συρρεόντων ξένων. Σημειωτέον, δτι ἔπρεπε τὰ ἵκριώματα νὰ μὴ εἶναι ὑψηλότερα τῶν ἐν τοῖς ὅδοῖς λιθίνων Ἐρμῶν. Ἐν τούτοις, μνημονεύεται ὅτι Δημήτριος ὁ υἱὸς Δημητρίου τοῦ Φαληρέως, ἐπαιρόμενος διὰ τὸν πλοῦτον του καὶ διὰ τὴν εὔνοιαν τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας Ἀντιγόνου τοῦ Γοννατᾶ, κατεσκεύασεν ἵκριώματα ὑψηλότερον τῶν Ἐρμῶν καὶ ἀνεβίβασεν ἐπ' αὐτοῦ τὴν ἔρωμένην τοῦ Ἀρισταγόραν

διὰ νὰ βλέπῃ ἀνέτως τὴν Πομπήν. Ἄλλα χάριν τῆς Ἀρισταγόρας πάλιν ὁ Ἰδιος Δημήτριος διέπραξε ποτε καὶ θρασυτέραν παράβασιν. Τελουμένων τῶν Ἐλευσίνων μυστηρίων, ἐστήσεις θρόνον ὑψηλὸν δεξιᾷ τῷ εἰσερχομένῳ εἰς τὸ ἐν Ἐλευσίνι τελεστήριον καὶ ἐνεκαμίδρυσεν ἐπ' αὐτοῦ τὴν ἔρωμένην τοῦ «φάσκων οἰμώξασθαι τοὺς κωλύσοντας!». Ἄλλα ταῦτα ἐγίνοντο ἐν ἡμέραις παρακμῆς.

Ἡ πομπὴ λοιπόν, ἀρχομένη, ὡς εἰληται, ἀπὸ τοῦ Διπύλου, διήρχετο δόλκηρον τὴν εὐρεῖαν καὶ περικαλῆ δόδον τῶν Ἐρμῶν, ἐστρέφετο περὶ τὸ Ἐλευσίνιον τὸ κείμενον παρὰ τὴν βορείαν τῆς Ἀκροπόλεως κλιτύν, διήρχετο ἐγγὺς τοῦ Πελασγικοῦ τείχους καὶ ὑπὸ τὸ Πύθιον, ἐφθανεν εἰς τὸ ὑψος τοῦ Ἀρείου Πάγου, καὶ ἐκεῖ ἀριγνε τὴν Παναθηναϊκὴν Ναῦν εἰς ὁρισμένον ἐπὶ τούτῳ μέρος. Νέος παῖς ἐλάμβανε τὸν Πέπλον καὶ ἡ Πομπὴ ἀνήρχετο διὰ τῶν Προπυλαίων ἐπὶ τοῦ Ἱεροῦ Βράχου. Ἐγγὺς τοῦ Παρθενῶνος ἐδιχάζετο εἰς δύο καὶ παροδεύοντα παρὰ τὰς δύο πλευρὰς αὐτοῦ, συνηροῦτο πάλιν πρὸ τῆς ἀνατολικῆς, τῆς καὶ κυρίας, εἰσόδου αὐτοῦ. Ἐκεῖ τὴν περιέμεναν οἱ ἀνάτατοι τῆς Πολιτείας ἀρχιντες καὶ νομοφύλακες. Ο Ἀρχων Βασιλεύς, προβαίνων μέχρι τῆς Πύλης, ἐδέχετο τὸν Πέπλον ἐκ τῶν χειρῶν τοῦ νέου πατός, ἵνα τὸν θέση ἀντὶ τοῦ παλαιοῦ εἰς τοὺς ὄμοις τοῦ ἀγάλματος τῆς Θεᾶς. Συγχρόνως δὲ δύο ἀρρηφόροι παρθένοι, λαβοῦσαι διὰ ωντὸς παρὰ τῆς Ιερείας τῆς Πολιάδος δύο κανά μυστηριώδη κεκλεισμένα, τὰ παρέδιδον εἰς τὴν Τραπεζώ, μίαν τῶν δύο ιερειῶν τῆς Θεᾶς.

Καὶ τότε ἥρχεν. ἡ θυσία τῶν βοῶν καὶ ταύρων, ὃν τὸ κρέας διενέμετο εἰς τὸν λαόν, ἐν μέσῳ χορῶν καὶ ὑμνῶν.

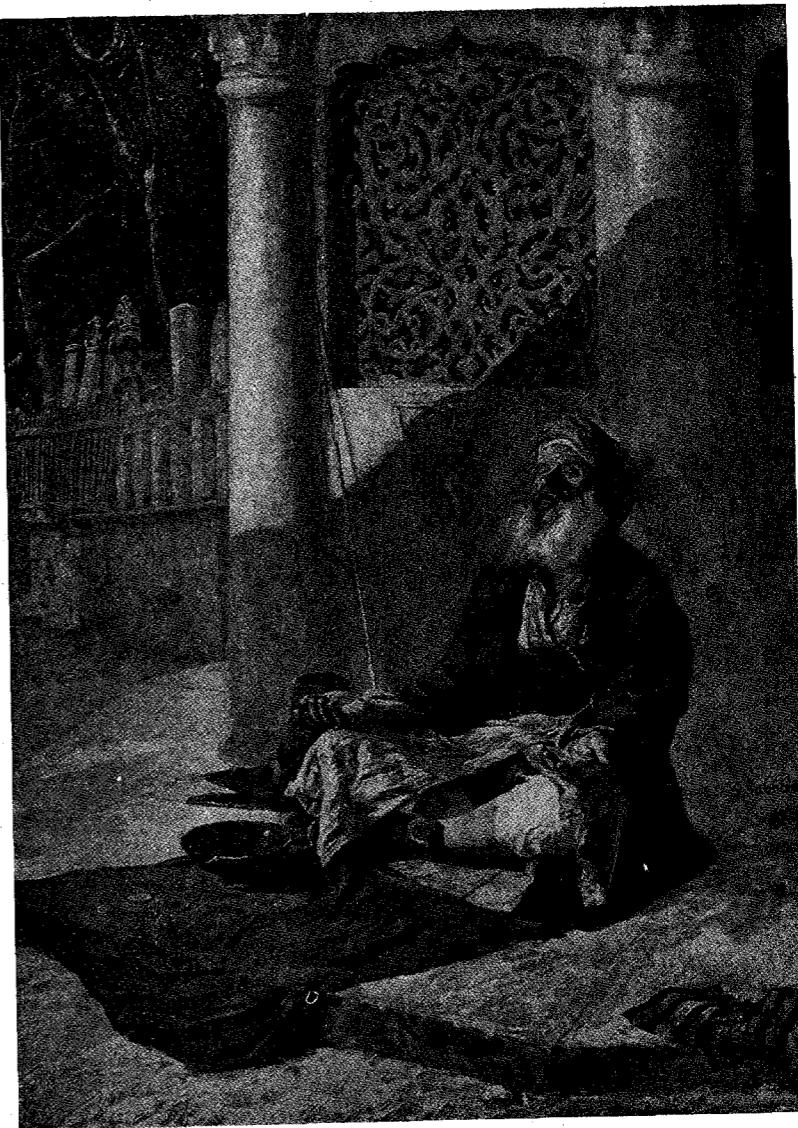
Τοιαύτη ἦτο ἐν συντόμῳ, τῶν Παναθηναϊών ἡ μεγάλη Πομπή. Ἐκ τῆς παρατεθείσης ἀνω ὥχρας περιγραφῆς δύναται τις νὰ φαντασθῇ εἰς ποιὸν ὑψος μεγαλοπρεπείας εἰχεν ἔξιχθη ἡ ἔօρτη ἀντη κατὰ τοὺς λαμπροὺς χρόνους τῆς ἀθηναϊκῆς ἀκμῆς, καὶ πόσον συνετέλουν εἰς τὴν ἀνάπτυξην τῆς τε σωματικῆς ἀσκήσεως, τῆς μουσικῆς, τῆς ποιήσεως, τῶν τεχνῶν, τῆς ἵππευτικῆς, καὶ πάσης ἐν γένει καλλιτεχνίας, οἱ κατ' αὐτὴν γινόμενοι παντοειδεῖς ἀγῶνες καὶ ἀμύλαι.

Πόσον δὲ τὸ αἴσθημα τῆς εὐπρεπείας καὶ ἡ καλαισθησία ἐδέσποζον παντὸς ἀλλού αἰσθήματος παρὰ τοῖς Ἀθηναίοις, φαίνεται ἐκ τοῦ ὅτι, ἀπηγορεύετο εἰς πάντα μῆ περιβεβλημένον εὐπρεπές καὶ καινουργές ἔνδυμα, οὐ μόνον νὰ μετέχῃ τῆς Πομπῆς ἢ τῶν ἀγῶνων, ἀλλὰ καὶ νὰ θεᾶται ἀπλῶς. Ο Λουκιανὸς ἐν Νιγρίνῳ μνημονεύων τῆς ἀπαγορεύσεως ταύτης λαμβάνει ἀφορμὴν νὰ ἐπανέσῃ καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Ἀθηναϊκοῦ λαοῦ. Διότι, συλληφθέντος ποτὲ ἐν τῷ Σταδίῳ ἀνθρώπου, δστις ἐθεάτο φορῶν

βαμμένον παλαιὸν ἔνδυμα, καὶ μέλλοντος νὰ τιμωρηθῇ, σύμπας ὁ δῆμος ἐβόησεν ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ ἀπηλλάγη. Ἀπαράλλακτα καθὼς καὶ σήμερον εἰς παροιμίας περιστάσεις ἀκούεται κατὰ τὰς

κοσμικὰς συναθροίσεις ἡ λαϊκὴ φωνὴ «ἄδικα! ἄδικα!» ἡ ἀμνηστεύουσα τὸν ὑποπεσόντα εἰς σφάλμα καὶ συνηγοροῦσα ὑπὲρ τῆς ἀπαλλαγῆς του ἐκ τῆς τιμωρίας.

ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ Ν. ΠΑΝΑΓΙΩΤΙΔΗΣ

Ο ΤΥΦΛΟΣ ΕΠΑΙΤΗΣ

Σ. ΣΑΒΒΙΔΗ

Τ R I O

M.

Μές στὸν αἰνέρα δπως ὑψάνεσαι,

*Φτωχὸς κὶ ἀμύριστο χορτάρι,
Τὸν οὐρανὸν ν ἄγγίζης φαίνεσαι
Καὶ τὸ χλωμὸ φεγγάρι.*

Χίλιες ζωὲς μοῦ φέρνεις στὴν ἐνθύμηση

*Καὶ πόνους ἀλλοὺς τόσους μὲς στὴν Πλάση
Σὲ βλέπω καὶ θαρρῶ πῶς ἀπ' τὰ φύλλα σου
·Ως τὴν ψυχή μου δ πόνος σου ἔχει φθάση.*

Καὶ μὲς στὸ φῶς τοῦ φεγγαριοῦ λνγίζεσαι

Καὶ πότε στέκεσαι βουβδ σὰν πόνος

Καὶ κάθε νύχτα κλαῖμε θλιβερὰ

Ἐσὺ μέσα στὸ φῶς, κὶ ἔγὼ στὰ σκότη.

Εἰκόνα πὸν δὲν σὲ στοχάστηκεν

*·Ἐνδὲ Τιτιάνον τὸ σοφὸ κονδύλι,
Πὸν εἶσαι στὴ Φύση τὴν πλατειὰ ἔνα Τίποτα,
·Εμπρός σου στέκω κάθε δεῖλι.*

Στέκω καὶ προσκυνῶ τὴ χάρι σου

Τὴν ταπεινή, χορτάρι πεταμέρο,

Πὸν ἀπάνωθέ σου πέρασε ν Ζωὴ

Χωρὶς νὰ δῆ πῶς ἥσουν πικραμέρο.

Ζωὴ! δπον Μητέρα σ ἔκραξα

Καὶ πάντα ἐσὺ Μητριὰ μοῦ ἐστάθης,

·Οταν μ ἀπελπισά τὰ χέρια σου ἀπλωσα,

·Ἐσὺ πικρὰ μοῦ γέλασες κὶ ἔχάθης.

Ζωὴ! δὲν σ' ἀγαπῶ, δὲν σὲ ποθῶ, δὲν θέλω σε!

·Ἡσουν βαρειὰ καὶ λύγισε ν ψυχή μου.

Κλαίω! μ ἀκοῦς; δπον χτυπήσω, θάνατος!

Κι' δπον σταθῶ χαμένη ν προσευχή μου!

Μένα στὴν Πλάση ἐμεῖς οἱ δυὸ ἀπομείναμε,

·Ἐσὺ κὶ ἔγὼ, φτωχὸς χορτάρι

Σὲ προσκυνῶ καὶ σου ζητῶ παρηγορὰ

Νὰ κλαῖμε κάθε νύχτα στὸ φεγγάρι.

Μάιος—1908.

ΑΙΜΥΛΙΑ ΚΟΥΡΤΕΛΗ

Ο ΠΕΙΡΑΣΜΟΣ

Τὸ μοναστῆρι ἥτο κτισμένον εἰς τὸ βουνόν. Τετράγωνον, μὲ δύο πατώματα καὶ τοιχογυρισμένον. Γύρω πρὸς τὴν κατωφέρειαν ἀπλώνετο ἔλαιωνας τοῦ μοναστηρίου καὶ δάσος ἀπὸ δένδρα καρποφόρα, ὡστε εἰς δλας τὰς ἐποχὰς ἥτο χωρὰ Θεοῦ νὰ βλέπῃς τὸ σύνολον τῆς βλαστήσεως ἀρμονικὰ συνδυασμένον μὲ τὴν ἀπλῆν κατάλευκην οἰκοδομήν.

Οἱ καλόγηροι ἐκαλοῦσαν ἔκει. Τὰ κελιὰ εἰς τὸ ἐπάνω πάτωμα πρὸς τὴν τετράγωνον ἀνὴρ ἐσυγκοινωνοῦσαν ἀπὸ ἔξωτεριδον διάδομοιν, στηριγμένον εἰς τετραγώνους στύλους· καὶ ἐπειδὴ δ ἀνδρότοιχος δὲν ἦτον ὑψηλός, ή θέα ἀπὸ τὸν διάδομον ἀπλώνετο ἔως κάτω εἰς τὴν κοιλάδα ἐλεύθερη καὶ μαγευτική.

Τὴν ἐποχὴν πὸν συνέβη τὸ ἐπεισόδιον ἥτον δνοιξίς. Κατόπιν ἀπὸ μακράν νηστείαν καὶ κοπιώδεις προσευχὰς ἥλθεν ἡ Ἐορτὴ τῶν ἑορτῶν, τὴν δποίαν ἐτίμησαν οἱ καλόγηροι μὲ συνεχεῖς εὐωχίας καὶ μὲ ἀνάπταυσιν. Τόσον πολὺ ὡστε δικέλησαν τὴν προσευχήν. Καὶ δ πειρασμὸς εὑρῆκεν ἐλεύθερον δρόμον εἰς τὴν ψυχήν τους.

Τὸ πρῶτον βέλος ἀντοῦ ἐναντίον τῆς ἀγιωσύνης των ὑπῆρξεν ἔνας ξένος — ἀνθρωπὸς σοφὸς καὶ ὀνισόρροπος — πὸν πεζοπόρος ἔφθασεν εἰς τὸ μοναστῆρι διὰ νὰ γεννήσουν τὰ πλέον μεγάλα καὶ τὰ πλέον σοβαρὸ ἐπεισόδια τῆς ζωῆς. Καθὼς καὶ ἀντίστροφα: δι' ἀντὸ ἀπελπιζόμεθα καὶ καταστρεφόμεθα κάποτε ἔξ αιτίας ἀσημάντων γεγονότων, δότι δὲν διακρίνομεν τὴν γελοιότητα των. Καὶ ταλαντίζομεθα τοιουτορόπως καὶ κακοπαθοῦμεν μὲ τὸ νὰ ἔχωμεν μέτρον δλων τῶν πραγμάτων τὴν κρίσιν μας, ἐνῷ μέτρον πραγματικὸν εἶναι ἡ ἀπόλλησις. Διότι μόνον αὐτὴ παρ' ὅλην τὴν μικρότητα της εἶναι κάτι πραγματικὸν καὶ σοβαρὸν — ἡ ἀπόλλησις εἶναι ν ζωὴ καὶ ἡ ἀνάπταυσις.

Αὐτὰ ἔλλησεν δ σοφὸς εἰς τοὺς καλογήρους ίνα σκανδαλισθοῦν.

Καὶ μολονότι ἡ συνήθης σειρὰ τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων παρουσιᾶζε ἀπίθανον τὴν ἔμφαντιν τοῦ σοφοῦ εἰς τὸ μοναστῆρι,

Μολονότι πρὸς τούτοις ἡ σειρὰ τῶν σκέψεων του φαίνεται νὰ παραβαίνῃ τὴν τάξιν τῆς κανονικῆς λογικῆς,

Καί, τέλος, μολονότι ἡ παρένθεσις τοῦ λόγου του ἀντίθιβάνει εἰς τοὺς κανόνας τῆς αἰσθητικῆς, δότι χαλαρώνει τὴν διήγησιν,

·Ἐκρινα ὅμως δρθὸν νὰ ἔξιστορήσω τὰ πράγματα μὲ ἀκριβολογίαν δπως ἔγιναν.

Οἱ δὲ θιαστῶι τῆς τακτικῆς λογικῆς καὶ τῶν κανόνων τῆς αἰσθητικῆς ἀς παραβλέψουν καὶ δς ὑποθέσουν, δτι τοῦ σοφοῦ δ λόγος πιθανὸν νὰ σημαίνῃ τὸν κυκεῶνα τῶν ἀσφίστων σκέψεων, ποὺ σηκωνται ὁσαν ἀναδυμάτως καὶ ὁσαν διμήλη ἀπὸ τὸν νοῦν καλοφαγώμενων καὶ ἀναπαυμένων ἀνθρώπων.

***

·Ἡτον ἡ ἡμέρα ἐκείνη ζεστή, ποτισμένη νάρκην καὶ ἡδυπάθειαν. Εἰς τὸν οὐρανὸν ἀπλώ-

10

νοντο ἀδαιὰ σύγνεφα ὑγρασίας, ἀργοκίνητα καὶ ἀσχημάτιστα, σκεπάζοντας τὸ χρυσὸν τοῦ ἥλιου φῶς. Καὶ ὁ ὄνδρανις θόλος ὧσαν ἀσημοκαπνι-
σμένος εἶχον δλημεφίς τὴν ἀμυνδρὰν φωτεινότητα
τοῦ ἔημερώματος παράκαιος καὶ ἐκνευριστικά.
Ἐνας ἐλαφρὸς ἀέρας θερμὸς ἔχοντις μενεύεν δχι
διὰ νὰ δροσίσῃ, ἀλλὰ διὰ νὰ βάλῃ εἰς κίνησιν
τὰ ἀρώματα τῶν πρώτων βλαστήσεων, ποὺ ἀρ-
χίζαν νὰ πρασινίζουν τὴν γῆν καὶ νὰ φουσκώ-
νουν τοὺς κλάδους τῶν δένδρων. Καὶ τὰ φρικιά-
σμάτα καὶ οἱ σπασμοὶ τῶν γεννήσεων καὶ τῶν
συλλήψεων ἀνετρίχιαζαν τὸν ἀέρα μὲ τοὺς ἥχους
καὶ τὰς δσμάς των. Ἡ ἀναπνοὴ τῆς Κυπρίας
θεᾶς — δπως θὰ ἔλεγε κανεῖς λυρικὸς — ἐμόλυνε
κάθε ἀγιωσύνην καὶ κάθε ἀρετὴν ἦ, μὲ διαφο-
ρετικὴν ἔκφρασιν, τῆς Κύπριδος ὁ πτεροφόρος
υἱὸς ἐκλωσσοῦσεν ἀπὸ κάτω ἀπὸ τὰ πτερά του
εἰς τὴν φωλεάν τῆς ἡδονῆς καὶ μὲ τὴν θερμό-
τητα τῆς ἡδυπαθείας, ὅλας τὰς νέας γεννήσεις...
Καὶ ὅσον ἥρχετο ἡ νύκτα, ἔξι αἵτιας τῆς ἀπαλ-
λαγῆς τῶν αἰσθήσεων ἀπὸ τὴν προσήλωσιν εἰς
κάθε κίνησιν, ἐκουσφώνετο μέσα εἰς τὸ σαρκίον
δι πόθος τῆς φιλότητος.

Τόσον πυρωμένον ἦτο τὸ δεύτερον αὐτὸ βέλος τοῦ Πονηροῦ κατὰ τῆς ἐγκρατείας τῶν καλογήρων.

* * *

Ἡ πολυφαγία, συνδυασμένη μὲ τὴν προηγουμένην ἀνάπαισιν καὶ μὲ τὴν χλιαρὰν ὑγρότητα τοῦ καιροῦ, ἵσως δὲ καὶ μὲ κάποιαν ψυχικὴν ἀνησυχίαν ἀπὸ τοὺς λόγους τοῦ σοφοῦ, ἔδωκεν εἰς τοὺς καλογήρους ὅπον βαρὺν καὶ ταραγμένον, ὅπεν πονηρὸν τῆς ἀμαρτίας καὶ τῆς σκοτεινῆς καὶ νυκτερινῆς ἡδύπαθείας. Ὡστε τῆς σαρκὸς αἱ ἐπαναστάσεις ἐθριαμβεύσαν καὶ ἔνας - ἔνας καλόγηρος ἔξιπνωντας ἐξητοῦσεν ἀνακούφισιν ἔξω εἰς τὸν διάδρομον τῶν κελίων. Εἶχε δὲ τοῦτο τὸ παράδοξον ἡ νυκτερινή των ἐμφάνισις: Ὄτι ἐνῷ τῇ ἡμέρᾳ πάντοτε ἥσαν διμιλητικοὶ μεταξὺ των, τώρα ὁ καθένας ἔμενε σιωπηλὸς — εἴχε δηλαδὴ τὴν ἐπίφρασιν τῆς συγκεντρώσεως· καὶ ἐνῷ πάντοτε ἥσαν μαυροφορεμένοι, τώρα ἥσαν ὅλοι κατάλευκοι — εἶχαν δηλαδὴ τὸ χρῶμα τῆς ἀγνότητος. Τοιουτορόπως συνειθῆσει ὁ Πονηρὸς νὰ εἰσιστεῖται δι' ἀντιθέσεων τὰς ἀντιλήψεις καὶ τὰ δόγματα τῶν ἄνθρωπων.

Καὶ μέσα εἰς τὴν χλιαρόν τυπτερινὴν δρόσον
ὅ πόδος οὐκέται. Ἀργοκίνητα τὰ στακτερά σύγ-
νεφα ἐπλησιάζοντο εἰς μαλακοὺς ἐναγκαλισμοὺς
καὶ ἐσχημάτιζαν συμπλέγματα παραδόξως ἥδυ-
παιδῆ, εἰς τὰ ὄποια ἡ φαντασία κάθε ταραγμένης
αἰσθήσεως ἔβλεπε λογῆς - λογῆς σχήματα σκαν-
δαλιστικά, παλαιοὺς ἔρωτας καὶ θελκτικάς γυναι-
κας. Τὸ δάριστον ψυχύρισμα τῶν βλαστημάτων
ἔφθανεν εἰς τὴν ἀκοήν τῶν καλογήρων ὁσάν
ἥχος λιποθύμων φιλημάτων καὶ ὁσάν στεναγμοὶ
κορυφωμένης ἥδιονῆς.—³Επάνω εἰς τὸν αὐλότοι-

χον, φωτισμένον ἀπὸ τὸ ἀδύνατον φῶς μισοῦ φεγγαριοῦ καὶ ποτισμένον ἀπὸ ὑγρασίαν, ἐλάμβαναν αἱ ωργματὶ καὶ αἱ σχισμάδες προκλητικὰ σχῆματα καὶ ἀσεμνα. Ὁ δὲ ἡγούμενος ἔβλεπεν εἰς τὰ ἔχνη τῆς ὑγρασίας ἐκεὶ ἐπάνω σώματα γυμνῶν γυναικῶν καὶ ἄλλα ἴνδαλματα τῆς φαντασίας ἀνθητικῶτερα. Ἀλλὰ συνειδισμένος νὰ συγκρατῇ καὶ νὰ κρύψῃ τὸν ἑαυτόν του δεν ἀνεκοίνωσεν εἰς ἄλλον τὸ μαρτύριόν του καὶ τὴν ἀπόλαυσιν. Ἀντιθέτως ἔνας ἀπὸ τοὺς νεωτέρους, ποὺ εἶχεν ὡς ἀσχολίαν νὰ σημαίνῃ τοὺς κώδωνας καὶ κάποτε νὰ κανοναρχῇ, δὲν ἥμιτόρεσε νὰ συγκρατήσῃ τὴν ἐντύπωσίν του, δταν κοντά εἰς τὸν κορδὸν μιᾶς ἐλαίας, ποὺ ἐκρυφόπαιξαν αἱ ἀκτίνες τοῦ φεγγαριοῦ εἰς τὸ φύλλωμά της, διέκρινε καθαρὰ καὶ ζωντανὰ τὸ σχῆμα μιᾶς γυναικὸς ἀναπανομένης. Τὸ σῶμα τῆς γυναικὸς ἔφαινετο νὰ λικνίζεται σιγὰ - σιγὰ μὲ ἥδυπαθειαν καὶ νὰ συγκλονίζεται κάποτε εἰς ὀσπασμούς ἀπροόπτους. . . . Ἐπλησίασε τὸν γείτονά του καὶ μὲ δειλίαν τοῦ ἔδειξε τὴν ὁπτασίαν. Ὁ γείτονας ἀνεγνώρισε τὸ σχῆμα τῆς μορφῆς καὶ οἱ δύο μαξὺ ἐφανέρωσαν εἰς τρίτον καλόγηρον τὸ φαινόμενον, ὡστε σιγοφιθυρισμένον, μὲ φράσεις ἀρρίστους καὶ μὲ ὑπαινιγμούς, ἐφανερώθη βαθμηδὸν εἰς ὅλους τοὺς καλογήρους ἔως εἰς τὸν ἡγούμενον, ὅλοι δὲ ταραγμένοι ἀπὸ ἥδονικὴν συγκίνησιν ἀνεγνώρι-

Καὶ ἀποφεύγοντες νὰ φανερώσουν δικαιόντων τὸν πόθον καὶ τὰς δρμάς, ποὺ τὸ θέαμα ἐπροκαλοῦσεν, ἐσυζητοῦσαν μὲ φράσεις ἀσυναρτήτους καὶ μὲ λέξεις ἀσυναρμόστους πῶς ἦτο δυνατὸν νὰ εἰδερηθῇ τόσον πολὺ πλησίον τοῦ μοναστηρίου καὶ εἰς τοιαύτην ὅδαν γυναικα γυμνὴ καὶ ἀναπαυομένη. Καὶ δῆλοι ἀγανάκτοῦσαν διὰ τὸ τόλμημά της καὶ καθεὶς ἐπιθυμοῦσε νὰ τὴν πλησιάσῃ, ἀλλὰ κανεὶς δὲν ἐτολμοῦσε διασκελίζοντας τὸν αὐλότοιχον καὶ τὴν ἐντροπὴν νὰ ὑπάγῃ ἔως ἔκει.

Τοιουτορόπως ἔμειναν πολλὴν ὥραν συγκεν-
τρωμένοι, ἔως οὗ τὸ ἀστρον. τῆς Ἀφροδίτης
ἔπροβάλε σὰν Αὔγεωνὸς εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἡ
δροσιὰ τῆς τελευταίας νυκτερινῆς ὥρας ἐπανέ-
φερε κάπως εἰς τὴν συναίσθησιν τοῦ μοναχικοῦ
σχήματος τοὺς γεφοντοτέρους.

Ο ἡγούμενος διέταξε τότε νὰ σημάνουν τὸν
δρυθρὸν καὶ δικαιοχούστης, διπλῶς ποὺ
εἶχε διακρίνη τὴν δπτασίαν, ἐσήμανε τὸ πρωΐ
ἐκεῖνο τοὺς κώδωνας ἐνωρίτερα παρὰ ποτὲ καὶ
μὲ περισσοτέραν παρὰ ποτὲ μανίαν, σὰν
ῆθελε μὲ τοὺς ἥχους νὰ φοβίσῃ καὶ νὰ κτυπήσῃ
τὰ νυκτερινὰ φαντάσματα.

Οι καλόγηροι δύνανται προσέρχεσθαι στην πόλη την οποία έχουν αποκτήσει μεταξύ των πολιτών επιτάχυνσην. Οι καλόγηροι δύνανται προσέρχεσθαι στην πόλη την οποία έχουν αποκτήσει μεταξύ των πολιτών επιτάχυνσην.

Τὰ πρῶτα φωτεινὰ κύματα ἀπλωνόμενα εἰς
ὸν οὐδανὸν ἀρχισαν νὰ δίδουν εἰς τὰ πράγματα
ἀληθινὰ σχήματά των καὶ οἱ καλόγηροι πλη-
μέζοντες διέκριναν περιμένο κοντὰ εἰς τὸν κορ-
δὸν τῆς ἐλαίας ἔνα μακρὺ κλαδί φουντωμένο,
τού — ἄγνωστον πῶς — εἶχεν ἀποκοπῇ ἀπὸ τὸ
ένδρον. Οἱ περισσότεροι τότε ἀρχισαν νὰ ἡσυ-
ᾶζουν καὶ νὰ ἀλαρύνωνται — διότι καὶ ἡ ἀγρου-
νία εἶχε καταπραῦνη τὰς δρυμάς — καὶ νὰ γελοῦν
ια τὴν υντερινήν ἀπάτην τῶν αἰσθήσεων.

¹Αλλ' ὁ ἡγούμενος ἐρμηνεύοντας τὴν σκέψιν
ῶν φρονιμωτέρων τοὺς ἐπαράστησε τότε ὡς ἐν-
εχομένην τὴν συνέδρογειαν τοῦ Διαβόλου.

— Διατί τάχα ὁ Πονηρὸς νὰ μῆν ἔδωκεν εἰς
ὅ κλαιρὶ τὴν πραγματικὴν ὑπόστασιν γυμνῆς
υναικὸς καθ' ὅλην ἐκείνην τὴν ρύκτα; Διατί νὰ
ἔλλην ἔλαβεν ὁ Ἰδιος αὐτὸ τὸ σχῆμα διὰ νὰ σπρώξῃ
ἴς τὴν ἀμαρτίαν;

Καὶ ἔξωρκισε τότε μὲ εἰλικρινῆ μετάνοιαν τὸ λαρὶ καὶ τὸν πειρασμόν, κάμνοντας τὴν ἀκόλουθον παραίνεσιν, ποὺ παραζένεια εἶχε τὴν ἀσυναργησίαν καὶ μάλιστα τὴν ἔσωτεροικήν ἐπιδρασιν οὗ λόγου τοῦ σοφοῦ:

— «Τὸ κλαδὶ ἔλαβε τὸ σχῆμα γυναικὸς διὰ
ἀσκανδαλίση τὰς ψυχάς. Καὶ τοῦτο μὴ σᾶς
φανῇ ἀλλόκοτον. Πρέπει νὰ πιστεύετε εἰς τὴν
παρεξίν του Διαβόλου. Ὁ μικρὸς καὶ ταλαι-
ωθημένος αὐτὸς κόσμος εἶναι γεμάτος μυστή-
ιον. Καὶ εἰς κάθε μυστήριον φωλιάζει ὁ Πο-
νηρός. Πιστεύσατε το· μολονότι δὲν εἶναι Ἰδέα
έσσα ὁ Διάβολος, εἶναι δῆμως ἡ καλητέρα ἔξηγη-
τις πολλῶν πραγμάτων, ποὺ μᾶς ἐκπλήττουν ἢ
διάδεις ἐναντιοῦνται. Ἀντὶ δὲ ν' ἀμφιβάλλετε εἰς
ἡνὸν ὑπαρξίν του, φροντίζετε μᾶλλον ν' ἀνεύρετε
ἥν αἰτίαν τῆς ἐνεργείας του. Καὶ πρὸς τοῦτο
νωρᾶτε διτὶ διὰ νὰ διακρίνετε τὰς ἀληθινὰς
λίτιας, ποὺ κινοῦν εἰς κάποιαν ἐνέργειαν τὰς μυ-
τικὰς δυνάμεις καὶ κεντοῦν εἰς κάποια πάθη

τὸν ἀνθρωπὸν, πρέπει νὰ τὰς ζητήσετε μέσα εἰς τὴν φύσιν. Γνωρίζετε ἀκόμη ὅτι τὸ πρῶτον καθῆκον, ποὺ ἔχομεν καὶ μάλιστα τὸ πρῶτο δικαιώμα εἶναι τὸ νὰ κάμνωμεν ἀντίδρασιν κατὰ τοῦ ἑαυτοῦ μας.

«Εἰς τὸν ἑαυτόν μας, εἰς τοὺς ὄφθαλμούς μας,
εὑρίσκεται ἡ γοητεία τῶν γυναικῶν καὶ ὅχι εἰς
τοὺς ὄφθαλμούς των καὶ εἰς τὸν ἑαυτόν τους.

«Σημειώσατε δὲ καὶ τοῦτο διὰ νὰ προφυλάττεσθε ἀπὸ τὸν πειρασμόν: "Οτι ἐνῷ τὰ ίνδάλιατα τῆς φαντασίας κατ' ἀρχὰς φαίνονται παραδογα, ἔπειτα παρουσιάζονται βαθμηδὸν εἰς τὴν ψυχὴν ὡς πραγματικότερα ἀπ' ὅλας τὰς πραγματικότητας τοῦ κόσμου".

Αὐτὰ εἶπεν ὁ ἡγούμενος εἰς τοὺς καλογήρους
ίνα μὴ σκανδαλισθοῦν πλέον.

Καὶ μολονότι ἡ σειρὰ τῶν σκέψεων του φαί-
νεται νὰ παραβαίνῃ τὴν τάξιν τῆς κανονικῆς
λογικῆς.

Καὶ πρὸς τούτοις μολονότι ἡ παρένθεσις τοῦ λόγου του ἀντιβιάνει εἰς τοὺς κανόνας τῆς αἰσθητικῆς, διότι χαλαρώνει τὴν διήγησιν,

Ἐκρινο διμώς δρθὸν να διηγηθῶ τὰ πράγ-
ματα μὲ ἀκρίβειαν, δπως ἔγιναν.
Οἱ δὲ θιασῶται τῆς τακτικῆς λογικῆς καὶ τῶν
μανόνων τῆς αἰσθητικῆς δὲς παραβλέψουν καὶ δὲς
ὑποθέσουν ὅτι καὶ τοῦ ἡγουμένου δὲ λόγος πιθα-
νὸν νὰ φανερώνῃ τὸν κυκεδῶνα τῶν ἀριστῶν
τκέφεων, ποὺ στηρώνονται σὰν ἀναθυμίασις καὶ
σὰν διμήλη ἀπὸ τὸν νοῦν νηπικῶν καὶ ἀγρυ-
πνιασμένων ἀνθρώπων.

卷首语

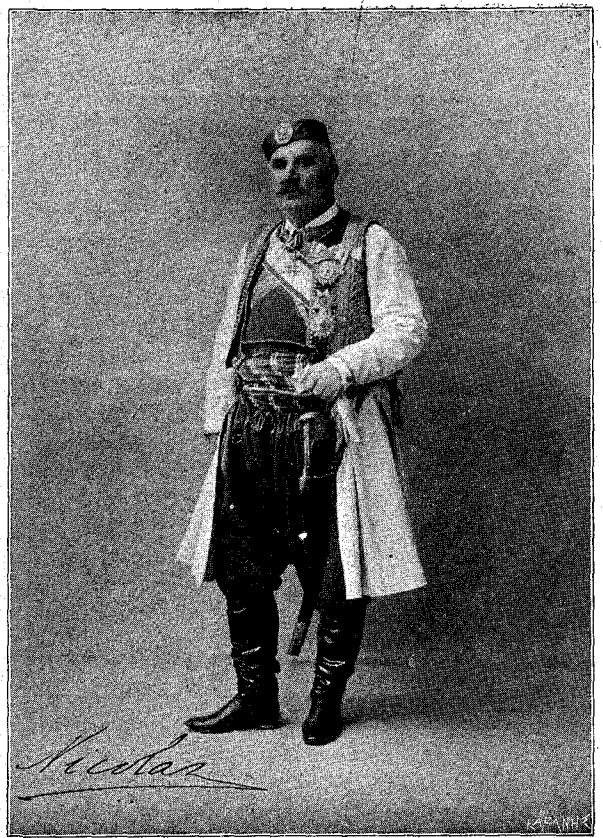
Παρ' ὅλην τὴν ἐκδρομὴν τῶν καλογῆρων ἔως
τοῖς τὸ δάσος τῶν ἔλαιῶν καὶ μὲν δλον τὸ χρονί-
σμα ἔξ αἰτίας τοῦ λόγου τοῦ ἥγουμένου διδρό-
θρος ἐψάλῃ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἐνωρίτερα
παρὰ ποτέ.

I. ΖΕΡΒΟΣ - ΑΡΕΤΑΣ

ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ ΕΚ ΜΑΥΡΟΒΟΥΝΙΟΥ

Τὴν δεύτην τῆς 18 Μαΐου 1905, ὁ Διάδοχος τοῦ Μαυροβουνίου Δανῆλος μετὰ τῆς συζύγου αὐτοῦ Μιλίτσης, ήτις, ὡς γνωστόν, τυγχάνει Λεγάλη Δούκισσα τοῦ Μεκλεμβούργου, εἰσήλθεν πισήμως εἰς Ποδγορίτσαν.¹ Αποδημούντος τότε ἐς Ἐσπερίαν τοῦ Ἡγεμόνος Νικολάου, ὁ Διάδοχος, ὡς ὀντιβασιλεύων, ἔμελλε νὰ παραστῇ εἰς ἀλλήλαινια τοῦ ἐν τῇ πόλει ἔκεινῃ καταστήματος οὐ Μονοπωλείου τῶν καπνῶν, ἀτινα τὴν ἐπιούσαν ἔμελλον νὰ τελεσθῶσιν ἐν πάσῃ ἐπισημάτητι.

Είναι ή Ποδγορίτσα η πολυανθρωπότερά τῶν αυτοριθμουνιατικῶν πόλεων, ἀτε περιλαμβάνουσα τερι τοὺς ἐννεακοσιώνες κατοίκους, ἀπαντας

Ο ΗΓΕΜΩΝ ΤΟΥ ΜΑΥΡΟΒΟΥΝΙΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΣ Α'

κ. Zore, διευθυντού τοῦ ἐν Κεττίγη Γυμνασίου. Τὰ κυριώτερα αὐτῶν εἶναι ἡ εἰσόδος καὶ μέρος τοῦ λιθοστρώτου τοῦ forum, εἰς τὴν ἀκραν τοῦ δοπίον σώζονται τὰ ἐρειπωμένα τειχία μικροῦ χριστιανικοῦ ναοῦ. Εἰς ἀπόστασιν ἐκατὸν περίπου μέτρων ἀπὸ τοῦ χώρου τούτου κατάκεινται ἐν ἀνάγλυφον (*haut-relief*) γυναικός, ἡς ἐλλείπει τὸ κατωτέρῳ τῆς δσφύνος μέρος, καὶ τρία ἡ τέσσαρα ἄλλα γλυπτικὰ ἔργα, ἔξι οἰκοδομήματος ἀπεσπασμένα. Ἐν τῇ ἐπαύλῃ τοῦ πρίγκηπος Μάρκου τῇ καλούμενῃ Κρούσεβατ καὶ κειμένῃ παρὰ τὴν πόλιν τῆς Ποδγορίτσης, ὑπάρχουσι, ὡς μοὶ εἴπον, γλυπτικά τινα ἔργα, ἐκ Διοκλέας ἐπίσης προερχόμενα.

Ἐις ἀπόστασιν ἐνὸς περίπου χλιομέτρου ἀπὸ τῆς πόλεως, ἀνέμενε τὰς Αὔτων Βασιλικὰς Υψηλότητας τιμητικὴ ἔφιπτος στρατιωτικὴ συνοδεία. Κατὰ δὲ τὴν εἰσόδον τῆς πόλεως, ἀμφοτέρων τῆς σημαιοστολίστου ὅδοῦ, ἥσαν παρατεταγμένοι πλεῖστοι πολῖται, Ἰδίως Ἀλβανοί, φοροῦντες τὴν ἐθνικὴν αὐτῶν περιβολήν. Αἱ φουστάνελλαι ὅμως αὐτῶν δὲν εἶναι βραχεῖαι ὡς αἱ παρὸν ἡμῖν, ἀλλὰ φθάνουσι κάτω τῶν γονάτων, ὅπερ καθιστᾷ ἡμίστα κομψὸν τὸ ἔνδυμα τοῦτο. Φοροῦσι, πρὸς τούτοις, οἱ Ἀλβανοί τῆς Ποδγορίτσης, ὡς καὶ

οἱ τῆς Σκόδρας, τὸ ὄθωμανικὸν φέσιον, οὐχὶ δὲ τὸ ἐν Ἑλλάδι γνωστόν. Μετὰ τοὺς παρατεταγμένους πολίτας, ἥσαν παρατεταγμένα δύο πεζικὰ τάγματα, ἔξικονύμενά μέχρι τῆς εἰσόδου τοῦ καταστήματος τοῦ Μονοπολίου, ἐνῷ κατέλυσε τὸ Διαδοχικόν ζεύγος.

Τὰ δύο ταῦτα τάγματα, ὡν ἐκάτερον περιλαμβάνει 500 στρατιώτας, καὶ δύο ἡμίσεις πυροβολαρχίαι, ὡν ἐκατέρα περιλαμβάνει 4 πυροβόλα συστήματος Κρούπ, ἀποτελοῦσι τὸν μόνιμον ἡ τακτικὸν στρατὸν τοῦ Μαυροβουνίου, διότι οὔτε ἵπποι, οὔτε ἄλλα σώματα ἔχουσιν οἱ Μαυροβουνίοι. Ἐκαστος ὅμως ἀνεξαιρέτως κατὰ τὸ 200ν ἢ 210ν ἔτος τῆς ἡλικίας τοῦ ὑπηρετεῖ εἰς τὰ ωρθέντα δύο τάγματα ἐπὶ τρεῖς μῆνας¹. Πάντες ὅμως ἐκγυμνάζονται τακτικῶς εἰς τὰς ἐπαρχίας αὐτῶν ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν ἐφέρδων ἀξιωματικῶν, οἵτινες μισθοδοτοῦνται διὰ 40 φράγκων ἑτησίων. Τὰ γυμνάσια δὲ ταῦτα ἐκτελοῦσιν δχι μόνον ἀφοῦ διανύσωσι τὴν ὅηθεῖσαν θητείαν, ἀλλὰ καὶ πρὸ αὐτῆς, ἐκ τούτου δὲ ἐξηγεῖται πῶς, παρὰ τὴν βραχυτάτην ταῦτην θητείαν, εἴναι τέλειοι στρατιώται.

Ἐν καιρῷ πολέμου πάντες οἱ Μαυροβουνίοι ἀπὸ τοῦ 180ν μέχρι τοῦ 600ν ἔτους καλοῦνται ὑπὸ τὰ δπλα. Ἐν ἄλλοις λόγοις οἱ Μαυροβουνίοι ἔχουσι στρατιωτικὸν σύστημα παρεμφερές τῷ ἐλβετικῷ. Ἀποτελοῦσι δὲ οὕτω, ἐν πολέμῳ, τούλαχιστον τεσσαρακοντακισχιλίων ὀπλιτῶν δύναμιν, καίτοι ὡς μὲν ἐβεβαίωσεν ὁ γηραιός Διερμηνεὺς τῆς ἐν Κεττίγη Ρωσικῆς Πρεσβείας, παθηγητὴς Roubinsky, δστις, ἐπὶ πολλὰ ἔτη μελετήσας τὰ τοῦ Μαυροβουνίου ὑπὸ πάσας τὰς ἐπόψεις, ἔχει δημοσιεύσει περὶ τῆς Ἡγεμονίας ἐκείνης πεντάτομον σύγγραμμα, ὁ πληθυσμὸς τῆς Ἡγεμονίας δὲν ὑπερβαίνει τὰς 200 χιλιάδας ψυχῶν. Φυγόστρατοι ὅμως ἡ ἀπαλλαγέντες ἐν Μαυροβουνίῳ δὲν ὑπάρχουσι. Πλήν, πῶς εἴναι δυνατὸν νὰ ὑπάρχωσιν, ἀφοῦ ἐν τῷ Κώδικι τοῦ Ἡγεμόνος Δανήλου, δημοσιεύθητι τὴν 23ν^η Απριλίου 1855, κεῖται ἡ ἔξης διάταξις:

«Ἄρθρ. 18. Ἐν καιρῷ πολέμου, δταν δὲ ἐχθρὸς δεῖξει τὴν πρόθεσιν νὰ προσβάλῃ μέρος τοῦ ἡμετέρου ἐδάφους, πᾶς Μαυροβουνίος ἡ Βερδιάνος ὑποχρεούται, εὐθὺς ὡς τὸ μάθη, νὰ λάβῃ τὰ δπλα καὶ νὰ βαδίσῃ κατὰ τοῦ ἐχθροῦ τῆς πατούδος καὶ τῆς ἐλευθερίας ἡμῶν. Εάν δέ τις, ἔξι οἰουδήποτε χωρίου ἡ ἐπαρχίας, δὲν ἥθελε

¹ Πρὸς ἐκγύμνασιν καὶ τεχνικὴν ἐκπαίδευσιν τοῦ μικροῦ τούτου μονίμου στρατοῦ, πρόσφερει τὰ φῶτα του καὶ ὁ στρατιωτικὸς ἀκόλουθος τῆς ἐν Κεττίγη Ρωσικῆς Πρεσβείας. Χρηγεῖ δὲ πρὸς συντήρησιν καὶ ἐκπαίδευσιν αὐτοῦ ἡ Ρωσία 350,000 ρουβλίων ἐτησίως. Τῇ χρηματικῇ συνδρομῇ τοῦ Κράτους ἐκείνου ἀνηγέρθη ὁ ἐν Κεττίγη ἀξιόλογος στρατών.

βαδίσει κατὰ τοῦ κοινοῦ ἐχθροῦ, δὲιλὸς ἡ ἀδιάφροδος οὗτος διὰ τὴν Πατρίδος τύχην ὃ ἀφοπλίζεται, ἰσοβίως δὲ τοῦ λοιποῦ δὲν ὑὰ δύναται νὰ φέρῃ δπλα. Δὲν ὑὰ ἔχη πλέον τιμὴν ἐν Μαυροβουνίῳ καὶ Βέρδᾳ. Πλὴν τούτου, ὑὲλε ἔξαναγκασθῆ νὰ φορῇ γυναικείαν ποδιάν, ἵνα γινώσκῃ δὲν κόσμος δτι δὲν ἔχει ἀνδρὸς παρδίαν».

Τίδου δὲ λόγος διὸ δὲν οἱ Μαυροβουνίοι, μόνοι ἐν τῶν χριστιανικῶν ἐθνῶν, καθ' ὃν ἐπέδραμον οἱ Τούρκοι, διετήρησαν τὴν ἀνεξαρτησίαν των. Καὶ εἴναι μὲν ἀλληλεῖς δτι εἰς τοῦτο συνετέλεσαν καὶ οἱ ἀπόδοσιτοι βράχοι των, ἀναμφισβητήτως δμως συνετέλεσαν καὶ ἡ φιλοτιμία καὶ αἱ πολεμικαὶ των ἀρεταί. Κατὰ τὴν Κρητικὴν ἐπανάστασιν τῶν ἐτῶν 1866 καὶ 1867, σῶμα ἐκ τριάκοντα Μαυροβουνίων ἐμάχητο δπὸ τὸν Σμολένσκην, ὡς δὲ ἐσχάτως μοὶ ἔλεγεν δὲ διαπρεπῆς στρατηγός, διεκρίνοντο διὰ τε τὴν πολεμικὴν ἱκανότητα καὶ τὴν πειθαρχίαν καὶ τὴν πρὸς ἀλλήλους δμόνοιαν.

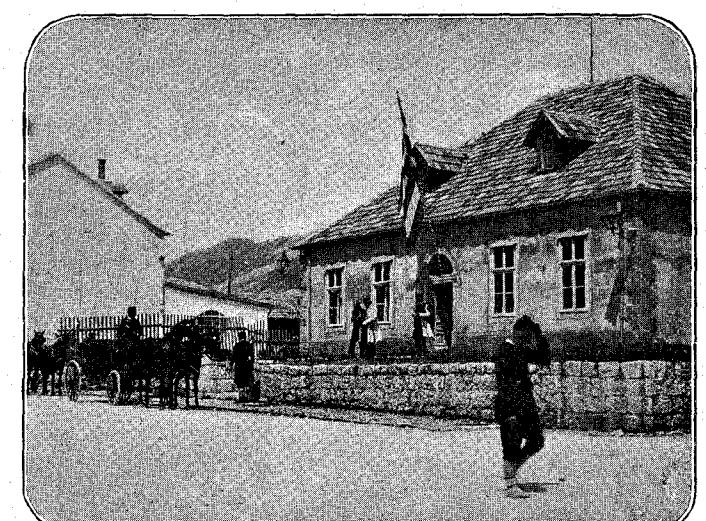
Τὸ πολεμικὸν καὶ ἀρειμάνιον τοῦ ἐθνους ἀντιλαμβάνεται δὲν ἔνος ἐξ ἀπλοῦ βλέμματος ἐπὶ τῆς πόλεως Κεττίγης. Οἱ πάντες ἀπὸ τοῦ Ἡγεμόνος, τῶν Υπουργῶν καὶ τῶν Δικαστῶν μέχρι τοῦ τελευταίου χωρικοῦ, φέρουσι τὴν γραφικὴν ἐθνικὴν περιβολὴν μετὰ τοῦ ἀναποσπάστου πιστολίου. Μέχρι πρὸ τινῶν ἐτῶν τὴν ἐθνικὴν περιβολὴν μετὰ τοῦ ιερεῖς, οἵτινες ὅμως τώρα, ὡς λείφαντον αὐτῆς, φοροῦσι μόνον τὴν κάπιτσαν, ἀντὶ καμηλαικάου. Εἴναι δέ πως δεξιμωδῶν νὰ βλέπῃ τις τοὺς ἔνοντας προσβευτὰς συζητοῦντας μετὰ τοῦ ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπουργοῦ, λίαν μὲν ἀβροῦ τοὺς τρόπους καὶ ἀπταίστως δμιλοῦντος τὴν γαλλικήν, ἔχοντος δμως εἰς τὴν ζώνην τὸ πιστόλιον. Δὲν συμβολίζει τὸ πιστόλιον τοῦτο τὴν ultima ratio τοῦ Διεθνοῦς Δικαίου;

Δύο λέξεις περὶ τοῦ Ἡγεμόνος. Μεγαλόσωμος μέν, ἀλλὰ ὡς ἐνζωνος ἡ εὐειδής, ἀποτελεῖ δὲ πρὸς τοῦτο ἀντίθεσιν πρὸς πάντα τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας του, συμπειριλαμβανομένων τῶν συζύγων τῶν δύο αὐτοῦ υῖδων Δανήλου καὶ Μίρκου, αἱ δποῖαι εἰνε δεξιοπατηρήτου καλλους. Δὲν δημιλῶ περὶ τῆς Βασιλίσσης Ἐλένης, τῆς προίας ἡ φήμη εἰνε παγκόσμιος. Οὐχ ἦτον ἡ μετὰ τοῦ θαλεροῦ ἐκείνου προσβήτου ἀναστροφὴ εἰνε αὐτόχθονη μελετική, ὅχι μόνον διὰ τὴν προσήνειαν τῶν τρόπων, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ ἐμβριθὲς συνάμα δὲ καὶ εὐφυολόγον τῶν λόγων. Ἀρέσκεται νὰ διηγήται, πράττει δὲ τοῦτο μετὰ πλείστης χάριτος, διάφορα κοινωνικὰ ἡ πολιτικὰ ἀνένδορα. Ο Maton (Histoire du Monténégro) ἀν-

φέρει δτι, πρὸς ἡ τὰ δρα τοῦ Μαυροβουνίου ἐπεκταμῶσι διὰ τῆς Βερολινείου Συνθήκης μέχρι τῆς θαλάσσης, ὁ Αὐτοκράτωρ Φραγκίσκος Τιωνῆφ ἐπεσκέψθη τὸ Κάτταρον, ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ δὲ ἐκείνη ὁ Ἡγεμών Νικόλαος μετέβη αὐτόσε δπως τὸν χαρετίση. Πρὸς τιμὴν τοῦ Καισαροβασιλέως αἱ κορυφαὶ τῶν μαυροβουνιωτικῶν βράχων, οἵτινες ὑπέρκεινται τοῦ Καττάρου, ἐφωτίσθησαν διὰ τίνων φανῶν. Ο Καισαροβασιλεύς ὑπανιττόμενος τὰ ὑπερύψηλα τοῦ Μαυροβουνίου δη, τῷ λέγει: «Ἀδελφέ μον, πολὺν ὑψηλὰ κατοικεῖτε! —Μεγαλειώτατε», ἀπήντησεν εὐθέως δὲ Ἡγεμών, «Οι Τούρκοι μον ἐπιζηραν τὴν γῆν, οἱ Αὐτοκρατορίαι τὴν θάλασσαν, δὲν μον μέρει εἰμὶ δὲ ὁ Οδραρός».

Οτε δέ, συνεπείᾳ τῆς δολοφονίας τοῦ Δηληγιάνη, ἐξερράγη παρὸν ὑπουργικὴ κρίσις, μεταξὺ δὲ ἄλλων ὑποψηφίων Πρωθυπουργῶν ἐλέχθη καὶ δ. κ. Α. Ρώμας, ἔτυχε νὰ παραστῶ μετὰ τῶν συναδέλφων μου πρὸ τοῦ Ἡγεμόνος, δπως τὸν συγχαρῶντας τὴν εἰσροήν την έορτῆ. Ἐπὶ ἐρωτήσει αὐτοῦ περὶ τῆς ὑπουργικῆς κρίσεως, τῷ ἀνέφερα τὸν κ. Ρώμαν. Μοὶ ἀπήντησεν δτι ἐγίνωσκε τὸ δνομα τῆς οἰκογενείας, διότι μία συγγενής του εἶχε λάβει σύζυγον Ρώμαν. Οτε δὲ προσέθηκα δτι, ἐὰν τὸ ἡμέτερον Σύνταγμα δὲν ἀπηγόρευε τοὺς τῆς εὐγενείας τίτλους, δ. κ. Ρώμας θὰ ἦτο κόμης, ὑπέλαβε: «Je sais, les comtes ne comptent pas chez vous».

Εἰς τὸ λελογισμένον θάρρος καὶ τὴν διπλωματικὴν εὐστοχίαν τοῦ Ἡγεμόνος Νικολάου δφείλεται δ διὰ τῆς Βερολινείου Συνθήκης διπλασιασμὸς τῆς τε ἐδαφικῆς ἐκτάσεως καὶ τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Ἡγεμονίας. Εἰς αὐτὸν δφείλεται, πλὴν ἄλλων διαρρυθμίσεων ἐν τῇ διοικήσει τοῦ

ΤΟ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΟΝ ΠΡΑΚΤΟΡΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΣΟΣ ΒΝ ΚΕΤΤΙΓΗ

Κράτους τοι, ξένθα ή δημοσία ἀσφάλεια είνε παραδειγματική, δ τὴν 25^{ην} Μαρτίου 1885 δημοσιευθεὶς Μαυροβουνιωτικὸς Ἀστικὸς Κώδηξ, οὗτινος τὴν σύνταξιν ἐνεπιστεύθη εἰς τὸν ἐκ Δαλματίας Σλαῦθον κ. Boghisich, γνωστότατον ἐν Ρωσίᾳ νομομαθῆ. Παρέχει δοκίμασιαν τῆς συγκριτικῆς Νομοθεσίας πλειστον ἐνδιαφέρον δ Κώδηξ οὗτος, καθόδσον δὲν είνει ἀντιγραφὴ ξένου τινὸς Κώδηκος, ἀλλὰ συνετάχθη ἐπὶ τῇ βάσει τῶν μέχρι τῆς ἐποχῆς ἑκείνης ἰσχυόντων ἐν Μαυροβουνίῳ ἐδίμων. Γνωστὸν είνει δτὶ δλως αὐθορμητῶς καὶ ὑπὸ ἔλευθερῶν ἀρχῶν ἀγόμενος, ἀφοῦ μάλιστα αἱ ἀρχαὶ αὗται εἶχον πρὸ μικροῦ καθιερωθῆναι καὶ ἐν τῷ τελευταίῳ ἀπομείναντι ἐν Εὐρώπῃ ἀπολυταρχικῷ Κράτει, δ Ἡγεμὼν Νικόλαος παρέσχε τῷ Μαυροβουνίῳ Βουλὴν (Σκουψίναν), διὰ καθολικῆς ἐκλεγομένην ψηφιοφορίας, ἥς ή πρώτη συνεδρίασις συνεκροτήθη τῇ 6 Δεκεμβρίου 1905. Τὸ δοκίμηθεν δμως φιλελεύθερον πολίτευμα ἔγεινε ἔκτοτε ἀφοριμὴ πολιτικῶν ἀνωμαλιῶν, αἵτινες ἐπίκραναν τὸν ἀγαθὸν Ἡγεμόνα. Ἄλλ' ἐκεῖνο ὅπερ καιρίως ἐτραυμάτισε τὴν καρδίαν ὀντοῦ τε καὶ τῆς σεπτῆς αὐτοῦ συζύγου είνει ἡ πρόσφατος καὶ σχεδὸν σύγχρονος ἀπώλεια τῶν δύο ἐγγόνων των, οὓῶν τοῦ Προγκηπος Μίρκου, οὓς ὑπερηγάπων. Ο πρεσβύτερος, Στέφανος, πενταετῆς περίπου, ἐκέλητο ὅπως ἀνέλθῃ ποτὲ ἐπὶ τοῦ Μαυροβουνιωτικοῦ θρόνου, καθ' ὃσον δ Λιάδοχος Δανῆλος στερεῖται τέκνων.

Δέν πρέπει, δύμιλῶν περὶ τοῦ Ἡγεμόνος, νὰ παραλείψω δεῖγμα σύμπαθείας καὶ ὑπολήψεως ὅπερ ἡ Αὐτοῦ Βασιλικὴ Ὑψηλότης παρέσχε πρὸς τὴν Ἑλλάδα. Κατὰ τὴν ἕορτὴν δηλονότι τοῦ Ἀγίου Γεωργίου, ἦν ἔσχον τὴν τιμὴν νὰ τελέσω ἐν Κεττίγη, βλέπω ἀπροόπτως τὸν Ἡγεμόνα εἰσερχόμενον εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ Διπλωματικοῦ Πρακτορείου. Ἐνῷ ἔδειξούμην αὐτόν, μοὶ λέγει εἰς ἐπήκοον τῶν λοιπῶν ἐπισκεπτῶν, ἐν οἷς καὶ μέλη τοῦ Διπλωματικοῦ Σώματος: «Ἐξαιρετικῶς ἔχομαι πρὸς ὑμᾶς, διότι δὲν ὑπάρχει συνήθεια νὰ ἐπισκέπτωμαι τοὺς ἀντιπροσώπους τῶν ἔπειτα Κρατῶν ἐπὶ ταῖς ἕορταῖς τῶν Ἡγεμόνων των». Συμπίπτει δὲ ἡ τοῦ Ἀγίου Γεωργίου ἕορτὴ μετὰ τῆς σλάβας τοῦ Ἡγεμόνος Νικολάου καὶ τῆς οἰκογενείας του.

Πλήν, τί ἐστι σλάβα; Παρὰ Μαυροβουνίοις δὲν ἔορτάζεται, ως παρ' ἡμῖν, ἡ ἐπέτειος τοῦ ἀγίου οὐτινος φέρει τις τὸ ὄνομα, ἀλλ' ἡ ἐπέτειος τῆς ἡμέρας καθ' ἣν οἱ πρόγονοι αὐτοῦ ἡσπάσθησαν τὸν χριστιανισμόν. Ἡ ἡμέρα αὕτη συμπίπτει συνήθως μετὰ τῆς ἔορτῆς ἀγίου τινός.

Οὐτως, ή οἰνογένεια Πέτροβιτς, εἰς ἡν ἀνήκει ὁ Ηγεμών, ἐδέχητο τὸν χριστιανισμὸν κατὰ τὴν οορτὴν τοῦ Ἀγίου Γεωργίου. Οἱ ἑορτάζων τὴν ολάβαν τον δέχεται κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἀλλὰς ἐπισκέψεις τῶν συγγενῶν καὶ γνωρίμων ου, χάροιν δὲ αὐτῶν παρατίθησι γλυκίσματα καὶ ποτά, ἄτινα ὅφειλει ιδιοχείρως νὰ προσφέρῃ οὗτοῖς. Ἀλλ ὦνδὲ νὰ καθῆσῃ τῷ ἐπιτρέπεται, ἀλλὰ πρέπει νὰ ἴσταται πάντοτε ὅρθιος, διπος ἐπιτρεπῆ τοὺς ἐπισκέπτας. Ούτε δὲ εἰς τὸ γεῦμα, πότερον συνήθως παραθέτει τὸ ἑσπέρας, παρακάθηται, ἀλλὰ καὶ τότε ὅφειλει νὰ ὑπηρετῇ τοὺς εἰκαλημένους. Τὸ ἔθιμον τοῦτο τηροῦσιν οἱ Μαυροβούνιοι πάσις κοινωνικῆς τάξεως. Οἱ ὑπουργοὶ τῶν Ἐξωτερικῶν βοεβόδας Voucovitch οἱοὶ ἔλεγε, ὅτε ἐπεσκέψθην αὐτὸν ἐπὶ τῇ σλάβᾳ ου, διτὶ ἐν Μακεδονίᾳ ἡ σλάβα δύναται νὰ λορσιμεύῃ δις ἀσφαλὲς γνώρισμα ἐθνότητος μεταξὺ Σέρβων καὶ Βουλγάρων διότι τὴν ξορτὴν ταῦτην ἔχουσι καὶ οἱ Σέρβοι, οὐχὶ δὲ καὶ οἱ Βούλγαροι.

Καὶ τὴν μὲν ολάβαν ἐλπίσωμεν ὅτι θὰ χρησι-
μοποιήσωσιν ἔκεινοι οἵτινες ἥθελόν ποτε ἐπιδυ-
μῆσει καὶ ἐπιχειρήσει ἀκριβῇ ἀπογραφὴν τῶν ἐν
Μακεδονίᾳ φύλων. Ἐπειδὴ δῆμος εἰς τὰς γραμ-
μὰς ταύτας πρόκειται περὶ τοῦ Μαυροβουνίου,
ἴναφέρω τὴν πρότυπον ἀπογραφὴν τῆς Κετ-
ίγνης, ἣν ἐνήργησεν ὁ αὐτόνι οἰκεῖται τῆς
Γονοκίας Στρατηγὸς Ἀχμέτ Φερζή Πασσᾶς. Πα-
ραλαβὼν δηλονότι ἡμέραν τινὰ τὸν γραμματέα
ἥης Πρεσβείας, διέδομαι, ἐντὸς 20 λεπτῶν τῆς
ὥρας, τὰς ὁδοὺς τῆς πρωτευούσης ἔκεινης καὶ
αὐτὸς μὲν ἡρίθμημε τὰς οἰκίας τῆς μιᾶς πλευρᾶς
κάστης ὁδοῦ, ὃ δὲ γραμματεὺς τὰς τῆς ἑτέρας
πλευρᾶς.

Ούτω, μοι είπε, ἐπιστοποίησεν ὅτι ή Κεττί-
νη περιελάμβανε 510 οἰκίας καὶ ὑπελόγιζε τοὺς
στρατοίκους αὐτῆς ὡς μὴ ὑπερβαίνοντας κατὰ πολὺ^{2 1/2}
χιλιάδας, μὴ συμπεριλαμβανομένων
ἡμώς τῶν ἐν τῷ στρατῶνι οἰκούντων στρατιω-
ῶν.³ Απὸ τῆς ἀπογραφῆς ἐκείνης τοῦ φίλου μου
στρατηγοῦ, ηὗξηθη βεβαίως ὃ ἀριθμὸς τῶν
οἰκιῶν, δὲν πιστεύω δῆμος ὅτι μέχρι σήμερον ἡ
ῆλξησις αὖτη ὑπερέβη τὴν εἰκοσάδα.

³ Απεχωδίσθην μετὰ λύπης τοῦ Μαυροβουνίου. Κατέλιπον λαὸν ἔντιμον καὶ εὐλαβῆ πρὸς τοὺς ἑνόντας καὶ Κράτος, διπερ ὅνδεμίαν τρέφει πολιτικὴν ἀντιπάθειαν πρὸς τὴν Ἐλλάδα, ἀφ' ἣς οὐδὲν πολιτικὸν ζήτημα τὸ διαιρεῖ, ἐνῷ, ἀπ' ἐναντίας, τὸ Μαυροβούνιον ἔχει τὸ παράπονον διτέλλα Βαλκανικὰ Κράτη ἐνεργοῦσι πολιτικὸν προστηλυτισμὸν μέχρι καὶ αὐτῶν τῶν συνόρων του.

[Αθῆναι, Μάρτιος 1908].

ΣΤΑΜΑΤΙΟΣ ΑΝΤΩΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΩΝ ΣΥΝΘΗΜΑΤΙΚΩΝ ΓΛΩΣΣΩΝ

Ἔνοι φυσιολογικῶς δυνατὸν νὰ γείνωμεν κάτο-
χοι μᾶς βοηθητικῆς κοινῆς γλώσσης; Εἶναι
υνατὸν νὰ ἐπιβάλωμεν τεχνητὴν γλώσσαν; Ἡ
Bleue τοῦ Bollach, ἡ Volapük τοῦ Schleyer,
ἐν κατώρθωσαν νὰ γενικευθοῦν. Ἡ Esperando
οὐ Dr' Zamanhof θέλει νὰ βαδίσῃ εἰς τὴν κατά-
τησιν τοῦ κόσμου. Ὁ ἀγών δὲν ὑπῆρξε θνησι-
ενής. Ἐνῷ πολλοὶ μεμυημένοι ἐγκωμιάζουν τὸ
έον ίδιωμα, διὰ τοῦ κηρύγματος ἐπιδιώκεται ἡ
ἕπαλωσίς του. Ἀλλὰ δὲ φιδεῖς σπόρος θὰ δώσῃ
ὑγιμοτέρους καρπούς, ἡ δὲ ψυχὴ τῆς νέας γλώσ-
σης θὰ ἔξελθῃ ἀπὸ τὰ στενὰ δρια ἐνδε συνε-
ρίουν; Ἡ νέα γλώσσα θὰ ἐπιτύχῃ νὰ εἰσεύσῃ
τὰ πλήθη ἀρκούντως, ὥστε αὐτὰ νὰ δίδουν
εἰς αὐτὴν ζωὴν καὶ δύναμιν; Νὰ ζήσῃ; Εἰς μίαν
νῦνσαν τὸ πᾶν εἴνει ἡ ζωὴ. Πῶς εἶναι δυνατὴ
οιαύτη ζωὴ;

Ἡ λαλουμένη γλῶσσα είναι ἐκδήλωσις τόσον ινσική, ὅπει κατώρθωσαν νὰ ἀναγνωρίσουν εἰς ὑπὲρτὴν ἔγκεφαλικὰ κέντρα προσχηματισμένα (pré-formés), ἐνῷ δὲ γραπτὸς λόγος, διτις ἔχαμε τὴν αφάνισίν του βραδύτερον, ἀπορρέει μόνον ἀπὸ ἑντρα προσηρμοισμένα (adaptés). Ἡ διάκρισις ιδιανὸν νὰ φανῇ λεπτῇ. Μόναι προσχηματισμένη είναι αἱ πρῶται γραμμαὶ ἢ ὑποτυπώσεις τῶν φράγμων, ἡ δὲ λειτουργία των συντελεῖ εἰς τὴν ιακρισίν των (differentiation) καὶ εἰς τὴν πρόδον ἢ ἔξελιξίν των. Ἀλλ' ὁ λόγος είναι τόσον ναγκαῖος καὶ εἰς τὰς ἐλαχίστας κοινωνικὰς σχέσεις, ὅπει τὸ ἔμφυτον τῆς γλώσσης φαίνεται δρος ἡς κοινωνικῆς ζωῆς.

Ο δημιουργῶν νέαν γλῶσσαν ὁφείλει νὰ ἀκο-
υθῆσῃ τοὺς γενικοὺς κανόνας τοὺς διέποντας
ἢν ἔξελιξιν τῶν φυσικῶν γλωσσῶν. Τοιαύτη
επὴ ἐργασία εἶναι κατορθωτή, καὶ ἐνταυτῷ
αινή, ὥστε νὰ δώσῃ εἰς τὴν νέαν γλῶσσαν δι-
άλιωμα καὶ λόγον ζωῆς; Θὰ μοῦ ἀπαντήσουν
τι τὸ τάλαντον τοῦ ἐφευρέτου προσδιώρισεν εἰς
ἢν νέαν γλῶσσαν κανόνας συμφώνους μὲ τοὺς
υσικοὺς νόμους, καὶ ὅτι συνέταξεν ἐν εἰδος
φαμματικῆς φυσιολογικῆς. Ἀλλὰ οἱ φυσικοὶ
ὅμοι ἐννπάρχουσιν ἐν ἡμῖν ἀσυνειδήτως, ή δὲ
νάλυσις, διὰ νὰ τοὺς ἀνακαλύψῃ, μόλις ἔκαμεν
ὑφεῖται τινας ἀποτέλειας.

Ο R. de la Grasseria κατέγεινε τελευταίον
ς δλως ίδιαζον ξήτημα, τὸ τῆς ἐκφράσεως τῆς
έας τοῦ γένους δηλ. εἰς τὴν ἔξελιξιν τῶν
ενῶν, ἀρσενικοῦ, θηλυκοῦ καὶ οὐδετέρουν. Κατ'
ὑπὸ τὸ γένος παρουσιάζεται ὡς τετάρτη φάσις.
Ιαρατηρούμεν τρεῖς περιόδους ἀλλεπαλλήλους,
ὅτουν νὰ φθάσωμεν εἰς τὴν τῆς διαιρέσεως τῶν
ενῶν. Τὴν φάσιν τὴν ταξινομοῦσαν (classi-
ante) (τὰ ἀντικείμενα διακρίνονται κατὰ τὴν
οησιμότητά των) τὴν φάσιν τὴν βιολογικὴν

(biotique) (διάκρισις έμψυχων και ἀψυχών) τὴν φάσιν τὴν λογικήν (logistique) (διάκρισις μεταξὺ λογικῶν και ἀλόγων).

Τέλος δταν ἐμφανίζεται ἡ φάσις τῆς διακρίσεως τῶν γενῶν, ἐκφράζει κατ' ἀρχὰς τὴν ἐνέργειαν τοῦ γένους καὶ κατόπιν τὸν ἐπιθετικὸν τύπον.

Φανταζόμεθα πόσον λεπτή είναι ή τοιούτου
ήδους ἔρευνα, ἐξ ἄλλου οἱ γενικοὶ νόμοι οἱ διέ-
τοντες τὰς γλώσσας δὲν είναι ἀμετακίνητοι.
Είναι ζωῆς νόμοι, ἔξελισσόμενοι ὡς ή ζωὴ ήτις
τοὺς τροποποιεῖ.

Πῶς είναι δυνατόν, οἱ κανόνες γλώσσης συνθηματικῆς νὰ προσδιορισθοῦν σύμφωνα μὲ τὴν ρύσιν, δταν αὐτὴ ἡ φύσις μᾶς παρουσιάζει εἰς ἄδ σκιόφως τῶν ἔργων της, σειράν νόμων, οἵτινες τροποποιοῦνται ὑπὸ τῆς συνηθείας καὶ ἀποβαίνουσιν δυσεξήγητοι;

"Ας παραδεχθῶμεν πρός στιγμήν, ὅτι ή ἐπιείρησις δὲν εἶναι ὑπεράνθρωπος, καὶ ὅτι δυνάμεθα νὰ συνθέσωμεν τελείως γλῶσσαν φυσικήν. Όσον ή κρήσις της θὰ γενικεύεται, τόσον θὰ προσκόπη. Οἱ λαοὶ παραδεχόμενοι αὐτήν, θὰ ἐπιβάλλουν εἰς αὐτήν δλας τὰς δονήσεις τῆς ζωῆς. Η γλῶσσα, λογικὴ καὶ στερεὰ εἰς τὰς βάσεις της ή εἰς τὰς ωζές της, θὰ ἀποβῇ οὐχ ἥπτον ευμαινομένη καὶ διάφορος.

Ἡ Esperando, γλῶσσα συνθηματική, βασίζεται ἐπὶ ἀπλῆς γραμματικῆς, τῆς δοποίας οἵ κανόνες ἐτέμησαν ἀπὸ τὸν Dr Zamanhof τῆς Βαρούσιβας. Ἡ ορθεῖσα γραμματικὴ εἶναι ἀπλῆ, μόνιμοι εἶναι τεχνητή, διότι τὸ τεχνητὸν ὑποκαθιστᾶ ἡ λήγη ἀλήγειαν. Ἀλλ' ἡ ἕκανότης ἔνδος ἀτόμου δὲν ἀρκεῖ νὰ δημιουργήσῃ τὸ πνεῦμα μιᾶς γλώσσης. Αὗτη δοφείλει νὰ πάλλῃ ἐλευθέρως, οἵ δὲ γραμματικοὶ κανόνες ἀντιπροσωπεύουν μόνον σημεῖα οπομέτημένα ἀπὸ τὴν ἀνάλυσιν. Ἡ γλῶσσα δροποποιεῖ τὴν γραμματικήν, ἥτις, ὡς ἐκ τούτου, αἰδίσταται πολύπλοκος καὶ πλουσία εἰς ἔξαιρέσεις. Ἡ ζῶσα ἐνεργητικότης τῆς γλώσσης παρέχει προσχεδίασμα γραμματικόν, τὸ δποίον δοφείλει νὰ μένῃ αἰώνιως παθητικόν. Κανὼν τιθέμενος προκαταβολικῶς εἶναι καταδικασμένος εἰς θάνατον, ὅπως ἔνας νόμος ἀντιβαίνων εἰς τὰ ἡμήν. Πᾶσα συνθηματικὴ γλῶσσα εἶναι ἄγονος, κατός ἀν γείνη φυσική. Αἱ διανοητικαὶ ἐπιδράσεις αὐτοῦ ἀνάγκην θὰ προσαρμόσουν ταχέως τὴν νέαν λῶσσαν πρὸς τὰς ἐμνικὰς καὶ κοινωνικὰς συνθήκας. Ἐκαστος λαὸς θὰ τροποποιήσῃ ἀνεπαιχθήτως καὶ ἀσφαλῶς τοὺς ἀρχικοὺς κανόνας οὓς δρισθέντας ὑπὸ τῆς ἀπλῆς γραμματικῆς, υπῆρχε δὲ θὰ ἀποβῇ πολύπλοκος καὶ τόσον πλουσιωτέρα εἰς ἔξαιρέσεις, δοσον ἥθελε ζῆσει μακρόδερον, καὶ συνεπῶς ἥθελεν ἀποβῆ πράγματι ζῶσα.

Δὲν πρόκειται, λέγουν οἱ εὐφρέστεροι; παρὰ περὶ γλώσσης ἐπιστημονικῆς καὶ ἐμπορικῆς. Οὐδεῖς σκέπτεται νὰ μᾶς ἀποστερήσῃ τῶν πατρόφων, νὰ ἀπαρνηθῇ τὸ φιλολογικόν μας παρελθόν, νὰ στειρεύσῃ τὸ μέλλον. Διστάζομεν νὰ παραδεχθῶμεν διτὶ θὰ ἦτο δυνατὸς τόσον ἀπότομος δυασμὸς εἰς τὸ εἶδος τῶν σχέσεων μας, καὶ διτὶ θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ συλλογίζωμεθαὶ η̄ νὰ διμιῶμεν κατὰ δύο τρόπους, μὲ τὸν ἔνα προκειμένου νὰ ἐκφράσωμεν ἐπιστημονικὴν ἀλήθειαν καὶ μὲ τὸν ὅλον προκειμένου νὰ ἐκθέσωμεν δόγμα περὶ τέχνης.

Ἡ φράσις κέκτηται τὴν βραχεῖαν πομφότητα η̄ τὴν εὔχυμον σαφήνειαν. Κοὶ εἰς τὰς δύο περιπτώσεις ἔχει τὴν ἀρμονίαν της, διότι ὁ λόγος εἶναι μουσική. Κέκτηται ἔπαντον δύναμιν ψυχαγωγίας. Ἡ αἰσθητικότης μας ὡς καὶ τὸ πνεῦμα μας παθαίνονται. Ἐὰν θέλωμεν νὰ ἔννοιήσωμεν, ἐπιθυμοῦμεν δύμας καὶ νὰ αἰσθανθῶμεν. Ἡ δὲ αἰσθητική προέρχεται ἀπὸ τὴν δύναμιν λέξεων συγκρουομένων τραχέος ὑφους η̄ μελωδικῆς εὐκαμψίας. Φράσεις ψυχραὶ μᾶς ἀφήνουν ἀδιαφρόους. Εκάστη φράσις παρουσιάζεται μὲ τὸν ωντιμόν της, δὲ ποιοὶς κάμνει καταληπτότεραν τὴν γενικήν ἔννοιαν, διότι μία ἀπτὶς δύοφαίνεται τρόπον τινὰ πέραν τῆς λέξεως, καὶ διότι αὐτὴ μᾶς θέλγει μὲ τὴν ὑλικήν της ἀναπαράστασιν καὶ τὴν λεπτήν της ποίησιν.

Ο Τυρταῖος ἐπέτυχε νὰ προσαρμόσῃ τὴν λύραν τοὺς εἰς τραχὺ ἰδίωμα πρόσφορον εἰς πολεμικὰ φύσματα. Αἱ μελωδίαι αἱ μέλλουσαι νὰ ὀδηγήσουν τοὺς Σπαρτιάτας εἰς τὴν μάχην, ἵσαν συντεθεὶμέναι δωριστί. Αἱ Ἐλεγεῖαι, ἀδόμεναι κατὰ τὰ διαλείμματα τῶν μαχῶν, ἥρουντο ἀπὸ τὸ Ἰωνικὸν ἰδίωμα τὴν ἡδύτητα τὴν ἐπιδρῶσαν ἐπὶ τοῦ ἥθους. Ἡσαν δὲ προκαταρκτικὸς ὑμνος. Ἄνηρπαξε καὶ μετέφερε τὰς καρδίας ὑψηλὰ εἰς τὸν κόσμον τῶν ὀνείρων. Τέλος τὰ ἴσχυρά ἐμβατήρια ἔρριπτον κατὰ τῶν ἔχθρῶν ὅλους ἐκείνους τοὺς πολεμιστάς, τοὺς δρούσους η̄ φλόγα τοῦ ἥρωισμοῦ ἔκαμνεν ἀγτήτους πόδες δόξαν τῆς Σπάρτης.

Ἐὰν η̄ φυσικὴ γλῶσσα εἶναι πατρώα οὖσια τῶν συγγραφέων, ἀνήκει ἐπίσης εἰς τοὺς ἐπιστημονας. Τίς δὲν ἔτινάμασε τὴν εὐγλωττίαν τοῦ Claude Bernard εἰς τὴν *Introduction à l'étude de la médecine expérimentale*; Ἡτο δυνατὸν τεχνητὴ γλῶσσα νὰ χορηγήσῃ εἰς αὐτὸν τόσην λογικὴν εὐκαμψίαν τῆς φράσεως; Τὸ πολὺ πολὺ θὰ ἔγραφε μὲ γεωμετρικὴν ἀκρίβειαν. Εἰς τὸ διεθνὲς συνέδριον τῆς φυματιώσεως, δὲ Dr Behring ἔκαμε γερμανιστὴ ἀνακοίνωσιν περιβόητον. Τὴν ἐδιαβάσαμεν ἐν μεταφράσει. Ἀμφιβάλλομεν ἀν τεχνητὴ γλῶσσα εἶναι ἱκανὴ νὰ παρακολουθήσῃ μίαν διάνοιαν καὶ νὰ ἀνταποδώσῃ τὴν ἀρχήν τὴν ἀξίαν τοιούτων θεωριῶν. Ἀπὸ τὰ ἔγκατα τοῦ διεθνοῦ συνέδριου τῆς φυματιώσεως, δὲ Dr Behring ἔκαμε γερμανιστὴ ἀνακοίνωσιν περιβόητον. Τὴν ἐδιαβάσαμεν ἐν μεταφράσει. Ἀμφιβάλλομεν ἀν τεχνητὴ γλῶσσα εἶναι ἱκανὴ νὰ παρακολουθήσῃ μίαν διάνοιαν καὶ νὰ ἀνταποδώσῃ τὴν ἀρχήν τὴν ἀξίαν τοιούτων θεωριῶν. Ἀπὸ τὰ ἔγκατα τοῦ διεθνοῦ συνέδριου τῆς φυματιώσεως, δὲ Dr Behring ἔκαμε γερμανιστὴ ἀνακοίνωσιν περιβόητον. Τὴν ἐδιαβάσαμεν ἐν μεταφράσει. Ἀμφιβάλλομεν ἀν τεχνητὴ γλῶσσα εἶναι ἱκανὴ νὰ παρακολουθήσῃ μίαν διάνοιαν καὶ νὰ ἀνταποδώσῃ τὴν ἀρχήν τὴν ἀξίαν τοιούτων θεωριῶν. Ἀπὸ τὰ ἔγκατα τοῦ διεθνοῦ συνέδριου τῆς φυματιώσεως, δὲ Dr Behring ἔκαμε γερμανιστὴ ἀνακοίνωσιν περιβόητον. Τὴν ἐδιαβάσαμεν ἐν μεταφράσει. Ἀμφιβάλλομεν ἀν τεχνητὴ γλῶσσα εἶναι ἱκανὴ νὰ παρακολουθήσῃ μίαν διάνοιαν καὶ νὰ ἀνταποδώσῃ τὴν ἀρχήν τὴν ἀξίαν τοιούτων θεωριῶν. Ἀπὸ τὰ ἔγκατα τοῦ διεθνοῦ συνέδριου τῆς φυματιώσεως, δὲ Dr Behring ἔκαμε γερμανιστὴ ἀνακοίνωσιν περιβόητον. Τὴν ἐδιαβάσαμεν ἐν μεταφράσει. Ἀμφιβάλλομεν ἀν τεχνητὴ γλῶσσα εἶναι ἱκανὴ νὰ παρακολουθήσῃ μίαν διάνοιαν καὶ νὰ ἀνταποδώσῃ τὴν ἀρχήν τὴν ἀξίαν τοιούτων θεωριῶν. Ἀπὸ τὰ ἔγκατα τοῦ διεθνοῦ συνέδριου τῆς φυματιώσεως, δὲ Dr Behring ἔκαμε γερμανιστὴ ἀνακοίνωσιν περιβόητον. Τὴν ἐδιαβάσαμεν ἐν μεταφράσει. Ἀμφιβάλλομεν ἀν τεχνητὴ γλῶσσα εἶναι ἱκανὴ νὰ παρακολουθήσῃ μίαν διάνοιαν καὶ νὰ ἀνταποδώσῃ τὴν ἀρχήν τὴν ἀξίαν τοιούτων θεωριῶν. Ἀπὸ τὰ ἔγκατα τοῦ διεθνοῦ συνέδριου τῆς φυματιώσεως, δὲ Dr Behring ἔκαμε γερμανιστὴ ἀνακοίνωσιν περιβόητον. Τὴν ἐδιαβάσαμεν ἐν μεταφράσει. Ἀμφιβάλλομεν ἀν τεχνητὴ γλῶσσα εἶναι ἱκανὴ νὰ παρακολουθήσῃ μίαν διάνοιαν καὶ νὰ ἀνταποδώσῃ τὴν ἀρχήν τὴν ἀξίαν τοιούτων θεωριῶν. Ἀπὸ τὰ ἔγκατα τοῦ διεθνοῦ συνέδριου τῆς φυματιώσεως, δὲ Dr Behring ἔκαμε γερμανιστὴ ἀνακοίνωσιν περιβόητον. Τὴν ἐδιαβάσαμεν ἐν μεταφράσει. Ἀμφιβάλλομεν ἀν τεχνητὴ γλῶσσα εἶναι ἱκανὴ νὰ παρακολουθήσῃ μίαν διάνοιαν καὶ νὰ ἀνταποδώσῃ τὴν ἀρχήν τὴν ἀξίαν τοιούτων θεωριῶν. Ἀπὸ τὰ ἔγκατα τοῦ διεθνοῦ συνέδριου τῆς φυματιώσεως, δὲ Dr Behring ἔκαμε γερμανιστὴ ἀνακοίνωσιν περιβόητον. Τὴν ἐδιαβάσαμεν ἐν μεταφράσει. Ἀμφιβάλλομεν ἀν τεχνητὴ γλῶσσα εἶναι ἱκανὴ νὰ παρακολουθήσῃ μίαν διάνοιαν καὶ νὰ ἀνταποδώσῃ τὴν ἀρχήν τὴν ἀξίαν τοιούτων θεωριῶν. Ἀπὸ τὰ ἔγκατα τοῦ διεθνοῦ συνέδριου τῆς φυματιώσεως, δὲ Dr Behring ἔκαμε γερμανιστὴ ἀνακοίνωσιν περιβόητον. Τὴν ἐδιαβάσαμεν ἐν μεταφράσει. Ἀμφιβάλλομεν ἀν τεχνητὴ γλῶσσα εἶναι ἱκανὴ νὰ παρακολουθήσῃ μίαν διάνοιαν καὶ νὰ ἀνταποδώσῃ τὴν ἀρχήν τὴν ἀξίαν τοιούτων θεωριῶν. Ἀπὸ τὰ ἔγκατα τοῦ διεθνοῦ συνέδριου τῆς φυματιώσεως, δὲ Dr Behring ἔκαμε γερμανιστὴ ἀνακοίνωσιν περιβόητον. Τὴν ἐδιαβάσαμεν ἐν μεταφράσει. Ἀμφιβάλλομεν ἀν τεχνητὴ γλῶσσα εἶναι ἱκανὴ νὰ παρακολουθήσῃ μίαν διάνοιαν καὶ νὰ ἀνταποδώσῃ τὴν ἀρχήν τὴν ἀξίαν τοιούτων θεωριῶν. Ἀπὸ τὰ ἔγκατα τοῦ διεθνοῦ συνέδριου τῆς φυματιώσεως, δὲ Dr Behring ἔκαμε γερμανιστὴ ἀνακοίνωσιν περιβόητον. Τὴν ἐδιαβάσαμεν ἐν μεταφράσει. Ἀμφιβάλλομεν ἀν τεχνητὴ γλῶσσα εἶναι ἱκανὴ νὰ παρακολουθήσῃ μίαν διάνοιαν καὶ νὰ ἀνταποδώσῃ τὴν ἀρχήν τὴν ἀξίαν τοιούτων θεωριῶν. Ἀπὸ τὰ ἔγκατα τοῦ διεθνοῦ συνέδριου τῆς φυματιώσεως, δὲ Dr Behring ἔκαμε γερμανιστὴ ἀνακοίνωσιν περιβόητον. Τὴν ἐδιαβάσαμεν ἐν μεταφράσει. Ἀμφιβάλλομεν ἀν τεχνητὴ γλῶσσα εἶναι ἱκανὴ νὰ παρακολουθήσῃ μίαν διάνοιαν καὶ νὰ ἀνταποδώσῃ τὴν ἀρχήν τὴν ἀξίαν τοιούτων θεωριῶν. Ἀπὸ τὰ ἔγκατα τοῦ διεθνοῦ συνέδριου τῆς φυματιώσεως, δὲ Dr Behring ἔκαμε γερμανιστὴ ἀνακοίνωσιν περιβόητον. Τὴν ἐδιαβάσαμεν ἐν μεταφράσει. Ἀμφιβάλλομεν ἀν τεχνητὴ γλῶσσα εἶναι ἱκανὴ νὰ παρακολουθήσῃ μίαν διάνοιαν καὶ νὰ ἀνταποδώσῃ τὴν ἀρχήν τὴν ἀξίαν τοιούτων θεωριῶν. Ἀπὸ τὰ ἔγκατα τοῦ διεθνοῦ συνέδριου τῆς φυματιώσεως, δὲ Dr Behring ἔκαμε γερμανιστὴ ἀνακοίνωσιν περιβόητον. Τὴν ἐδιαβάσαμεν ἐν μεταφράσει. Ἀμφιβάλλομεν ἀν τεχνητὴ γλῶσσα εἶναι ἱκανὴ νὰ παρακολουθήσῃ μίαν διάνοιαν καὶ νὰ ἀνταποδώσῃ τὴν ἀρχήν τὴν ἀξίαν τοιούτων θεωριῶν. Ἀπὸ τὰ ἔγκατα τοῦ διεθνοῦ συνέδριου τῆς φυματιώσεως, δὲ Dr Behring ἔκαμε γερμανιστὴ ἀνακοίνωσιν περιβόητον. Τὴν ἐδιαβάσαμεν ἐν μεταφράσει. Ἀμφιβάλλομεν ἀν τεχνητὴ γλῶσσα εἶναι ἱκανὴ νὰ παρακολουθήσῃ μίαν διάνοιαν καὶ νὰ ἀνταποδώσῃ τὴν ἀρχήν τὴν ἀξίαν τοιούτων θεωριῶν. Ἀπὸ τὰ ἔγκατα τοῦ διεθνοῦ συνέδριου τῆς φυματιώσεως, δὲ Dr Behring ἔκαμε γερμανιστὴ ἀνακοίνωσιν περιβόητον. Τὴν ἐδιαβάσαμεν ἐν μεταφράσει. Ἀμφιβάλλομεν ἀν τεχνητὴ γλῶσσα εἶναι ἱκανὴ νὰ παρακολουθήσῃ μίαν διάνοιαν καὶ νὰ ἀνταποδώσῃ τὴν ἀρχήν τὴν ἀξίαν τοιούτων θεωριῶν. Ἀπὸ τὰ ἔγκατα τοῦ διεθνοῦ συνέδριου τῆς φυματιώσεως, δὲ Dr Behring ἔκαμε γερμανιστὴ ἀνακοίνωσιν περιβόητον. Τὴν ἐδιαβάσαμεν ἐν μεταφράσει. Ἀμφιβάλλομεν ἀν τεχνητὴ γλῶσσα εἶναι ἱκανὴ νὰ παρακολουθήσῃ μίαν διάνοιαν καὶ νὰ ἀνταποδώσῃ τὴν ἀρχήν τὴν ἀξίαν τοιούτων θεωριῶν. Ἀπὸ τὰ ἔγκατα τοῦ διεθνοῦ συνέδριου τῆς φυματιώσεως, δὲ Dr Behring ἔκαμε γερμανιστὴ ἀνακοίνωσιν περιβόητον. Τὴν ἐδιαβάσαμεν ἐν μεταφράσει. Ἀμφιβάλλομεν ἀν τεχνητὴ γλῶσσα εἶναι ἱκανὴ νὰ παρακολουθήσῃ μίαν διάνοιαν καὶ νὰ ἀνταποδώσῃ τὴν ἀρχήν τὴν ἀξίαν τοιούτων θεωριῶν. Ἀπὸ τὰ ἔγκατα τοῦ διεθνοῦ συνέδριου τῆς φυματιώσεως, δὲ Dr Behring ἔκαμε γερμανιστὴ ἀνακοίνωσιν περιβόητον. Τὴν ἐδιαβάσαμεν ἐν μεταφράσει. Ἀμφιβάλλομεν ἀν τεχνητὴ γλῶσσα εἶναι ἱκανὴ νὰ παρακολουθήσῃ μίαν διάνοιαν καὶ νὰ ἀνταποδώσῃ τὴν ἀρχήν τὴν ἀξίαν τοιούτων θεωριῶν. Ἀπὸ τὰ ἔγκατα τοῦ διεθνοῦ συνέδριου τῆς φυματιώσεως, δὲ Dr Behring ἔκαμε γερμανιστὴ ἀνακοίνωσιν περιβόητον. Τὴν ἐδιαβάσαμεν ἐν μεταφράσει. Ἀμφιβάλλομεν ἀν τεχνητὴ γλῶσσα εἶναι ἱκανὴ νὰ παρακολουθήσῃ μίαν διάνοιαν καὶ νὰ ἀνταποδώσῃ τὴν ἀρχήν τὴν ἀξίαν τοιούτων θεωριῶν. Ἀπὸ τὰ ἔγκατα τοῦ διεθνοῦ συνέδριου τῆς φυματιώσεως, δὲ Dr Behring ἔκαμε γερμανιστὴ ἀνακοίνωσιν περιβόητον. Τὴν ἐδιαβάσαμεν ἐν μεταφράσει. Ἀμφιβάλλομεν ἀν τεχνητὴ γλῶσσα εἶναι ἱκανὴ νὰ παρακολουθήσῃ μίαν διάνοιαν καὶ νὰ ἀνταποδώσῃ τὴν ἀρχήν τὴν ἀξίαν τοιούτων θεωριῶν. Ἀπὸ τὰ ἔγκατα τοῦ διεθνοῦ συνέδριου τῆς φυματιώσεως, δὲ Dr Behring ἔκαμε γερμανιστὴ ἀνακοίνωσιν περιβόητον. Τὴν ἐδιαβάσαμεν ἐν μεταφράσει. Ἀμφιβάλλομεν ἀν τεχνητὴ γλῶσσα εἶναι ἱκανὴ νὰ παρακολουθήσῃ μίαν διάνοιαν καὶ νὰ ἀνταποδώσῃ τὴν ἀρχήν τὴν ἀξίαν τοιούτων θεωριῶν. Ἀπὸ τὰ ἔγκατα τοῦ διεθνοῦ συνέδριου τῆς φυματιώσεως, δὲ Dr Behring ἔκαμε γερμανιστὴ ἀνακοίνωσιν περιβόητον. Τὴν ἐδιαβάσαμεν ἐν μεταφράσει. Ἀμφιβάλλομεν ἀν τεχνητὴ γλῶσσα εἶναι ἱκανὴ νὰ παρακολουθήσῃ μίαν διάνοιαν καὶ νὰ ἀνταποδώσῃ τὴν ἀρχήν τὴν ἀξίαν τοιούτων θεωριῶν. Ἀπὸ τὰ ἔγκατα τοῦ διεθνοῦ συνέδριου τῆς φυματιώσεως, δὲ Dr Behring ἔκαμε γερμανιστὴ ἀνακοίνωσιν περιβόητον. Τὴν ἐδιαβάσαμεν ἐν μεταφράσει. Ἀμφιβάλλομεν ἀν τεχνητὴ γλῶσσα εἶναι ἱκανὴ νὰ παρακολουθήσῃ μίαν διάνοιαν καὶ νὰ ἀνταποδώσῃ τὴν ἀρχήν τὴν ἀξίαν τοιούτων θεωριῶν. Ἀπὸ τὰ ἔγκατα τοῦ διεθνοῦ συνέδριου τῆς φυματιώσεως, δὲ Dr Behring ἔκαμε γερμανιστὴ ἀνακοίνωσιν περιβόητον. Τὴν ἐδιαβάσαμεν ἐν μεταφράσει. Ἀμφιβάλλομεν ἀν τεχνητὴ γλῶσσα εἶναι ἱκανὴ νὰ παρακολουθήσῃ μίαν διάνοιαν καὶ νὰ ἀνταποδώσῃ τὴν ἀρχήν τὴν ἀξίαν τοιούτων θεωριῶν. Ἀπὸ τὰ ἔγκατα τοῦ διεθνοῦ συνέδριου τῆς φυματιώσεως, δὲ Dr Behring ἔκαμε γερμανιστὴ ἀνακοίνωσιν περιβόητον. Τὴν ἐδιαβάσαμεν ἐν μεταφράσει. Ἀμφ

Όταν οἱ λόγιοι, οἱ συγγραφεῖς θελήσουν εἰς αὐτὸς νὰ ἐκφράσουν τὰ ποικίλα των διανοήματα, τάξις ίδεας των, πρῶτον ἀναθρώσκουν ἀπὸ τὸ ἀσυνείδητον φυσικῶς αἱ λέξεις καὶ οἱ δῆοι μπὸ μορφὴν καὶ τύπον τῆς ἀντικῆς, ὑστεροῦν δὲ καὶ κατόπιν ἐργασίας διανοητικῆς, ἀρα τεχνικῆς, ἀλλὰς μὲν ἀντικαθιστοῦν μὲν νεοπλασμάνας ἀγροτικάς, καὶ ἀλλὰς μετατρέπουν εἰς τὸν τύπον τῆς ἀγροτικῆς. Τὸ αὐτὸν συμβάνει καὶ εἰς τοὺς ἐγγραμμάτους ἀστούς, ἀντιθέτως, ἀλλ' εἰς πολὺ μικροτέραν κλίμακαν καὶ μόνον ὅπαν πρόκειται περὶ τῶν ὅρων συγκεκριμένων τινῶν πραγμάτων. Μὲν ὅλους λόγους μέχρις ἔνδε σημείου καὶ ἀστοὶ καὶ ἀγρόται συναντώμεθα φυσιολογικῶς καὶ εἰς τὰς λέξεις καὶ εἰς τοὺς τύπους τῆς γραμματικῆς, πέραν τούτου ὅμως δταν ἀρχῆς ή διανοητική ἐργασία, τῶν ἀμφορημένων ίδεων, τῶν ἐπιστημῶν, τῆς καλλιτεχνίας, τῆς φιλοσοφίας, ἀποχαιρετῶμεν ἀλλήλους λεκτικῶς καὶ γραμματικῶς, καὶ διὰ τούτο παθαίνομεν διὰ τούτον ἀντέρω, ἐάν θελήσωμεν νὰ προσαρμόσωμεν ὅμοιομόρφως τὸν λόγον εἰς τὸ ἐν ἡ τὸ ἄλλο ίδιωμα.

Προτιμῶ διὰ τὴν καλουμένην ἀπλῆν καθαρεύουσαν τὸ δόνομα ἀστοὴ ὥς προσφροντεροῦ, καὶ διὰ τὴν λεγομένην δημοτικὴν τὸ δόνομα ἀγροτική. Οἱ δῆοι αὐτοὶ θάμας ἀπαλλάξουν ἀπὸ πολλὰ παρανόσεις καὶ ἔιδαστο. Ο συγγραφεὺς ὁ ἀποτεινόμενος εἰς τὸ νοητικὸν τῶν ἀστῶν θὰ γράφῃ εἰς τὸ πλούσιον ίδιωμά του, καὶ ἀποτεινόμενος εἰς τὸ νοητικὸν τῶν ἀγροτῶν εἰς τὸ ἀπλούστερον ίδικόν των. Ο ἀστὸς ἀναλόγως τῆς ἀναπτυξεώς του καὶ τοῦ ἐπαγγέλματός του, ἔχει ἀσυγκρίτως περιστρέφας γνώσεις καὶ ίδεας ἀπὸ τὸν ἀγρότην, συγεπῶς εἶναι κάτοχος πλουσιωτέρου τοῦ λειτουργούν καὶ φράσεων. Αἱ τοῦ ἐπιτραπῆ νὰ ἐκφράζεται όπως ἔως τώρα φυσικῶς πρότερος, διότι προκειμένου περὶ ἀφροτημένων ίδεων, δὲ ἀγρότης ἀγρός ἡγόραστος.

Οὐδεὶς ἀρνεῖται διὰ τὸ ἀγροτικὸν ίδιωμα ή ίδιωματα, δὲν εἶναι γεμάτον ἀπὸ ζωὴν καὶ εἰκόνας. Χαρᾶ σ' ἐκεῖνον ὅπου τὸ γνωρίζει καὶ τὸ αἰσθάνεται φανεῖσι, πολὺ βαθειά, καὶ ἐπιδεξεῖται νὰ γράψῃ εἰς αὐτὰ δημητριαῖς διὰ τὸν λαόν. Οποιος δὲν αἰσθάνεται βαθειά, τοῦ κάκου καταπιάνεται. Γράφει θέματα. Εἳναι θέλωμεν νὰ ἔννοήσωμεν, ἐπιθυμοῦμεν ὅμως καὶ νὰ αἰσθανθῶμεν. Εὐχῆς ἔγονον θὰ ἡτοῦ διμούροφων τῶν γραμματικῶν τύπων. Ἀλλὰ εἶναι τοῦτο δυνατὸν ὥς ίσχυρίζονται οἱ δημοτικισταί; Επὶ τοῦ παρόντος θὰ ἔχωμεν ποικιλίαν τύπων, ἐμέροις εἰς τὸν γραπτὸν λόγον, πολὺ δὲ περισσότερον εἰς τὸν προφορικόν θὰ λέγωμεν καρδιά, ἔκκλησιά, κοιλιά καὶ συγχρόνως φιλολογία, φιλοσοφία, καλλιτεχνία, κακία, φιλία: γρηγά, ἐληγά καὶ νεολαία, σημαία, προκυμαία κλπ. Μαγειρεύο, σχολεύο, καὶ πολυτεχνεῖον, καρφενίον, ἔφετείον, πρωτοδικεῖον, φρέδειον κτλ. Παιδί, ἀρνὶ καὶ πεδίον, βιβλίον βρόντη, πλύση καὶ νόνησις, πόλις, αἰσθησίς κλπ. Εφερα δλίγα ἐκ πολλῶν παραδείματος ἔξι ὀνάγκης ή νέα μας γραμματική θὰ εἶναι πολύπλοκος καὶ πλουσίας εἰς ἔξαιρεσις. τὸ πᾶν ἔξαρταίται ἀπὸ τὴν καλαισθήσιαν τοῦ γράφοντος ή λαλούντος. Δὲν πρέπει ίντο λησμονῶμεν τὸν κανόνα

τοῦ Θεοφράστου τὸν ἀναφερόμενον ὑπὸ Δημητρίου τοῦ Φαληρέως: «Κάλλος ὄνοματός ἐστι τὸ πρός τὴν ἀκοήν ἢ πρὸς τὴν ὄψιν ὃδον, ἢ τὴν διανοίᾳ ἔντιμον».

Οὔτε ἡ δημοτικὴ γραμματικὴ εἶναι ὀξαπττος καὶ ἀφιλέρενος ὡς ἴσχυρίζονται οἱ δημοτικισταί, οὔτε ἡ τεχνικὴ γραμματικὴ εἶναι ὀξαπττος τῶν ἀκόνων πταίουν διότι δὲν εἶναι πρακτικοί, οὔτε συμβιβαστικοί. Παθαίνομεν καὶ ἡμεῖς μὲ τὰς δύναμις ἀδιαλλάκτους γραμματικάς, ὅτι ἐποιεῖν ἔνας φελλάχος καμηλειρης. Διότι καὶ οἱ φελλάχοι ἔχουν γλωσσικὸν ζῆτημα. Τὸ ἐγέννησαν οἱ «Ἀγγλοι. Διηγοῦνται λοιτον δτοι ὅτι ὁ πατήρ ἡτο γραμματισμένος, δὲν εἰδος δστις ἐκράτει τὴν καμήλαν ἀγράμματος. «Εφθασαν εἰς ἔνα μικρὸν κανόδουτον ὃ νίδος λέγει εἰς τὴν καμήλαν χάτ, σὰν νὰ πούμε δρασκέλα. Ἡ καμήλα ἐπέρασε. «Ο πατήρ ὁργισμένος λέγει εἰς τὸν νίδον χάτονυμ—διασκέλισον. Ὁπίσσω τὴν γκαμήλαν. Χάτουμ—διασκέλισον, τῆς λέγει ὃ νίδος. Ἡ καμήλα δπον δὲν ἐχαμπάζειν ἀπὸ γραμματικῆν, ἐπεσεν εἰς τὸ κανττάκι καὶ ἐσπασε τὰ πόδια τῆς Μπαμπά, πάει ἡ καμήλα, τσακίσθηκε. Καλλίτερα, παιδί μου, νὰ τσακισθοῦν ἐκατὸ καμήλες παιδά νὰ τσακισθῇ γραμματική». Αὐτὰ παθαίνομεν καὶ ἡμεῖς μὲ τὰς δύναμις ἀδιαλλάκτους γραμματικάς. «Ο κοινός νοῦς ἔχαθηκε; Δὲν εἶναι πρωτικώτερον νὰ συγχωνευθῶν εἰς μίαν ἔνας δτον ή ζῶσα γλώσσα μὲ τὸν καιοδὸν τὰς ἀπλοπούηση;

Λοιπὸν δὲ ἐγγράμματος καὶ λόγιος ἀστός, δὲ ἐπιστήμων, δὲ καλλιτέχνης, δὲ φιλόσοφος, διανοοῦνται εἰς τὴν ἀστικὴν γλώσσαν καὶ εἰς αὐτὴν λαλοῦντες καὶ γράφοντες διατυπώνουν φωτικῶν τὰ διανοήματα των. Τὸ δὲ ίδιωμα αὐτὸν τὸ ἀπλούν, εἶναι ἐπίσης ζωντανόν, καὶ δονεῖται δπως ή ζωὴ μας. «Ἐχομεν παράδειγμα τὸν κ. Γαρβιτιόνην, ὃστις τὴν ἀστικὴν γλώσσαν μεταχειρίζεται εἰς τὰ καυτερά τοῦ κύρια ἀρθρα τῆς Ἀκροπόλεως», οὐδεῖς δὲ θὰ ἀρνηθῆται τὸν λαθητήν. Εἴτα τὴν «Ἀκρόπολιν» καὶ δὲν ἔξαιρω τὸν λοιπὸν Ἑλληνικὸν τύπον. Τὴν γλώσσαν τοῦ ιανουαρίου τὸ διαμύνον τοῦ συγγραφέως καὶ οὐχὶ οἱ τοιστοι η τούποι, τῶν Μουσών την πνοή, ητὶς φιλοτεχνεῖ τὴν πλοκὴν τῶν λέξεων ἐναρμόνιον καὶ μᾶς παρουσιάζει τὸν λόγον γεμάτον ὅποιον, χάριν καὶ ἀνηρότητα.

Τί κριμα νὰ κατατροφύμεθα μὲ γλωσσικὰ ζῆτηματα, ἐνῷ δ καθεὶς εἰμπορεῖται νὰ γράψῃ εἰς τὸ οἰκεῖον μὲ τὸ θέμα γλωσσικὸν ίδιωμα, ἀρκεῖ νὰ ἀνταποκρίνεται εἰς τὴν ψυχολογίκη διάθεσιν τοῦ κοινοῦ. Τὰ ζῆτηματα αὐτὰ ἐγέννησαν μερικοὺς φανατικοὺς αἰρεσιάρχας ἀδιαλλάκτους καὶ τῶν ἀκόνων, οἵτινες χάνονται εἰς τύπους καὶ λειδία, καὶ ἐφθάσαν εἰς τὸ σημεῖον, ὥστε οἱ συγγραφεῖς νὰ μὴν ενδιόσκουν ἀναγνώστας καὶ οἱ φιλαναγνώσται συγγράμματα. «Ἡ τὸ μυαλό τῶν ὀλίγων φανατικῶν πρέπει νὰ διορθωθῇ, ἢ τὸ μυαλό τοῦ ἀναγνώσκοντος ἀνεπτυγμένου μεγάλου κοινοῦ. «Ἄς περιμένωμεν νὰ ἰδωμεν εἰς τὴν Ἐλινοτίνδα αὐτήν, ποτὸς θὰ τραβήξῃ τὸν ὄλλον. «Ἄς ἐλπίσωμεν διὰ θὰ εἶναι δρός λόγος, ή ζῶσα γλώσσας καὶ πρό πάντων ή καλαισθήσια.

[Ἐν Ἀλεξανδρείᾳ]. Δ. Σ.

ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΔΗ ΦΙΛΕΛΛΗΝΩΝ—ΑΛΒΙΝ ΡΥΤΖΚΕΡ

διὰ νὰ ἐπισκεφθῇ τὴν ἀπὸ μακροῦ ἀγαπωμένην Ἑλλάδα.

«Αφελής, πλήρης ἀμερικανισμοῦ καὶ ἀγάπης, μίαν πρωῖαν, πρὸ δικαιείας ἐνεφανίσθη εἰς τὰς αἰθούσας τοῦ πανεπιστημίου μας ἐπιθυμῶν ν' ἀκούσῃ τὴν νέαν ἐλληνικὴν ἐπιστήμην καὶ γλῶσσαν.

Μετὰ χαρᾶς του ἔβλεπε τὴν νέαν μας γλῶσσαν συνέχειαν οὐσαν τῆς ἀρχαίας ἣν ἐκ τῶν κλασικῶν του σπουδῶν ἐγγάριζεν. Μετὰ δὲς μῆνας δὲ πολυγλωσσος σοφὸς ὡμίλει τοσοῦτον ἐπιτυχῶς τὴν γλῶσσαν μας, ὥστε καὶ διάλεξιν νεοελληνιστὶ ἔκαμεν ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ Παραναοῦ.

Καθηγητῆς τῆς γερμανικῆς φιλολογίας εἰς τὸ παραφικὸν καὶ κατάσκιον Berkeley τοῦ Ἀγίου Φραγκίσκου, ἐρμηνεύει τὸν Γκαΐτε καὶ τὸν Λέσιγγεν πολυγλωσσούς ἀκροατήριον φοιτητῶν.

Συνχάκις γράφει καὶ διμιεῖ εἰς συλλόγους καὶ συναθροίσεις ὑπὲρ κοινωφελῶν σκοπῶν καὶ ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος.

«Ἐλληνικά στοιχεῖα ἐν τοῖς ποιήμασι τοῦ Σύλλερ» ἐπιγράφεται ἐν ἔργον του φιλολογικόν.

Γερμανὸς τὴν καταγωγὴν καὶ πολίτης τῶν Ἕνωμένων Πολιτειῶν, ὑπὲρ δῶν ἐθνιστάσθη δὲν εἶδες αὐτὸν κατὰ τὴν εἰς Φιλιππίνας ἐκστρατείαν, θεωρεῖ δῶς μακρυνήν πατερίδα τῶν δινέρων του τὴν Ἑλλάδα, τὴν δπούαν, δῶς μοῦ γράφει συγχάμηντα μετὰ λύτης του ἐκ τοῦ ἀκρούν τοῦ νέου κόσμου, διδούμενη ἀδεια, δὲ καὶ ἀνηρότητα.

ΚΩΝΣ. Σ. ΓΟΥΝΑΡΗΣ

ΑΛΒΙΝ

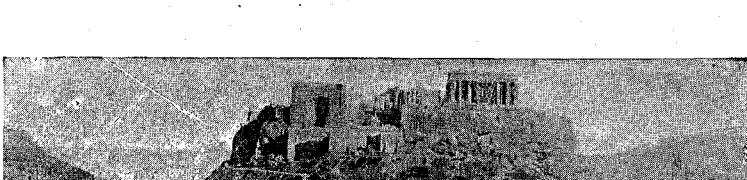
Ο ΠΤΩΧΟΠΡΟΔΡΟΜΟΣ *

Κατὰ τὸ πρῶτον ἡμίσυον τοῦ 12ου αἰῶνος ἔζη εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἔνας δυστιχισμένος λόγιος, δὲ Θεόδωρος Πρόδρομος. Ο ίδιος ὀνόμαζε τὸν Πτωχοπρόδρομον. Πραγματικῶς, σπανίως ἔζησε φιλόλογος περισσότερον ἐνδεής, περισσότερον πεινασμένος, περισσότερον κακομοιόζης ἀπὸ αὐτὸν. Εἰς δλην του τὴν ζωὴν ἐπαιτοῦσε διαρκῶς τὴν προστασίαν τῶν ισχυρῶν, τὴν εύνοιαν τοῦ αὐτοκράτορος, τῶν πριγκίπων, τῶν μεγιστάνων, προσπαθοῦσε νὰ κινήσῃ τὴν γρήγορα φραγμήν την περιοχήν την πτωχεύονταν τῶν λησμονῶν τοῦ κανόνα

χιστον κατάλυμα εἰς τὸ νοσοκομεῖον. Επαίτης καὶ ματαιοδίξος, ὑπερήφανος διὰ τὴν οἰκογένειαν του, διὰ τὴν παιδείαν του, διὰ τὸ τάλαντόν του, καὶ δμως ἱκανὸς δλα νὰ τὰ παραβλέψῃ, παρουσιάζει περιεργον τύπον τοῦ βυζαντινοῦ λογίου κατὰ τὸν αἰῶνα τῶν Κομνηνῶν, οἱ δποῖοι ἐκανχώντο διὰ ἀγαποῦσαν καὶ ἐπροστάτευαν τὰ γράμματα.

***

Με τὸ δόνομα τοῦ Θεοδώρου Πρόδρομου διεσώθησαν διάφορα ἔργα χειρόγραφα, τὰ δποῖα δμως ἀναμφιβόλως δὲν είναι δλα ίδια του. Μόλις κατὰ τὰ τελευταῖα ἐτη ἐπεχειρήσαν νὰ ξεκαθαρίσουν καὶ νὰ κατατάξουν προσεκτικὰ τὸ πλήθος αὐτὸ τῶν χειρογράφων, δποὺ πολλὰ είναι αἴρομη ἀνέκδοτα. Δὲν θὰ θέξω διδῶ ζῆτημα τὸ δποῖον δὲν ἐλνθη δάκομη. Θὰ ἀναφέρω μόνον

* Αποστάσματα ἀπὸ τὸ ἐσχάτως ἐκδοθὲν βιβλίον τοῦ βυζαντινολόγου κ. Charles Diehl, «Figures Byzantines».

δτι αἱ τελευταῖαι σχετικαὶ ἐργασίαι ἀποδεικνύουν, ὡς φαίνεται, δτι ὑπῆρξαν τουλάχιστον δύο Πρόδρομοι ὁ ἔνας ήτα ἔησε μεταξὺ 1096 καὶ 1152. Ὁ ἄλλος, τοῦ δποίου τὰ ἔργα εὑρίσκονται πρὸ πάντων εἰς ἕνα πεφύημον χειρόγραφον τῆς Μαρκιανῆς βιβλιοθήκης τῆς Βενετίας, ἔησε πιθανῶς μέχρι τοῦ 1166 τουλάχιστον. Ἐχουν δμιως πολλὰς δμοιότητας, σὰν δύο ἀδέλφια. Πρόκειται λοιπὸν μόνον νὰ δώσωμεν ἐδῶ τὴν εἰκόνα τοῦ ποιητοῦ τῆς αὐλῆς κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν Κομνηνῶν καὶ διὰ τοῦτο θὰ ἀντλήσωμεν στοιχεῖα καὶ ἀπὸ τοὺς δύο Προδρόμους, οἱ δποίοι ήσαν σχεδὸν σύγχρονοι.

* * *

Μὲ δῆλην τὴν ἀναγέννησιν τῶν γραμμάτων ἐπὶ τῶν Κοινημάῶν, μόδις ἡμίποροῦσε νὰ ζήσῃ δὲ λόγιος. Ἡ φιλολογία ἔξειματο παραπολύν· ἀλλ' οἱ λόγιοι ἐπένοντο. Εἶναι ἀλήθεια ὅτι κάποτε δὲ Πτωχοτρόδομος λησμονοῦσε τὴν κοκομοιοιδία του καὶ ἦτο εὐχαριστημένος διότι «ἡ πτωχεία εἶναι παντοτεινὴ σύντροφος τῆς τέχνης». Καὶ ἦτο εἰντυγχῆς διότι ἡ Πρόνοια δὲν τοῦ ἔδωκε πλούτη τὰ δύοια διαφθείρουν τὸ πνεῦμα τοῦ φιλοσόφουν καὶ διεκρύψτε, παραβλέπων τὰ ἀγαθὰ τοῦ κόσμουν, ὅτι ἀνὴρ δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ εἴναι κανεὶς συγχρόνως φιλόσοφος καὶ πλούτιος, ἐποτιμοῦσε νὰ ζήσῃ πτωχὸς μὲ τὰ βιβλία του. Γρήγορα ὅμως λησμονοῦσε τὰ ὡραῖα αὐτὰ λόγια καὶ συχνὰ δὲ ποιητής ἔλεγε μελαγχολικώτατα ὅτι πάντοτε ἡ πτωχεία καὶ τὰ γράμματα βαδίζουν μαζί. Τότε τοῦ ἥρχετο δρεξὶς νὰ πετάξῃ ἀπὸ τὸ παράθυρον τὰ βιβλία του, νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸν Ἀριστοτέλη καὶ τὸν Πλάτωνα, τὸν Δημόκριτον καὶ τὸν Ὄμηρον, τὴν οητορικήν καὶ τὴν φιλοσοφίαν, πράγματα μάταια διὰ τὰ δύοια εἶχε κοπιάσει τόσον ὅταν ἦτον νέος καὶ ἀπὸ τὰ δύοια τὴν κακομοιοιδία μόνον ἐγνώρισε. Τότε, ἐνδυμούμενος τοὺς παιδικοὺς χρόνους καὶ τὴν λαμπρὰν μόρφωσιν ποὺ ἀνωφέλως τοῦ εἶχαν δώσει οἱ γονεῖς του, ἔγραφε πρὸς ἐναντίον ἀπὸ τοὺς προστάτας του τοὺς στίχους αὐτοὺς μὲ χάριν καὶ μελαγχολίαν.

Απὸ μικρόθεν μ' ἐλέγεν δ γέρων δ πατήρ μον,
Τέκνον μον, μάθε γράμματα, ἀν̄ θέλης νὰ φελέογῃς.
Βλέπεις τὸν δεῖνα, τέκνον μον; πεξὸς ἐπεριπάτει
Καὶ τώρα—βλέπεις—γέγονεν χρυσοφερινοτηράτος,
Ἀλογοτριπλοντέλινος καὶ παχυμονλαράτος.
Αὐτός, ὅντας ἐμάθανεν, ὑπόδησιν οὐκ είχεν
Καὶ τώρα—βλέπεις τον—φορεῖ τὰ μακρημίτηρά του.
Αὐτὸς μικρὸς οὐδὲν ἔδει τοῦ λοντροῦ τὸ κατώφλιν
Καὶ τώρα λοντρικῆται τρίτον τὴν ἐβδομάδα.
Αὐτός, ὅντας ἐμάθανεν, ποτὲ δὲν ἐκτενίσθη,
Καὶ τώρα καλοχέτενος καὶ μαρδοτριχαράτος.
Καὶ πεισθητὶ γεροντικοῖς καὶ πατρικοῖς μον λόγοις
Καὶ μάθε τὰ Γραμματικά, ἀν̄ θέλης νὰ φελέογῃς.

*Ἐμαθα τὰ Γραμματικά, πλὴν μετὰ κάποιων πόσου
Ἀφοῦ δὲ τάχα γέγονα γραμματικὸς τεχνίτης,
Ἐπιθυμῶ καὶ τὸ φωνινὸν καὶ κύταλον καὶ ψύχαν.
Καὶ διὰ τὴν στῖναν τὴν πολλὴν καὶ τὴν στενοχωρίαν,
Υβρίζω τὴν Γραμματικὴν καὶ κλαίγω καὶ φωνάζω.
Ἀνάθεμα τὰ γράμματα! Χριστέ, καὶ ποῦ τὰ θέλει!
Ἀνάθεμα καὶ τὸν καιρόν, καὶ ἐκείνην τὴν ἡμέραν
Οποῦ με παρεδόκασσον εἰς τὸ οκολεῖον ἔμεναν!*

Αν μὲν ἔκαμπναν τότε τεχνίτην, ἀπὸ δὲ οἰκείων ποὺ γάνουν τὸ ψωμί των κεντῶντες φορέματα,

Νὰ ἀνοιγά τὸ ἀρμάφιν μον, νὰ τέθριπκα γεμάτον
Ψωμὶν κρασὶν πληθυντικὸν καὶ θυνομαγεοῖαν
Καὶ παλαιμδοκόμιμα καὶ τέξιον καὶ σκονυμποία
Παροῦ ὅτι τόρ' ἀνούγω το, βλέπω τοὺς πάτοντος ὄλους,
Καὶ βλέπω χαρτοσάκοντα γεμάτα τὰ χαρτία.
Αροΐγω καὶ τὴν ἄρχιλαν μον τάρβω φωμὶν κομμάτιν,
Καὶ βρίσκω χαρτοσάκοντος ἄλλο μικροτέρετζιν.
Γυρέβω τοῦ κελλον μον τὲς τέσσαρες γονίας,
Καὶ βρίσκω σαρακιάρινα πολλὰ πολλὰ χαρτία.

*"Ισταμαι τότε κατηρής και ἀπομεδουμημένος·
Διγονθυμῶ, λιγοψυχῶ ἀπὸ πολλῆς μον πείνας·
Καὶ διὰ τὴν πεῖναν τὴν πολλὴν και τὴν στενοχωρίαν
Ἄρονδμαι τὰ Γραμματικά, τὰ κλαποτὰ προσούνω.*

Καὶ ἔξακολουθεῖ ἔτσι ἐπὶ πολύ, καὶ ὁ ποιητὴς
λίβεται διότι δὲν ἔγεινε μπαλωματῆς ή ράφτης,
αφῆται ή ψωμᾶς, γαλατᾶς ή βαστάζος, διότι
λινεῖς ἀπ' αὐτοὺς δὲν πεινῷ, ἐνῷ εἰς αὐτὸν ὅλοι
γουν εἰρωνικῶς:

*Γραμματικὸν σὲ βλέπομεν τετρακαλαμαράτον,
Καὶ φάγε, μυριοεπιχύρετε, ὥκ τὰ γραμματικά σου.*

Κάποτε τοῦ ἥλιθε σοβαρώτερα ἡ σκέψις—περὶ
1140—νὰ φύγῃ ἀπὸ τὸ Βυζαντίον ὃπου ἤερω-
νοι καὶ πολῖται ἐπειριφόνουν ὅτι πνευματικὸν
ἢ ὃπου ὁ αὐτοκράτωρ δὲν ἐπλήρωνται ὅσον ἦξε-
ν τὰ ποιήματα ποὺ τοῦ παρήγγελλε.⁹ Εσκέπτετο
συνοδεύσῃ μακράν, εἰς τὴν Τραπεζοῦντα, τὸν
ητροπολίτην Στέφανον Σκυλίτσην, δὲ διοῖς
εἶμα καὶ ἐποστάτευε τὸν ἀπόρον ποιητὴν
ἢ τὸν περιέβαλλε μὲ τὴν φιλίαν του.¹⁰ Ομως, καὶ
ειτα ἀπὸ τόσα βάσανα, δὲν ἤμποροῦσε νὰ ἔγ-
ταλείψῃ τὴν πρωτεύουσαν, ὃπου πάντα ἥλπιζε
ἀνταμειφθῆ ἐπιτέλους.¹¹ Εν τῷ μεταξύ, διὰ
ζῆσῃ, ἐπινοεῖ καθετί, καταφεύγων εἰς τὰ μέ-
ρα τῶν μεγιστάνων, ὃπου ὑπηρέται αὐθιδάεις
ν κυττάζουν ποριφρονητικὰ καὶ τὸν περιγε-
ῦν, πηγαίνων εἰς τελετάς, γάμους, κηδείας, ὑπο-
χάς, διὰ νὰ ἀντλήσῃ θέμα διὰ κανὲν πότημα,
διοῖον κάτι θὰ ἀποφέρῃ, κολακεύων τέλος
ὑπῆτα. Καὶ ἔτσι προσπαθῶν νὰ ἔξυπηρετήσῃ
ν καρὸν καὶ τὴν εὐθυμίαν τῶν ἀλλών, κίνει δὲ
ος τὴν συμπάθειαν καὶ τὸν φίλτον

Ἐξη λοιπὸν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ὅλο-
φρος τὰξις λογίων, ἀνθρώπων εὐφυῶν, μορ-
φιμένων, ἔξεχόντων κάποτε, τοὺς ὅποιους ὅμως

είχε ταπεινώσει ή δυστυχία καὶ ἀποπλανήσει ἡ κακία. «Περεξέκινα κάποτε, λέγει ἔνας ἀπὸ τοὺς συγγραφεῖς αὐτούς, ἀπὸ τὸν εὐθὺν δρόμον». Ἔνας ἄλλος, τὸν ὅποιον ἡ γυναικα του, δύστροπος καὶ φιλόνεικος, ὑβρίζε, ἐχλεύαζε, ἔδιωγχε ἀπὸ τὸ σπίτι ὅταν αὐτὸς ἥρχετο λίγο στὸ κεφαὶ, εἴρισκε εἰς τὴν οἰκογενειακὴν αὐτὴν δυστυχίαν του ὕλην διὰ νῦν διασκεδάση ἔνων ἀπὸ τοὺς προστάτας του. Δι’ ὅλους αὐτοὺς τοὺς δυστυχισμένους μία σκέψις ὑπῆρχε τὸ πῶς θὰ ζήσουν. Διὰ τὰ ἐπίλοιπα ἥσαν ἀδιάφοροι. «Τόσον μὲ μέλει διὰ τὰ δημόσια πράγματα, γράφει ὁ Τζέτζης, ὅσον τὸ κολοιὸν διὰ τὴν βασιλείαν ἢ τὸν ἀετὸν διὰ τοὺς νόμους τοὺς Πλάτωνος». Ἔνας ἄλλος συνοψίζει ὅλην του τὴν πολιτικὴν εἰς τὰ ἔξης: «Ο αὐτοκράτωρ ὀφείλει νὰ ενεργετῇ δύσους τὸν ικετεύοντα, νὰ παρηγορῇ τοὺς τευλιμένους, νὰ εἶναι οἰκτίρμων πρὸς τοὺς δυστυχεῖς»· καὶ μὲ ἀνανίδειαν ἀπλοϊκὴν προσθέτει: «Διατί νὰ βασανίζεται κανεῖς στὰ χαμένα καὶ ἡ ἐργασία του νὰ ἀπομένῃ ἔργασία μόνον; »Αν δὲν σοῦ δίδουν ὅταν ζητῆς, τότε ποῖος δὲ λόγος νὰ ζητῆς; Πρὸς τί νὰ γράφῃς ἀν μένης ἄγνωστος, ἀν τὸ ἔργον σου δὲν φθάνῃ μέχρις ἐκείνου διὰ τὸν ὅποιον, μὲ τὴν ἐλπίδα τοῦ κέρδους, εἰργάσθης καὶ ἐκοπιασεῖς; »

”Ετοι ἐσκέπτετο καὶ ὁ Πτωχοπόδορος. “Οπως ἔκαμνε κάθε ἀλλην ἐργασίαν διὰ νὰ εὐαρεστήσῃ, διὰ νὰ κερδίσῃ, διὰ νὰ ζήσῃ, ἔτοι ἔκαμνε καὶ κάθε ἐργασίαν φιλολογικήν. Ἀποδίδονται εἰς αὐτὸν ἔμμετρα μυθιστορήματα καὶ συνθέσεις ποιητικά, σάτυραι καὶ ποιήματα ἀστρολογικά, στίχοι θρησκευτικοὶ καὶ φιλοσοφικὰ δοκίμια, ἐπιστολαὶ καὶ λόγοι ἐπικῆδειοι, πλήθος πραγμάτων ἐπικαιρίων διὰ τὰ μεγάλα γεγονότα τῆς αὐλῆς καὶ τῆς πόλεως, νίκας καὶ γάμους, γεννήσεις καὶ θανάτους, εἰς τὰ δύοπα πάντοτε διαφαίνεται, μὲ χιλίας ενύφεις περιστρόφας, τὸ χέρι ποὺ ἀπλόνει διὰ νὰ ζητήσῃ. Δὲν γράφει μόνον διὰ νὰ γράψῃ· ἡ πένα καὶ ὁ οἰστρος του ἔξυπηρετοῦν ἔκεινον ποὺ πληρώνει καὶ γράφει αὐτήσεις, ἐπιθαλάμια, μυρολόγια. Πάντα ἔτοιμος νὰ δρᾶξῃ τὴν εὐκαιρίαν, ὁ ποιητὴς αὐτὸς εἶναι ἀληθινὸς αὐλικὸς θεράπων· τὸ ἴδιο καὶ οἱ συνάδελφοι του, ἀξιοί οἴκτου μᾶλλον ἢ καταδίκης, εὐτυχισμένοι ἄν, ἔπειτα ἀπὸ παρακλήσεις, ἐμπόδια, δυσμενείας, εὔρουν εἰς τὸ τέλος τῆς ζωῆς των καταφύγιον εἰς κάπιοιν φιλανθρωπικὸν ἴδρυμα. Ὁ Πτωχοπόδορος τὸ ἐπέτυχε κατὰ τὸ 1144 εἰς τὸ γηροκομεῖον τοῦ Ἅγιου Παύλου, ὃ δὲ ἀνώνυμος ποιητὴς τοῦ χειρογράφου τῆς Βενετίας κατὰ τὸ 1156 εἰς τὴν μονὴν τοῦ Ἅγιου Γεωργίου τῶν Μαγγάνων ἔπειτα ἀπὸ περιπτειώδη ζωὴν τὴν δύοπαν ἀξίζει νὰ διηγηθῶμεν, ὡς χρωακτηριστικὴν τῆς κοινωνίας κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν Κομνηνῶν.

* * *

Δὲν ὑπάρχει σχεδὸν πριγκίπισσα βιζαντινὴ κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ 12^{ου} αἰώνος, τὴν

ποιαν νὰ μὴν ἐφόρτωσε μὲ ποιῆματα ὁ Πτω-
πρόδρομος ἢ ὁ διώνυμος του τοῦ χειρογρά-
ου τῆς Βενετίας. Ὁ πρῶτος ἔκλαυσε, κατὰ τὴν
ιτιθμύιαν τῆς Εἰρήνης Δούκα, κῆρας τοῦ με-
άλου Ἀλεξίου Κομνηνοῦ, εἰς στίχους καὶ εἰς
ἔδον τὸν θάνατον τοῦ υἱοῦ τῆς Ἀνδρονίκου·
κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν τῆς Ἀννας Κομνηνῆς ἔγραψε
ομπώδη ἐπιθαλάμιον διὰ τοὺς γάμους τῶν δύο
ιδῶν τῆς. Ὑμνησε τὴν Εἰρήνην σύζυγον τοῦ
ιωάννου Κομνηνοῦ, καὶ τὴν Εἰρήνην ἔξ Ἀλα-
ανῶν πρώτην σύζυγον τοῦ Μανουήλ. Ὁ ἄλλος
μνησε ὅλας τὰς ὡραίας τὰς περὶ τὸν θρόνον,
νεψιάς, ἔξαδέλφας τοῦ βασιλέως ἀλλὰ μᾶς ἔξ
ὑπῶν τὸ δόνομα καὶ ἡ οἰκογένεια ἀναφαίνονται
αιρακῶς εἰς τὸ χειρόγραφον τῆς Βενετίας, καὶ
ὑπῆρχε ὁ δεύτερος Πρόδρομος φραίνεται νὰ ἥτο
κατ' ἔξοχὴν ποιητὴς τῆς σεβαστοκρατόρισσας
Ιορήνης.

Σύζυγος τοῦ σεβαστοκράτορος Ἀνδρονίκου, ευτέρου υἱοῦ τοῦ βασιλέως Ἰωάννου Κομνηνοῦ, το, δπως αἱ πλεισται ἐπιφανεῖς γυναικες τῆς ποχῆς ἔκεινης, πολὺ μορφωμένη και φύλη τῶν ομαμμάτων. Ἐγγωγεῖτο μὲ μερικοὺς ἀπὸ τοὺς ὄνδοξοτέρους συγγραφεῖς τῆς ἐποχῆς της. Κατ' ἵτησίν της και χάριν αὐτῆς ἔγραψε δ Μανασῆς τὸ ἔμμετρον χρονικόν του, εἰς τὸν πρόλο-
ον τοῦ διποίου ἔξυμνησε τὴν ποιγκίπισσαν ἀπο-
αλῶν αὐτὴν φιλολογιατάτην, πάντοτε διψώσαν
ἀερόνυη τὰς γνώσεις της, φιλοβίθιλον, θαυμά-
σουσαν τὴν εὐγλωττίαν και ἀφιερόνυσσαν τὸ
λεῖτον τῆς ζωῆς της εἰς τὴν ἐπιστήμην. Ἐξῆρε
πίσης τὴν ἐλευθεριότητά της και τὰ πολλαπλᾶ
ῶρα τὰ διποῖα, σὰν δρόσος, ἥρχοντο ἀκατα-
ταύστως νὰ δόσουν τὴν ἀνάπαισιν εἰς τοὺς συγ-
γραφεῖς ποὺ εἰργάζοντο δι' αὐτήν. Καὶ πρέπει
ἀ προσθέσωμεν — πρᾶγμα σπάνιον διὰ τὴν
ποχῆν — δτι εἰς τοὺς ἐπαίνους του πρὸς αὐτήν
το μετριοπαθής. Ο ἴδιος λέγει: «Σταματῶ διὰ
ὰ μήν ἐκληφθοῦν οἱ λόγοι μου ὡς κολακεῖαι». Υπαινιγμὸς προφανῆς διὰ τὸν Πτωχοπόδορο-
αν και τοὺς δμοίους του, δπου βλέπουμεν και
ὴν περιφρονητικὴν κάπως ἰδεάν ἡ δποία ὑπῆρχε
ια τοὺς αὐλοκόλακας αὐτοὺς ποιητάς.

Πεπαιδευμένη καὶ γενναιόδωρος, ἡ Εἰρήνη
ίχε γύρω της ἔνα μικρὸν κύκλον λογίων. Ὅπως
Μανασσῆς τῆς ἐδίδασκε τὴν Ἰστορίαν, ἔτσι καὶ
Ιωάννης Τζετζῆς ἐσχολίαζε δι’ αὐτὴν τὴν θεο-
νοίαν τοῦ Ἡσιόδου καὶ τὸν Ὁμηρον. Κατ’ αἴ-
τησίν της, ὅπως ἄλλοτε διὰ τὴν αὐτοκράτειραν
Εἰρήνην, ὁ πολυμαθῆς γραμματικὸς συνέθετε,
λεγε, νέαν γνωμακίαν βίβλοι, εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς
ποίας ἀνέφερε τὰς πρὸς αὐτὸν εὐεργεσίας της
καὶ τὴν εὐχαρίστησιν μὲ τὴν δοπίαν εἰργάζετο
δι’ αὐτήν. Καὶ αὐτὸς ἄλλως τε, ὅπως καὶ οἱ
ἄλλοι λόγιοι, πρόδυνμος ἔζητε τὴν εὔνοιαν καὶ
τὰ δῶρα τῆς προστάτιδός του καὶ παρεπονεῖτο
ιαπότε δι τοι οι γραμματεῖς τῆς πριγκιπίσσης δὲν

έξετέλουν γενναίως τὰς διαταγάς της καὶ διὰ νὰ κακία των τοῦ ἀφῆρει τοὺς καρποὺς τῆς ἐργασίας του.

Ἡ Εἰρήνη εἶχε πολλὺ παράδοξον ἀλληλογραφίαν μὲ ἔνα μοναχὸν Ἰάκωβον, ὃ δποῖος φαίνεται νὰ ὑπῆρξε ἐκ τῶν περὶ αὐτῆν. Καὶ εἰς τὰς ἐπιστολὰς αὐτᾶς ἀκόμη, μαζὶ μὲ τὰ ἄλλα γεγονότα, διμιλεῖ ὁ μοναχὸς διὰ τὰς φιλολογικὰς τῆς τάσεις, διὰ τὴν ἀττικὴν γλώσσαν της καὶ τὴν ἀγάπην τῆς πρός τὸν Ὁμηρον, τὸν σὸν Ὅμηρον, δπως γράφει πρὸς τὴν πριγκίπισσαν.

Ο Πρόδρομος, φαίνεται, ἐσύγχαζε νέος τὸν σεβαστοκράτορα Ἀνδρονίκον. «Σάς ἀνήκω, λέγει κάπου εἰς τὴν προστάτιδά του, ἀπὸ τὴν στιγμὴν ποὺ μὲ συνέλαβε ἡ μητέρα μου». Συχνὰ ἔξεμυστηρεύετο τὰς δυστυχίας του εἰς τὸν πρίγκιπα, ζωγραφίζων τὴν ἀθλίαν ζωὴν τῶν δυστυχισμένων «οἱ δποῖοι μόνην κληρονομίαν είχαν τὴν πτωχείαν, ἔξοδευόντες πολλὰ καὶ κερδίζοντες δλίγα»· καὶ προσπαθοῦσε μὲ τὴν ἀστέιαν ἀφῆγησιν τῆς πενίας του, νὰ τὸν συγκινήσῃ καὶ τοῦ αὐξήσῃ τὴν σύνταξιν. Συγχρόνως ἔγραψε στίχους διὰ τὴν σύζυγον τοῦ Ἀνδρονίκου, μὲ τοὺς δποῖους συνάδενε ἡ πριγκίπισσα τὰ εἰς τοὺς ναοὺς δῶρα τῆς, καὶ τῆς ἀφίερωντες ἀστρολογικὸν ποίημα. Ἐκτοτε ἀνήκει εἰς τὴν ὑπῆρξιαν των. Καὶ δταν τὸ 1143, κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τῆς Κιλικίας, ἀπέθανε ὁ πρίγκιψ εἰς τὴν Ἀττάλειαν ἐκ πυρετοῦ, ἀφίνων τὴν σύζυγόν του χήραν μὲ πέντε τέκνα, εἰς αὐτὸν ἀνέθεσε ἡ σεβαστοκρατόρισσα νὰ γράψῃ τὸ μαρδὸν μυρολόγι, διὰ τοῦ δποίου ἡ Εἰρήνη ἔξεφραζε τὴν θλῖψιν τῆς καὶ τὸ δποῖον μαζὶ μὲ μαρκολογίαν, ἐπιδεικτικήν, ἐνεῖχε ἐδῶ κ' ἐκεῖ τόνους ἀληθινοῦ πόνου. Ἀπὸ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἔμεινε ἐπὶ πολλὰ ἔτη πιστὰ ἀφωσιωμένος εἰς τὴν προστάτιδά του.

***

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ σύζυγου τῆς ἡ θέσις τῆς Εἰρήνης εἰς τὴν αὐλὴν ἥλλαξε. Διὰ μίαν στιγμὴν, κατὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξίου, ἐπιδόξου διαδόχου τοῦ ἀντοκράτορος Ἰωάννου Κομνηνοῦ, ἥλπισε, νομίμως, δτι ὅταν ἀνέβαινε ὁ σύζυγός της τὸν ὁρόν, καὶ οἱ φίλοι τῆς φαίνεται νὰ τὴν ἔχαιρετοσαν προθύμως ὡς μέλλουσαν ἀντοκρατόρισσαν. Τὸ πρόωρον τέλος τοῦ Ἀνδρονίκου ἔσβισε τὴν ἐλπίδα αὐτῆν, καὶ ἀμέσως ἀπὸ τῆς βασιλείας τοῦ Μανουὴλ ἡ σεβαστοκρατόρισσα ἐνρέθη ὑπὸ τὴν δυσμένειάν του.

Τὸ 1144, συκοφαντηθεῖσα, ἔκλείσθη εἰς τὸ Μέγα Παλάτιον καὶ κατόπιν ἔξωρίσθη εἰς τὰς Πριγκιπονήσους· κατέσχον τὴν περιουσίαν της, ἀπεμάκρυναν τὰ τέκνα της, καὶ ἐπιπλέον, δπως διεμαρτυρήθη, οἱ φύλακές της τὴν μετεχειρίσθησαν βαναύσως. Κατώρθωσε ἐν τούτοις νὰ ἀποδείξῃ τὴν ἀδιωότητά της καὶ ν' ἀφεθῇ ἔλευθέρα. Ὁ ποιητὴς ἔσρτασε τὸ γεγονός μὲ στίχους συγκινη-

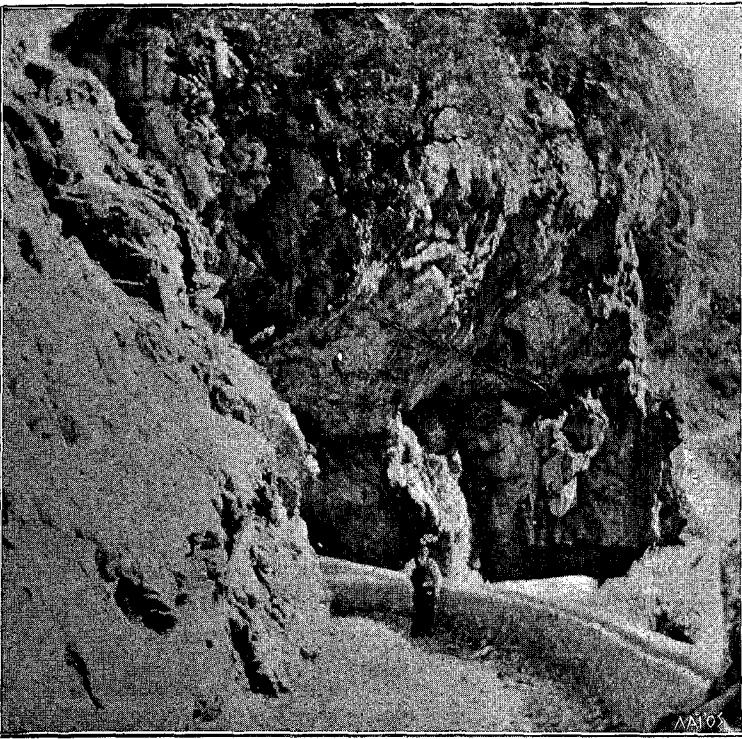
τικούς. Τὸ 1148 καὶ πάλιν κατηγορήθη ὡς συνωμοτοῦσα κατὰ τὸν αὐτοκράτορος καὶ χωρὶς νὰ δικασθῇ, καθείχθη εἰς τὸ ἀνάκτορον τῶν Βλαχερῶν. Μετὰ δέκα μῆνας τὴν μετέφεραν εἰς τὴν μονὴν τοῦ Παντοκράτορος καὶ κατὰ τὸ 1151 μὲ πολλὰς παραπλήσιες τῆς ἐδόθη χάρις. Ἡναγκάσθη ὅμως νὰ φύγῃ ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ νὰ συνοδεύσῃ εἰς τὴν Βουλγαρίαν τὸν υἱὸν τῆς Ἰωάννην εἰς τὸν δποῖον ἀνετέθη ἡ διοίκησις τῆς ἐπαρχίας αὐτῆς.

Κατὰ τὰ ὑλιβερὰ αὐτὰ ἔτη ὁ ποιητὴς μας ἔγινες διερμηνεὺς τῆς δυστυχίας της. Εἰς σειρὰν ἔργων, δπου αὐτὴν ἡ ἴδια φαίνεται ὅμιλοῦσα, ἀφηγεῖται ἀτελείωτα τὰς ὑλιβερὰς περιπετείας της· πῶς, ἀπὸ τὸν θανάτον τοῦ ἀγαπητοῦ της συζύγου, ἔχάμη δι' αὐτὴν κάθε ἐλτὶς καὶ ἔσβισε κάθε εὐτυχία, προφανῆς ὑπαινιγμὸς διὰ τὸν ἀπολεσθέντα ὁρόν πῶς, ἡ αὐτηρότης τοῦ ἀντοκράτορος ἐπανειλημμένως ἔξεδηλώθη ἐναντίον της καὶ πῶς «σὰν κερὶ στὴ φωτιὰ» ἔλυσε ἡ Εἰρήνη ὑπὸ τὴν δργήν του πῶς, εἰς τὸ βάθος τῆς ἀβύσσου δπου ἔπεσε, εἰς τὸν τάφον δπου ζωντανὴ ἔκλεισθη, μόνον τὸν θάνατον περιμένει καὶ ἐπικαλεῖται. «Υπέφερα, λέγει κάπου, δεινὰ ποικίλα καὶ ἀφρόδητα. Συκοφάνται μὲ κατήγγειλαν· ἡ γλώσσα των, ὡς ξιφος, μ' ἐπλήγωσε, μὲ ὑβρισε, μὲ κατέβαλε. Μὲ ἔξωρισαν, μὲ ἔδιαξον· ἔφυσα εἰς αὐτὰς τὰς πύλας τοῦ Ἀδου». Καὶ ἀλλοῦ: «Ἐγνώρισα κάθε δυστυχίαν, κάθε τυραννίαν. Υπέστην τὴν φυλακήν, τὴν ἔξοριάν, τὰς ψύχρεις, τὴν στέρησιν τῶν τέκνων μου, τὴν περιφρόνησιν τῶν ἴδικῶν μου, τὰς κατηγορίας τῶν θεραπόνων μου, δλας τὰς δυστυχίας, δλας τὰς ταπεινώσεις, εἴδα τὴν χαρὰν τῶν ἔχθρῶν μου. Καὶ ὅμως ζῶ».

Βεβαίως ὑπάρχει κάποια ὑπερβολὴ εἰς δλα αὐτά. Φαίνεται ὅμως ἀναμφισβήτητος ἡ πρὸς αὐτὴν βαναύσοτης τῶν φυλάκων της. Εἰς τὴν ἀναφοράν, τὴν δποίαν ἀπηγόρυθεν διερμηνεὺς πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Μανουὴλ ἐν ὀνόματι της, παραποτεῖται ἐντόνως καὶ μὲ ὀδισμένα γεγονότα, διὰ τὰς ταπεινώσεις καὶ τὰς ποινὰς τὰς δποίας τῆς ἐπέβαλλον.

«Διατί, γράφει, μὲ καταδικαζεις μὲ ἀπλῆν ὑπόνοιαν; διατί μὲ ἀπλῆν καταγγελίαν μὲ τιμωρεῖς ἀνυπεράσπιστον; διατί δὲν ἀναζητεῖς τὸν κατηγορόν μου; Μὴν ἀρκῆσαι μόνον εἰς λόγους, ζῆτει καὶ ἀποδείξεις. Διὰ τοὺς ἀλλούς δὲν ἀπαιτεῖς μαρτυρίας μόνον, ἀλλὰ γεγονότα. Δι' ἐμὲ τίποτε μὲ τιμωρεῖς χωρὶς νὰ μὲ δικάσῃς καὶ μὲ καταδικαζεις ἀνεξετάστως».

Ἐχρειάζετο κάποιο θράσος διὰ νὰ γράψῃ μὲ τὸν τόνον αὐτὸν ἔνας ἀπλοῦς λόγιος πρὸς τὸν αὐτοκράτορα. Πρέπει νὰ ὅμιλογησωμεν δτι εἰς δλην αὐτὴν τὴν ὑπόθεσιν, ἐπέδειξε πίστιν καὶ θάρρος πρὸς τὴν ὑπὸ δυσμένειαν προστάτιδά του. Καὶ δταν τέλος τῆς ἐδόθη χάρις, δὲν ἐδίστασε, μολονότι λυπούμενος, νὰ καταλίπῃ τὴν

ΕΛΛ. ΤΑΞΙΔΙΑ — Ο ΠΥΛΩΝ ΤΟΥ ΑΝΑΚΤΟΡΟΥ ΤΟΥ ΘΕΩΝΟΣ ΕΙΣ ΤΟ ΝΑΥΠΛΙΟΝ — Η ΒΑΘΗ ΟΔΟΣ ΜΕΤΑΒΥ ΤΟΝ ΒΡΑΧΩΝ ΤΗΣ ΛΑΓΚΑΔΑΣ — ΦΩΤΟΓΡ. Γ. Σ.

πρωτεύουσαν καὶ νὰ τὴν ἀκολουθήσῃ εἰς τὴν Βουλγαρίαν.

Καὶ δὲν εἶναι τυχαία ἡ πρὸς αὐτὴν ἀφοσίωσίς του. Βεβαίως ὁ ποιητής τὴν ἥκολονύθει πάντοτε πιστός, διότι ἀπαξ ἔκτεινες, δὲν ἥκπιζε τίποτε πλέον ἀπὸ τὸν αὐτοκράτορα, μολονότι συχνὰ τοῦ είχεν ἀφιερώσει στίχους. Ἀπέβλεπε μάλιστα εἰς τὴν γενναιοδωρίαν τῆς σεβαστοκρατορισσας καὶ τοῦ υἱοῦ της, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐσκεπτέο διτὶ εἶχε δικαιώματα. Καὶ τῆς τὸ ἔλεγε καθαρά: «Μόνον ἀπὸ τὴν Ἰδικήν σας χριστιανικήν καὶ εὐσπλαχνικήν ψυχὴν ἐλπίζω πλέον. Σᾶς ἴκετεύω, μὴ μοῦ ἀφαιρεόστε τὴν μόνην ἐλπίδα ἡ οποία μοῦ ἀπομένει. Μὴ διαψεύσετε τὰς προσδοκίας μου». Ἀναμφιβόλως ἥκπιζε καὶ διτὶ μίαν ἡμέραν θὰ ἐπανήρχετο ἡ σεβαστοκρατορισσα εἰς τὸ Βυζάντιον, τὸ τόσον σύνθημες εἰς ἐπαναστάσεις. Καὶ πραγματικῶς ἀργότερα ἐπανῆλθε εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ὁπωςδήποτε ἡ ἀφοσίωσις αὐτὴ τὸν τιμῷ καὶ μᾶς δείχνει ἀτι ἦξις περισσότερον—ἐνίστε τούλαχιστον—ἀλλ’ ὅτι μαρτυρεῖ ὁ συνήθης τόνος τοῦ ἔργου του.

Πρέπει νὰ προσθέσωμεν ὅμως ὅτι γρήγορη ἐβαρύνθη τὴν ἐν Βουλγαρίᾳ διαμονήν. Ἐν στάλησε τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἥθελε νὰ ἔπαινηδη ἀναθρώπουντα τὸν καπνὸν τῆς ἀγαπητῆς πατρίδος ἐπληττε εἰς τὴν ὑγρὰν καὶ μελαγχολικὴν χώραν ὅπου ἡ τύχη του τὸν ἔφερε. Καὶ ἦσθαντο γέροντ, ἀσθενής ἥθελε νὰ ζήσῃ εἰπότον ὅπου νὰ εὑρίσκῃ φράσματα καὶ νοσοκομεῖον. Ἐνθυμεῖτο ὅτι πρὸ ἐτῶν πολλῶν τοῦ εἶχαν ὑποσχεδῆ ἡ πριγκύπισσα καὶ ὁ υἱός της νὰ τὸν εἰσάξουν εἰς τὴν μονὴν τοῦ Ἀγίου Γεωργίου τῶν Μαγγάνων. Διστάζων, ἐξήτησε τὴν ἐκ τῆς ὑπηρεσίας των ἀποχωρησίν του καὶ παρεκάλεσε, ἐν ὄντοι ματι τῆς μακρᾶς καὶ πιστῆς του ὑπηρεσίας, να τοῦ ἐπιτρέψουν νὰ ἔπανελθῃ εἰς τὸ Βυζαντιοῦ ὅπου θὰ ἔξεχολούθει νὰ ἀνήκῃ εἰς τὴν ἀκολουθίαν της, εἰς τὸ ἀνάκτορον τὸ ὄποιον ἡ Εἰρήνη εἰχε ἀκόμη εἰς τὴν πρωτεύουσαν. «Δὲν θέλω νὰ ἀλλάξω ζωὴν οὔτε ν' ἀπομακρυνθῶ» δὲν ἐπιθυμᾷ τὸν χωρισμόν, τὴν ἔξοδίαν». Ἄλλ' εἶχε ἀνάγκην ἀναπαύσεως, καὶ ἡ πριγκύπισσα ἔχρειάζετο θεράποντας νέοντας καὶ ἰσχυρούς. Ἐζήτει λοιπὸν ν' ἀποχωρήσῃ ἐντίμως. «Δὲν ζητῶ πλούτη, ἀπλῶς τὸ πρός τὸ ξῆραν ἀναγκαῖα».

Ἡ ἐπιθυμία τοῦ ἔξεπληρώθη. Τὸ 1152 ἐπέστρεψε εἰς τὸ Βυζάντιον καὶ τότε, διὰ νὰ ζήσῃ καὶ διὰ νὰ γείνῃ δεκτὸς εἰς τὴν μονὴν τῶν Μαγγάνων, τὸ ὄποιον ἔξηρτάτο ἀπὸ τὸν ἀντοκάστορα, ἐστράφη πάλιν πρὸς αὐτὸν. Ὁ Μανουὴλ ἔκαμε τὸν κουφὸν εἰς τὰς παρακλήσεις τοῦ δυστυχοῦς ποιητοῦ, ὃ ὄποιος παρεπονεῖτο πικρὰντι ὃ βασιλεὺς οὕτε ἐκύπταζε καθὲ τὸν στίχους του. Ἐπιτέλους, χάρις Ἰωσῆς εἰς τὴν Εἰρήνην ἡ δροία ἐπανέκτησε τὴν εὔνοιαν τοῦ Μανουὴλ, ἐπειτα ἀπὸ πολλὰ ἐπέτυχε τὸ ποθούμενον, καὶ

τὸ 1156 ἵεισηλθε εἰς τὴν μονὴν τῶν Μαγγάνων. Ἐξῆσε τοῦ λοιποῦ γράφων στίχους διὰ τοὺς ἴσχυρούς προστάτας του καὶ ἀφωσιωμένος ὅλος· εἰς τὴν σεβαστοκράτορισσαν. Τῆς ἔγραφε διὰ τὴν ὑγείαν του, διὰ τὴν ἐγκέιρογησιν τὴν δόπιαν ἔμειλλε νὰ ὑποστῆ καὶ ἀναμφιβόλως ἥπλιτε οὕτω νέα δείγματα τῆς συνήθους γενναιοδωρίας της. Ἀπέθανε εἰς τὴν μονὴν κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1166 —τὸ τελευταῖον του ποίημα φέρει αὐτὴν τὴν ἡμεορμηγήιαν.—

“Ἡ ζωὴ τὸν ὁπωσδήποτε εἶναι πολὺ ἐνδιαφέρουσα, καὶ διότι μᾶς γνωρίζει τὴν θέσιν τῶν λογίων εἰς τὸ Βυζάντιον καὶ διότι μᾶς περιγράφει μέρος τῆς ζωῆς τῆς δυστυχοῦς πριγκιπίσστης, λογίας καὶ προστάτιδος τῶν λογίων, τὴν ὅποιαν ἔνας ἀπὸ τοὺς προστατευόμενους τῆς ὀνόματος «εὐγλωττον σειρῆνα».

Οι ποιηταὶ δύμως αὐτοὶ τῆς αὐλῆς ὅτεν μᾶς ἐνδιαιρέοντι μόνον διὰ τῆς ἀστασίας τῆς ζωῆς των, ἀλλὰ περισσότερον ἀκόμη διὰ τῆς ἴδιοφυΐας των.

Είς τοὺς σατυρικοὺς διαλόγους καὶ τὰ ἐπι-
γράμματά του ὁ Πτωχοπρόδρομος, ὅταν δὲν
ἀποβλέπῃ εἰς τὴν κολακείαν, ἔχει πνεῦμα καὶ
οἰστρον, καὶ ἐνθυμιζεῖ κάποτε τὸν Λουκιανόν.
Παρὰ τὸ τεχνητὸν τῆς φράσεώς του τὸ δποίον
πολὺ συχνὰ παρατηροῦμεν, ἔχει ψφος ἀτομικόν.
Καὶ ἔχει χάριν παρὰ τὰς ἀπεραντολογίας ποὺ
ἀσχημίζουν ὅλα του σχεδὸν τὰ ἔργα. "Ἔχει τέλος
πρωτοτυπίαν, ἡ δποία τὸν διακρίνει ἀπὸ τὸ πομ-
πῶδες καὶ ἐπίσημον ψφος τῆς ἐποχῆς. Συνανα-
στρέφεται τοὺς μεγάλους, δὲν εἶναι δμως καὶ
ἄνθρωπος τοῦ κόσμου. Δὲν ἀποβλέπει καθόλου
εἰς τὴν αὐλικὴν κομψότητα, οὔτε ὑποβάλλεται ἡ
γλώσσα του εἰς τὴν συνήθη ἀκαμψίαν καὶ ἐπι-
τήδευσιν. Ἐσατύρισε μὲ πνεῦμα λαϊκὸν καὶ βά-
ναυσον τὰ γελοῖα ἥθη τῆς ἐποχῆς του.

Εἰς τὸν διάλογον *Δήμος* ή *Ιατρὸς* ἔκαντη-
ρίασε σκληρῶς τοὺς πρακτικοὺς ιατροὺς καὶ τοὺς
ἄγνοτας, οἵ δποιοι κατέκλυζαν τὴν Κωνσταντι-
νούπολιν. Εἰς ἄλλο ἔργον *Ἀμάραντος* ή γέρον-
τος ἔρωτες ἀφηγεῖται νόστιμα τὴν ἴστοριαν
ὑστυχοῦς νέας ή δποία ἡναγκάσθη νὰ ὑπαν-
θρευθῇ πλούσιον γέροντα. Ἀλλοῦ εἰρωνεύθη
τοὺς ἀγραιμάτους οἵ δποιοι περνοῦν ως λόγιοι,
τοὺς ἀνοήτους οἵ δποιοι διαρκῶς κρατοῦν εἰς τὸ
έροι ἔνα τόμον τοῦ *Πλάτωνος*, δῆθεν φιλόσοφοι,
τοὺς βλάκας οἱ δποιοι μὲ τὸ ν' ἀφίνουν μακρὰν
τενειάδα φαντάζονται διτι φαίνονται σοφοί. Εἰρω-
νεύθη ἐπίστης τοὺς κάπως ὁδίμους ἄνδρας ποὺ
πανδρεύονται νεωτάτας γυναῖκας, τὰς γραίας
ταΐζας, τὰς δποίας μὲ δῆλην τον τὴν καρδιὰ στέλ-
ει εἰς τὸν *Κέρβερον*, ἀμφιβάλλων ἀν καὶ αὐτὸς
εκόμη θὰ θελήσῃ νὰ δαγκάσῃ τὴν ἔηράν ἐπι-
εριμίδα των. Καὶ παντοῦ φαίνεται δξῆς καὶ εὐχά-
ιστος παραπηγητής, δίδων οὕτω εἰς τὰ ποι-

ματά τον ἀναμφισβήτητον ἐνδιαιφέρον διὰ τὴν ἴστορίαν τῆς κοινωνίας, καὶ Ἰδίως τῆς φιλολογί-
κῆς κοινωνίας τῆς ἐποχῆς.

Ἄλλος δὲ Πτωχοπόδορος δὲν ἔξωγοράφισε μόνον τὰ ἥδη τῶν συγχρόνων του ἡ τὰ γελοῖα τῶν συναδέλφων του λογίων. Υπάρχουν καὶ ἔργα του δημοτικώτερα, εἰς τὴν γλῶσσαν τοῦ λαοῦ, δύναμις πλέον ἀχαλίνωτος δὲ στίχος, περισσότερον ἀπλῆς ἡ γλῶσσα, λαϊκώτερος δὲ τόνος δείχνουν πόσον εἴναι δημοτικὸς δὲ διητικὸς καὶ εὐθυμιος αὐτὸς συγγραφεύς. Εἰς τὰ ἔργα αὐτὰ ὑπάρχουν εἰκόνες παραμέναι ἀπὸ τὴν καθημερινὴν ζωὴν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἀπὸ τὰ μικροεπαγγέλματα ποὺ πλημμυροῦν οἱ δρόμοι τῆς πρωτευούσης, γεμάται ἀλήθειαν καὶ εἰλικρίνειαν, διδακτικώταται καὶ ἀπολαυστικαί. Είναι η Κωνσταντινούπολις ζωντανὴ καὶ θρυψιβώδης, πολὺ διαφορετικὴ ἀπὸ τὴν ζωὴν τῆς αὐλῆς. Αὐτὸς ἀποτελεῖ τὸ διπλοῦν ἐνδιαισφέρον τοῦ Πτωχοπόδορού καὶ τῶν δημοίων του, ὅπις ἔκτὸς τῶν ἔργων των, τῶν ἀναφερομένων εἰς τὰ διάφορα πολιτικὰ γεγονότα καὶ τὴν ζωὴν τῆς ἐποχῆς τῶν Κομνηνῶν, ἔχομεν ἔκεινα τὰ δύοια μᾶς δίδουν δλως διαφορετικὴν εἰκόνα κοινωνικήν, δχι διλιγώτερον περιέργον, τὴν δημοίαν δὲν θὰ ἦτο δυνατὸν ἄλλως νὰ φαντασθῶμεν.

Αλλ' είναι καὶ κάτι ἄλλο. Ἐνωρίς, εἰς τὴν βυ-
ζαντινὴν αὐτοκρατορίαν, μαζὶ μὲ τὴν γλῶσσαν
τῶν λογίων, ἐμορφόνετο καὶ ή δημώδης, ὀλιγώ-
τερον ἐπιτηδευμένη, ἀπλουστέρα, μὲ λεξιλόγιον
ἱδιαιτέρως πλούσιον καὶ ἐκφραστικόν. Οἱ καθα-
ρεύοντες συγγραφεῖς τοῦ αἰώνος τῶν Κομνηνῶν,
οἵ ἐπίζητοῦντες εἰς τὰ ἔργα των τὴν ἀττικὴν
ἐγκράτειον, περιφρονοῦν φυσικὰ τὴν λαϊκὴν
αὐτήν, δχι εὐγενῆ, γλώσσαν. Καὶ τοῦτο ἀποτελεῖ
τὴν μεγάλην ἀξίαν τοῦ Πτωχοποδορόμου, δι
μετεχειρίσθη τὴν γλῶσσαν αὐτὴν εἰς τὴν φιλο-
λογίαν καὶ ἔτοι τὴν ἀπεδέχθησαν καὶ οἱ Ἰσχυ-
ροὶ προστάται του. Βεβαίως περισσότερον ἔγραψε
εἰς τὴν καθαρεύονταν τὴν δπίαν ἄλλως τε ἔχει-
οίζετο πολὺ καλά. Ἐνίστε δημως, διὰ νὰ κάμῃ
τὸν στίχον του τερπνόν, διὰ νὰ δώσῃ περισσό-
τερον πραγματισμὸν καὶ χιοῦμορ εἰς τὰς ἀφηγή-
σεις καὶ τὰς περιγραφάς του, δὲν ἐδίστασε νὰ
καταφύγῃ εἰς τὴν γλώσσαν τοῦ λαοῦ. Καὶ κατὰ
τοῦτο είναι δημιουρογός.

“Υπερηφανεύομενος δὲ Πτωχοπόδορομος διτί
ῆτο σοφός, πεπαιδευμένος, λόγιος, ἔξαιρων ἑαυ-
τὸν μὲ κάποιαν ματαιοφροσύνην, δὲν εἶχε τελείως
ἀδικον. Καὶ ἡ ἀφελής αὐτὴ ἐπαρσις συμπληρώ-
νει τὴν φυσιογνωμίαν τοῦ συγγραφέως. Κάπου
διμιλεῖ διὰ τοὺς μεγάλους ιεροκήρυκας «τοὺς
Μωϋσέας, τοὺς Ἀαρὼν, τοὺς μετὰ Ἰωάννου βρον-
τῶντας καὶ μετὰ Παύλου σαλπίζοντας», ἀνα-
φέρει κατόπιν τοὺς πτωχοὺς λογίους «τῆς ὑλῆς
ὑποχειρίους, τὸ πλέον μὲν τοῦ βίου ταῖς εἰς τὰ
ἀνάκτορα παρεισφθαρείσαις ψυχαῖς συνήθειαῖς

ποιεύοντας . . . τὸ δ' ὅσον ἐκ τούτων ὑποκλέομεν τοῦ καιροῦ, τῇ θίγαθεν φιλοσοφίᾳ προσναλοῦντες». Εἶναι υπερήφανος διτὶ κατολέγεται ετεῖν αὐτῶν καὶ διτὶ χάροις εἰς τὴν τέχνην του ναι διτὶ εἴναι. Καὶ πραγματικῶς φαίνεται διτὶ σύγχρονοί του ἔξετίμησαν πολὺ τὴν τέχνην του. Εἴδαμεν πόσον κοιλακευτικὰ δυμιλεῖ διτὶ αὐτὸν συνάδελφος του ποιητής τοῦ χειρογράφου τῆς ενετίας.¹ Άλλοι ἀποκαλεῖται φιλόσοφος δι περι-
ανής μεταξὺ τῶν σοφῶν. Όποιαδήποτε καὶ ἄλλο τοῦ ἡ ἀδλιότης τῆς ζωῆς του, ἡ μοιρα ἔδωκε ραῖτον ἀντιστάθμισμα εἰς τὸν ἔγωγό μιὸν τοῦ Ιλούργου. Καὶ τὸ ἥζε.

"Αν τὸν πιστεύσωμεν, αὐτὸν ἡτο τὸ μόνον του γαθόν. Ἐκτὸς τῆς πτωχείας, τῶν ἀσθενειῶν, τῶν ἀπογοητεύσεων, ἡτο δυστυχής καὶ εἰς τὸν ἄμμον του. Εἶχε ὑπανδρευθῆ νέαν εὐγενῆ, μὲν δὴν δποίαν ἀπέκτησε τέσσερα παιδιά. 'Αλλ' ἡτο αρακτῆρος στραφνοῦ ὁ δποῖος ὠξένετο ἀπὸ τὴν πτωχείαν καὶ τὴν διαφορὰν τῆς κοινωνιῆς ὃν θέσεως. Συγχά τοῦ ἔκαμψε σκηνάς καὶ δὲν ὤκειτο μόνον εἰς λόγια ἀλλὰ κατέφευγε καὶ εἰς απίσματα. 'Ο Πτωχοπόδορομος, ὁ δποῖος πολὺ ἡρή φροβεῖτο, ἔφευγε καὶ ἐπήγαινε εἰς τὰ κρασπολεῖα. 'Αλλ' ἡ ἐπιστροφὴ εἰς τὸ σπίτι ἡτο υσάρεστος καὶ ὁ ποιητὴς τὴν ἥσθιάνετο βαρειάμως αἱ οἰκογενειακαὶ αὐταὶ δυσαρέσκεια τοῦ διδαν ὕλην δι' ἐν κωμικὸν ποίημα, τὸ δποῖον ἀὰ διεσκέδαζε τὸν αὐτοκράτορα. Τὸ ποίημα ὑπὸ διεσώθη. Εἶναι γραμμένον εἰς γλῶσσαν αἴσην, μοναδικὸν εἰς τὸ εἶδος του εἰς δλην τὴν αλληνικὴν φιλολογίαν. 'Αναμφιβόλως ὁ ποιητὴς, ράφων ἐπὶ θέματος τὸ δποῖον παρέσχε τόσην λὴν εἰς τὴν σκηνήν, ἀφήκε πλήρη ἐλευθερίαν εἰς τοὺς στίχους του, καὶ θὰ ἡτο παράλογον νὰ πιστεύσωμεν κατὰ γράμμα δλας τὰς λεπτομε-είας τῆς ἀφηγήσεώς του. Τὸ ποίημα διμως δὲν ίναι διὰ τοῦτο δλιγώτερον περίεργον μὲ τὴν ἕπινδια τῆς οἰκιακῆς ζωῆς τῶν ἀστῶν τοῦ Βυ-αγτίου κατὰ τὸν 12^{ον} αἰώνα.

¹Ίδου μερικά ἀποστάσματα. ²Η σύζυγος τοῦ
κοιητοῦ ἀφίνει πλήρη ἐλευθερίαν εἰς τὴν γλῶσ-
σαν της;

"Ἐγκεις με χρόνους δώδεκα ψυχρούς καὶ ἀσπιολωμένους,
Οὐκ ἔβαλα ἀπὸ κόπου σου ταττίκιν καὶ ποδάριν,
Οὐκ ἔβαλα εἰς τὴν φάλιν μον μεταξιτὸν ἱμάτιν,
Οὐκ εἴδα εἰς τὸ δακτύλιν μον κρικέλιν δακτυλίδιν
Οὐδὲ βραχιδίν μ' ἔφερες ποτὲ νὰ τὸ φροέσω.
Οἱ ξένοι μον κατακόπτουσι τὰ γονικά μον ροῦχα
Κ' ἐγὼ καθέζομαι γυμνή καὶ παραπονεμένη.
Στενάρη τάγκοι φροῦρη καὶ κόπτουσι καὶ κλαῖσον.

Kai παραχάτω;

^εἜγὼ ἡμην̄ ὑποληπτικὴ καὶ σὺ ἥσονν ματζούματος·
^εἜγὼ ἡμην̄ εὐγενικὴ καὶ σὺ πτωχὸς πολίτης,
Σὺ εἶσαι Πτωχοπόδομος κ' ἐγὼ ἡμην̄ Ματζούκην,
Σὺ ἐκοῦμῷ εἰς τὸ φαιδρὸν κ' ἐγὼ εἰς τὸ κινάρων.

Καθέεσαι εἰς τὸ σπίτιν μου καὶ ἐνοίκιον οὐ φροντίζεις
Ἐχεις με ψυλονήταιαν καὶ ήμένα τὸ λινάριον,
Κάμνων ὑποκαμισόβρακα, στοιβάζω τὸ βαμβάκιν,
Καὶ σὺ καθέεσαι ὡς πωλὶν χωριμένον εἰς τὸ βρῶμα
Καὶ καθ' ἡμέραν προσδοκᾶς τὸ νὰ σὲ παραβάλλω
Τὸ τί σὲ θέλω ἔξαπορῷ, τὸ τί σὲ κεχῆς σύν οἴδα.

Καὶ ἔξακολουθῶν διηγούμενος διαφόρους παραφοράς τῆς συζύγου του καταλήγει:

Τοιαῦτα πέπονθα δεινὰ κρατάρχα στεφηφρόδε
Παρὰ μαχίμον γυναικὸς καὶ τρισαλιτηρίας,
Ως εἶδε με κενώτατα ἀλλόντα πρὸς τὸν οἶκον.
"Αν οὖν μὴ φθάσῃ με τὸ σὸν φιλέψοπλαγχον, αὐτάντας,
Καὶ δώροις καὶ χαρίσμασι τὴν ἀπληστὸν ἐμπλήσῃς,
Τρέμω, πτοοῦμαι, δέδοικα μὴ φονευθῶ πρὸς ὅρας,
Καὶ χάσης σου τὸν Πρόδρομον, τὸν κάλλιστον εὐχέτην.

Βεβαίως εἰς τὸ ποίημα αὐτὸν ὑπάρχει κωμικὴ ὑπερβολή, διὰ τῆς δοπίας ὁ ποιητής θέλει νὰ διασκεδάσῃ τὸν αὐτοκράτορα καὶ δὲν νομίζω ὅτι ἡ περιγραφὴ αὐτὴ μᾶς δίδει ἀκριβῶς ἐνικόνα τῆς

οἰκιακῆς ζωῆς τοῦ Πτωχοπροδόρου. Τὸ ἐνδιαφέρον δῆμος ἔγκειται ἀλλοῦ. "Ἐπειτα ἀπὸ τὴν ζωὴν τῆς αὐλῆς καὶ τῶν ἐπισήμων, μᾶς δίδει καποιαν ἰδέαν τῆς ζωῆς τῶν ἀστῶν, καὶ μᾶς ἀφίνει νὰ μαντεύσωμεν τὸ γραφικὸν καὶ τὸ ἐλεύθερον τῆς ζωῆς αὐτῆς τοῦ Βυζαντίου, τὴν δοπίαν φανταζόμενα πιστὴν εἰς τὸν τύπους καὶ σεβομένην τὰς συνηθείας καὶ τὸν καλοὺς τρόπους.

Οὕτω, εἰς τὴν ζωὴν ἐνὸς ποιητοῦ τῆς αὐλῆς τῶν Κομιηνῶν, ἔχομεν δύο εἰκόνας ἀντιθέτους: τὴν μελαγχολικὴν σεβαστοκρατόρισσαν, εὐφυῖα, εὐγενῆ, πεπαιδευμένην, καὶ τὴν γυναικα τοῦ ποιητοῦ μὲ τὰ μεγάλα λόγια, ἀπότομον, βάναυσον, φροντίζουσαν πῶς νὰ διευθύνῃ τὸ νοικοκυρεῖο τῆς καὶ νὰ διοικῇ τὸ σπίτι της, δομιάζουσαν πολὺ τὰς μεγάλας γυναικας τοῦ 8^{ου} καὶ 11^{ου} αἰώνος, τὰς δοπίας περιέγραψα ἀλλοῦ, καὶ ἀπὸ τὰς δοπίας προέκυψε ἡ ρωμαλέα γενεὰ ἡ ἀποτέλεσασα ἐπὶ πολὺ τὴν ἴσχυν τῆς βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας.

[Μετάφρασις Κ. Μ.]

CHARLES DIEHL

ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΑ *

Μετὰ διαμονὴν τριῶν ἑβδομάδων ἐν Λονδίνῳ, συνελάθομεν τὴν ἰδέαν νὰ ἐπισκεφθῶμεν τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἀγγλίας καὶ ἥρχισαμεν ἀπὸ τὸ δυτικὸν μέρος αὐτῆς, διόπι τὸ Πριγκιπάτον τῆς Οὐαλλίας. Τροχάδην ἐπεσκέφθημεν τὰ μέρη ἐκεῖνα, ὧδαῖς τὴν φύσιν καὶ σπουδαῖα διὰ τὰ ἐν αὐτοῖς μηχανικὰ ἔργα, οἷον γέφυραν μοναδικὴν εἰς τὸ εἶδος τῆς κλπ. Κατόπιν διηγυνόντης θέματαν τὰς λίμνας καὶ τὰ δρόμους, ἐπειδὴ τὸ Μαρασλῆν:

— Ἐδῶ εἶναι κόλασις.

Ἄλλ' ἐκεῖνος ἔχων θέλησιν ἀνωτέραν τῆς ιδικῆς μου, ἐφαίνετο μὴ ἐπηρεαζόμενος ἐκ τῆς θέας ἐκείνης.

Μετέβημεν εἰς ἔνοδοχεῖον, διότε ἐπιβάντες κλειστῆς ἀμάξης περιήλθομεν τὴν πόλιν καὶ τινὰ ἔργοστάσια ὑφαντουργίας μαλλίνων ὑφασμάτων καὶ ἐπεστρέψαμεν διὰ τὸ γεῦμα εἰς τὸ ἔνοδοχεῖον.

Ἐγὼ δὲν ἥμηρ εὑνθυμος καὶ δὲν Μαρασλῆς ἐπίσης, καίτοι προσεπάθει νὰ προσποιηθῇ τὸ

ἐναντίον, ἀπεύθυνθημεν διότε ἐνωρὶς εἰς τὰ δωμάτια μας σκοπούντες τὴν ἐπιούσῃ ἀπὸ τῆς πρωΐας νὰ ἀναχωρήσωμεν διὰ τὸ γεῦμα εἰς τὸ ἔνοδοχεῖον. Ηθικῶς οὐδὲν ὠφελήθην ἐκ τοῦ ταξιδίου ἐκείνου, ἀλλὰ καὶ εἰς διασκεδασίν μου ἀληθῆ δὲν συνέτεινε καὶ πιστεύω διότι μόνον ἀνθρώποι τῶν βιορείων κλιμάτων δύνανται νὰ ἀρέσκωνται εἰς τοιούτου εἶδους ἀνδρομάς καὶ ἰδίως Ἀγγλοι, ὃν τίς ποτε μοὶ ἔλεγεν, διότι ταξιδεύει διόπι τὸν δύναται νὰ ταλαιπωρηθῇ καὶ νὰ κακοπεράσῃ ἐπίτηδες, διόπις κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν εἰς τὰ ἵδια αἰσθανθῆ τὴν ἀξίαν τῆς κατ' οἶκον ἀνέσεως. Οταν ἐφράσαμεν εἰς Γλασκώβην, ἔβρεχε ὁ αγαδίας, σημειωτέον δὲ διότι εὐρισκόμεθα ἐν πλήρει, Ιούλιο. Ἡ βροχὴ ἐκείνη μοὶ ἐφάνη δλῶς διάφορος τῆς τῶν μερῶν μας καὶ τοῦτο διότι ἐβρεχεν ἐπὶ δόδων μαυρισμένων, ἐπὶ τοίχων μαυ-

* Απὸ τὸ τελευταῖον ἔιδοθὲν βιβλίον ὑπὸ τοῦ «Συλλόγου πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων».

— ἐπειπονταίς τοῦ οσπιανός, ἀλλ' ἔγω δ

άμουσος δὲν ἔβλεπον τὴν ὕδραν νὰ φθάσωμεν εἰς Ἐδιμβούργον, διότι κατὰ τὸ ταξίδιον ὑπέφερον «τῶν παθῶν μου τὸν τάραχον» ἐκ τῆς καθ' ὕδραν μεταβολῆς τῆς ἀτμοσφαιρικῆς καταστάσεως.

— Ανευ τῆς ἐλαχίστης ὑπερβολῆς ἐντὸς τῆς ἥμέρας εἶχομεν δέκα μεταβολάς καιροῦ καὶ θερμοκρασίας, καθ' ὃν καιρὸν εὐδιοικείμεθα ἡ ἐντὸς ἀτμοπλοίους ἡ ἐφ' διαμέξης. "Ἐβλεπε τις τὸν οὐρανὸν καθαρὸν καὶ τὸν ἥλιον λάμποντα καὶ συνεπῶς ἥσθιαντο καύσωνα, μετὰ δὲ ἥμισειαν ἥ τὸ πολὺ μίαν ὕδραν, διὰ μιᾶς εἰς τὸν οὐρανὸν ἐσωρεύοντο σύννεφα καὶ ἐπήρχετο βροχὴ ὁραταία καὶ ἀνεμος ψυχρός, εἰς τρόπον ὕστε εἶχομεν ἀνάγκην ἐπενδύτου μετὰ μίαν ὕδραν ἥλιος, πάλιν καύσων καὶ οὕτω καθεῖσης.

Πῶς ἔγω ὁ λεπτοφυῆς Ἀνατολίτης νὰ ἀνθέξῃ εἰς τοιαύτας ἀποτόμους ἀτμοσφαιρικὰς μεταπτώσεις καὶ νὰ μείνω εῦθυμος;

— Εν τούτοις ἐκὼν ἀκον παρετήρουν τοὺς συνταξιδιώτας δλους Ἀγγλος (εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἀγγλίας μὴ Ἀγγλοι ταξιδιώται εἶναι λίαν σπάνιοι) καὶ ἐμελέτων ἐπ' αὐτῶν. "Ολοι καὶ ὅλαι ἐφόρουν κατὰ τὸ μᾶλλον ἥ ἡττον ἱματισμὸν ἰδιότροπον, ἔφερον δὲ μεθ' ἐαυτῶν κομψὸν αιβώτιον ἐκ ἔντονος, ἀλλὰ τὸ δόποιον ἐφαίνετο διότε δὲν περιέχει ἐνδύματα ἥ ἄλλα εἰδὴ τοναλέτας, καὶ πολλοὶ ἐκράτουν ἀνὰ χειρας εἰδος χονδρῆς ὁράδουν, ἥτις προδήλως ἐφαίνετο διότε δὲν ἐχοητίσμενεν ἀποκλειστικῶς ὡς ὁράδος.

— Ερωτήσας ἔμαυθον, διότι ἥρχισεν ἡ ἐποχὴ τοῦ φαρεύματος εἰς τὰς λίμνας καὶ διότι δλος ἐκεῖνος διοιδίμος ἀμφιτρέων τῶν φύλων ἐτρέπετο ἐκεῖ πρὸς ἀλιείαν, τὰ δὲ αιβώτια ἐκεῖνα, τὰ δόποια ἀνέφερα ἀνωτέρω, περιεῖχον συλλογὰς ἀλιευτικῶν ἔργαλεών. Πρόπει τις, ἐσκέφθην, νὰ εἶναι Ἀγγλος καὶ νὰ ἐπιδιώκῃ ἐν τῇ ταλαιπωρίᾳ τὴν εὐχαρίστησιν διὰ νὰ ταξιδεύῃ πρὸς ἀλιείαν δλιγίστων ἔνθων, μένων ἐκτενείμενος ἐπὶ ὕδρας μαρούς ἀσκεπῆς ὑπὸ τὰς προαναφερθείσις συνεχεστάτας ἀτμοσφαιρικὰς μεταβολὰς τῶν ἀκτῶν τοῦ ἥλιου καὶ τῆς βροχῆς.

— Αφ' οὗ διήλθομεν τὰ βουνὰ ἐφ' ἀμάξης ἐπέβημεν τὸν σιδηροδρόμου τὸν διευθυνομένον εἰς Ἐδιμβούργον. Ἐκεῖ ἐνθυμοῦμαι ἀλλο συμβάνει τοῦ ἥμας. Εἰς τινα σταδιον πλησίον τῆς πόλεως προσεδέθη ἡ φρέουσα ἥμας ἀμαξιστοιχία εἰς ἀλλην μακροτάτην πλήρη ἐπιβατῶν ἀριθμούμενων κατὰ χιλιάδας ἥρωτησα καὶ πάλιν τί συμβαίνει καὶ ἔμαθον, διότι τὴν μεταμεσημβρίαν τὸν Σαββάτον οἱ Σκωτοι ἀργούσι καὶ ἐξέρχονται εἰς τὰς ἔξοχάς, διόπι διασκεδάζουσι μέχρι προκεχωρημένης ὕδρας λέγω ὕδρας καὶ ὅλη νυκτός, διότι ἐκεῖ κατὰ τὸ Ιούλιον τὸ φῶς τῆς ἥμέρας διαρκεῖ σχεδὸν μιέχρι τῆς ἐνδεκάτης μ. μ. Ἐνθυμοῦμαι πολὺ καλῶς διότι τὴ δεκάτη μ. μ. ἐντὸς τῆς σιδηροδρομικῆς ἀμάξης ἐλευθέρως ἀνεγί-

νωσκον ἐν τῷ φωτὶ τῆς ἥμέρας) καὶ ἡ κυρία αὐτῶν διασκέδασις εἶναι τὸ μεθύειν. Ἐπειδὴ δὲ κατὰ τὴν ἥμέραν τῆς Κυριακῆς δὲν ἐπιτρέπεται τοῖς Διαμαρτυρομένοις τὸ διασκεδάζειν, οὗτοι ἀφ' ἐσπέρας μεθύουσι καὶ ἀπὸ τοῦ μεσονυκτίου τοῦ Σαββάτου καὶ πέραν.. . κοιμῶνται.

Τοῦτο ἥκουσα ἀπὸ τοῦ στόματος ἐνδὲς καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου!, δοτις ἐπέβη τῆς αὐτῆς ἥς καὶ ἥμεται σιδηροδρομικῆς ἀμάξης ἐπιστρέφων ἀπὸ τὴν διασκέδασιν εἰς Ἐδιμβούργον καὶ ἄμα τῇ εἰσόδῳ του ἥσθιαντο καύσωνα, μετὰ δὲ ἥμισειαν ἥ τὸ πολὺ μίαν ὕδραν, διὰ μιᾶς εἰς τὸν οὐρανὸν ἐσωρεύοντο τὸν οἰνοπνεύματος καὶ μετ' ὀλίγον ἐξήγαγε τοῦ κόλπου του φιληματοσχήματος χαρτοφυλακίου κομψήν περιέχουσαν πνευματῶδες ποτόν, whisky, ἀπὸ τῆς δόπιας, ἀφ' οὗ κατέπιε δόσιν ἀφθονον, προσέφερε καὶ εἰς ἥμας ὀρνηθέντας βεβαίως, μᾶς εἶπε δὲ μετὰ πάσης ἀφελείας, διότι κατὰ τὴν ἐπιοῦσαν θὰ κοιμᾶται δι' ὅλης τῆς ἥμέρας μὴ ἔχων τι καλλίτερον νὰ κάμῃ.

Εἰς τὴν αὐτὴν ἀμάξηστοιχίαν συνηντήθημεν

καὶ μὲ δύο Γάλλους ἀξιωματικούς, τοὺς μόνους μὴ Ἀγγλους, οὓς σιδηροδρομικῶν τοῦ ταξίδιου. Ἀμφότεροι ἥσαν εὐπατριδαί τιτλοῦντο καὶ ἥ καθόλου συμπεριφορὰ αὐτῶν ἐδήλου τοῦτο. Διηγυνόντο καὶ αὐτοὶ εἰς Ἐδιμβούργον καὶ συνεδέσαμεν γνωριμίαν εὐχάριστον, κατωκήσαμεν τὸ αὐτὸν ἔνοδοχεῖον καὶ συνεγενόμεθα καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς ἐκεῖ τριημέρου διαμονῆς ἥμας.

Κάτι αστεῖον συνέβη μὲ τοὺς περὶ ὃν διόγος Γάλλους. Μᾶς εἶχον εἰπῆ διότι γνωρίζουσι τὴν Ἀγγλικὴν σπουδάσαντες αὐτὴν ἐπὶ μακρὸν καὶ ἥμεται, μάλιστα ἔγω, δοτις «ἔκαμπτα τὴν δουλειά μου» εἰς τὴν Ἀγγλικήν γλῶσσαν, μετὰ συστολῆς ἐπεδείκνυν τὰς γνώσεις μου εἰς αὐτὴν παρόντων ἀλλων εὐμαθεστέρων τοὺς ἐπίστευσαν σπουδαίων Ἀγγλομαθεῖς, μεγάλην δὲ διαθέσιν ἥσθιαντο νὰ γελάσω, διταν, μόλις ἐφράσαμεν εἰς τὸ ἔνοδοχεῖον παρετήρησα διότι δὲν ἥδυναντο νὰ συνεννοηθῶσι μετὰ τοῦ ἀρμοδίου ὑπαλλήλου, εἰς δὲ τῶν Γάλλων προσῆλθε ζητῶν τὴν βοήθειαν.

Τῷ εἶπον, διότι διόπληλος διμιετεῖ Ἀγγλικὰ διεφύλαξμένα, δποῖα ἐκ τῆς μελέτης μόνον δὲν δύναται τις νὰ ἔννοη καὶ διότι χρειάζεται ποια τις τοιβῇ πρὸς τοῦτο διὰ τὴν ἐν Ἀγγλία διαμονήν. Οὕτως ἀπέφυγον τοῦ νὰ τοῖς εἴπω τὴν ἀληθειαν, δητις εἶναι διότι εἴχον μάθη τὴν γραπτὴν Ἀγγλικὴν γλῶσσαν, ἀλλὰ νὰ κάμνωσι χρήσιν πρακτικὴν δὲν ἥδυναντο.

Παραδόξον πῶς διόπληλος διμιετεῖς στοιχεῖοι εὐφυέστατοις Γάλλοις ἀδυνατεῖσι σχεδὸν νὰ ἔκμαθη ἔντονη γλῶσσαν καὶ δὴ τὴν συγγενεστέραν καὶ εὐκολωτέραν, οὕτως εἰπεῖν, πρὸς τὴν Ιούλιον τὸ φῶς τῆς ἥμέρας διαρκεῖ σχεδὸν μιέχρι τῆς ἐνδεκάτης μ. μ. Ἐνθυμοῦμαι πολὺ καλῶς διότι τὴ δεκάτη μ. μ. ἐντὸς τῆς σιδηροδρομικῆς ἀμάξης ἐλευθέρως ἀνεγί-

μένη καὶ νέα μοὶ ἔλεγεν, διτὶ σπουδᾶσι ἀπὸ
ἔνδες ἔτους! τὴν Ἰταλικήν, ἐπέτυχε δὲ νὰ τρα-
γῳδῇ Ἰταλικὰ τραγούδια καὶ νὰ ἔννοιῃ περίπον
καὶ τὴν ἔννοιαν αὐτῶν! Ἡθέλησα νὰ δοκιμάσω
κατὰ πόσον δύναται νὰ ἔκφρασθῇ Ἰταλιστὶ ἢ
νὰ μ' ἔννοιήσῃ διμιούντα καὶ εὐρον, διτὶ ἡτο
πολὺ δύσιο, ἐν φάσι τὸ μεγαλεῖον τῆς ἔκει βιο-
μηχανίας, ἀλλὰ καὶ δὲν ἔβλεπομεν τὴν ὥραν νὰ
φύγωμεν ἔκειθεν.

Ἐπέστρεψαμεν εἰς Λονδίνον καὶ ἔκειθεν
ἀναχωρήσαντες ἐσπευσμένως μετέβημεν εἰς Πα-
ρισίους.

Ἐσκόπουν νὰ μείνω ἔκει ἀκόμη 3 ἢ 4 ἑβδο-
μάδας, ἀλλ' ἡ ναγκάσθην ν' ἀνατρέψω πᾶν σχέ-
διον καὶ ταχέως ν' ἀναχωρήσω ἐπιστρέφων κατ'
εὐθεῖαν εἰς Κωνσταντινούπολιν, διότι ἐπιστολὴ
τοῦ Ἀντωνίου Βλαστοῦ ἔκειθεν ἔλεγε: «Νομίζω,
διτὶ ἀρκετὰ διεσκέδασας ταξιδεύων καὶ θὰ ἔκα-
μνες καλὰ νὰ ἐπέστρεφες πλέον ἐδῶ».

Τίποτε περισσότερον δὲν μοὶ ἔγραφεν, ἀλλ'
ἔγώ γνωρίζων τὸν χαρακτῆρά του συνεπέρανα,
διτὶ κατὶ τούδιον τρέχει καὶ δὴ ὅχι εὐχάριστον,
δυστυχῶς δὲ δὲν ἥπατώμην.

***

Εἰσήλθομεν εἰς τὸ ἔτος 1868 καὶ μὲ τὴν
ἀρχὴν οὐτοῦ ἐτελέιωνε καὶ τὸ πένθιμος μου. Ἀπὸ¹
τῆς πρώτης τοῦ ἔτους μέχρι τῆς καθαρᾶς Δευ-
τέρας ἢ μᾶλλον Τρίτης (ἐπειδὴ καὶ τὴν καθαρὰν
Δευτέραν ἔξακολουθεῖ τὸ «γλέντι» μὲ τὰ «κού-
λουματα» διαρκεῖ ἐν Ἀθήναις ἡ περιόδος τῶν
διασκεδάσεων, τῶν συναναστροφῶν, τῶν χοροε-
σπερίδων καὶ τοῦ ντυσίματος τοῦ τελευταίου
ἔγίνετο κατάχρησις τότε, ἔνοειται πάντοτε συμ-
φωνῶς μὲ τὰς περὶ δαπάνης, ὅχι μεγάλις ἀλλ'
οὔτε ἔλαχίστης ἐπικρατούσας ἴδεας.

Οιονδήποτε συνήντα τις εἰς τὸν περίπατον
τῆς δόδυ Πατησίων κατὰ τὸ ἀπόγευμα ἢ μετα-
βαίνων εἰς ἐπίσκεψιν ἦκουε τὴν ἔρωτησιν «θά-
ντον μονσική ἐν τῷ ἔνοδοχείῳ δὲν ἔπιτρέπεται καὶ
ῶς ἐκ τούτου ἡγέρθη μεταξὺ δλων ἡμῶν καὶ
αὐτοῦ συζήτησις.

Ἡμεῖς ὑπεστηρίζομεν, διτὶ ἡ θρησκεία μας
ἐπιτρέπει τοῦτο καὶ τὸ ἔνοδοχεῖον εἶναι κατοι-
κία ἔνοικιαζομένη κατὰ δωμάτια καὶ εἰς τὴν
κατοικίαν του εἴναι ἐλεύθερος καθεῖς νὰ πράττῃ
πᾶν μὴ ἀντικείμενον εἰς τοὺς νόμους. Ὁ ἔνο-
δόχος μᾶς ἀπήνησεν, διτὶ ἀν δὲν συμμορφωθῶ-
μεν μὲ τὸ σύστημα τοῦ ἔνοδοχείου λύει τὴν
ἡμεροήσαν ἔνοικίασιν ἀμέσως, ἡναγκάσθην δύνειν
νὰ ὑποχωρήσω.

Προσθετέον, διτὶ καὶ πλησίον πάσης κλίνης
ἐν τῷ ἔνοδοχείῳ ἔκεινῷ ἐπὶ μικρᾶς τραπέζης
εὑρίσκετο ἀνά μία Παλαιὰ Διατήκη πρὸς χρή-
σιν τῶν μενόντων ἐν τῷ ἔνοδοχείῳ.

Ἀπὸ Ἐδιμούργου διημύνθημεν διὰ τοῦ
Λίβερπούλ εἰς Μαγχεστέραν. Ἀλλη κόλασις ἔκει.
Ἐπὶ δύο ἡμέρας καθ' ἀς ἐμείναμεν, ὅ βροχὴ

ἥτο ἀκατάπαυστος, ἡ δὲ ἀτμόσφαιρα μολυβδό-
χρους καὶ ὁ ἀτμοσφαιρικὸς ἀηροὶ πεπικνωμένος
ἔξι ὑγρασίας καὶ «καπνιάς» καὶ ἡ διάμεσίς μας
κατὰ συνέπειαν βαρύνθυμος. Ἐπεσκέφθημεν πλει-
στα ἐργοστάσια, ἔθαυμάσαμεν τὴν Ἀγγλικὴν
ἔνεργητικότητα καὶ τὸ μεγαλεῖον τῆς ἔκει βιο-
μηχανίας, ἀλλὰ καὶ δὲν ἔβλεπομεν τὴν ὥραν νὰ
φύγωμεν ἔκειθεν.

Ἐπέστρεψαμεν εἰς Λονδίνον καὶ ἔκειθεν
ἀναχωρήσαντες ἐσπευσμένως μετέβημεν εἰς Πα-
ρισίους.

Ἐσκόπουν νὰ μείνω ἔκει ἀκόμη 3 ἢ 4 ἑβδο-
μάδας, ἀλλ' ἡ ναγκάσθην ν' ἀνατρέψω πᾶν σχέ-
διον καὶ ταχέως ν' ἀναχωρήσω ἐπιστρέφων κατ'
εὐθεῖαν εἰς Κωνσταντινούπολιν, διότι ἐπιστολὴ
τοῦ Ἀντωνίου Βλαστοῦ ἔκειθεν ἔλεγε: «Νομίζω,
διτὶ ἀρκετὰ διεσκέδασας ταξιδεύων καὶ θὰ ἔκα-
μνες καλὰ νὰ ἐπέστρεφες πλέον ἐδῶ».

Τίποτε περισσότερον δὲν μοὶ ἔγραφεν, ἀλλ'
ἔγώ γνωρίζων τὸν χαρακτῆρά του συνεπέρανα,
διτὶ κατὶ τούδιον τρέχει καὶ δὴ ὅχι εὐχάριστον,
δυστυχῶς δὲ δὲν ἥπατώμην.

***

Ο Βασιλεὺς ἔηρα ἔηρα μὲ ἥρωτησε:

— Εἰσθε ἔνος, Κύριε;

“Ἐκαστος ὑποθέτει τὴν σύγχυσίν μου καὶ τὴν
ἀμηχανίαν μου, μὴ τολμῶντος νὰ καταγγέλω
τὸν Βαλαωρίτην ὃς οὔτως διαβήμαστα, συστάσει
διαβήμαστα, συστάσει δὲ φάνεται τὸν Μαρ-
τίου ἀκατάλληλον δι' ἐπιστροφὴν εἰς Κωνσταντι-
νούπολιν ὃς ψυχρὸν καὶ ὑγρόν, μοὶ ἔειδειάζοντο
δὲ ὑπὸ τῶν φίλων μου αἱ ἔօρται τῆς Μεγάλης
Ἐβδομάδος καὶ κυρίως τοῦ Πάσχα, ὃς μονα-
δικαὶ ἐν Ἀθήναις καὶ μοὶ ὑπεστρίζετο, διτὶ
πρέπει ἀφεύκτως νὰ παραμείνων νὰ τὰς ἔωδες
καὶ νὰ κάμωμεν μερικὰ προγεύματα εἰς τὰς ἔξο-
χάς, ἥτοι εἰς τὸ Δαφνίον καὶ τὴν Καισαριανὴν
ἐν ὑπαίθρῳ, τὰ δόποια κατὰ Μάρτιον, ὑπὸ τὸν
οὐρανὸν τῆς Ἀττικῆς, ὅχι μόνον ἐπιτρέπονται
ἀλλ' εἴναι καὶ θελτικώτατα.

Ἐδοκίμασα καὶ αὐτὰ ἐπανειλημένως, ἔθεω-
ρησα μάλιστα καθηκόντων μον νὰ προσφέρω δύο
ἢ τρία τοιστά προγεύματα εἰς τὰς οἰκογενείας
ἔκεινας, αἵτινες μὲ ἐφιλοξένησαν καθ' ὅλον τὸν
χειμῶνα, ἀλλ' ἀτυχῶς ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ ὅλα
τάγαθα δι' ἔνα ἢ δι' ὅλον λόγον ὑπόκεινται εἰς
τὸ τέλος των.

Μετὰ τὰς ἔօρτας τοῦ Πάσχα ἔπρεπε πλέον
νὰ ἀναχωρήσω διὰ Κωνσταντινούπολιν. Ο σιδη-
ροδρομος μεταξὺ Ἀθηνῶν καὶ Πειραιῶς δὲν
εἶχε τελείωση ἀκόμη καί, μεταβαίνων εἰς Πει-
ραιᾶ δι' ἀμάξης, εἴχον ἔως ἔκει μόνον τὸν Τιμο-
λέοντα Φιλήμονα συνοδούτορον καὶ τὸ στόμα
μου δὲν ἀνοιγε μαχαζοι, ὑπὸ τοιαύτης κατειχό-
μην λύπης.

“Ἡ δικτύηνος ἔκεινη ἐν Ἀθήναις διαμονὴ²
ὑπῆρχεν ἐκ τῶν θελτικωτέρων περιόδων τοῦ
ἔως τόποι μου. Οὐδὲ ἔγώ ἡδυνάμην νὰ ἔξη-
γήσω πάσης καταστροφῆς τοῦ Βαλαωρίτην
τοῦ ηρού πολλάκις δὲ οὔτε δ τύπος αὐτὸς ἔτηρείτο,
δὲν πρέπει μέτροφο μεταβαίνεις τῆς ὥρας μοὶ
ἔδωσε τὸ σημεῖον τῆς . . . ἀπαλλαγῆς μου ἀπὸ
τὴν βάσανον ἔκεινην.

“Ἐδραμον πρὸς τὸν Βαλαωρίτην καὶ τῷ εἶπον:

— Τί μοῦ ἔκαμες!

“Ἐκεῖνος ἦκουε νὰ καγκάζῃ ἐπὶ τῇ διηγήσει
τοῦ συμβεβηκότος μου, καὶ ὡς γνώστης βαθὺς

τοῦ ηρού πολλάκις δὲ οὔτε δ τύπος αὐτὸς ἔτηρείτο,
δὲν πρέπει μέτροφο μεταβαίνεις τῆς ὥρας μοὶ
ἔδωσε τὸ σημεῖον τῆς . . . ἀπαλλαγῆς μου ἀπὸ
τὴν βάσανον ἔκεινην.

“Ἐκ τῶν ὑστέρων ἔφανη, διτὶ τοῦ Βαλαωρίτου
αἱ προρρήσεις ἥσαν ἀμοιβεῖς, ἡ ἔξηγησίς του δὲ
περὶ τοῦ λόγου τῆς πρὸς ἔμε συμπειροφρά-

σεινης τοῦ Βασιλέως μοὶ ἔδωσε βάσιν ἔκτοτε
τοῦ σχηματισμοῦ τῆς περὶ τοῦ χαρακτῆρος τοῦ
Βασιλέως Γεωργίου γνώμης μου. Ἐν δλίγοις
λέξειν ἔκτοτε τὸν ἔθεωρησα ἀγχιούστατον,
γόητα, εἰρωνα, ἀγαθώτατον, δχι δυμως πολὺ
σταθερὸν εἰς τὰς εύνοιας του καὶ τάναπαλιν,
καιροσκόπον δὲ πλήρη καὶ ἐν ἔργοις καὶ ἐν
προσώπωις.

Αἱ Ἀπόκρεω παρηλιμον, ἀλλὰ τὰ Ἀθηναϊκὰ
πολιτικοκοινωνικὰ «σαλόνια» δὲν ἔκλειον εἰμὴ
μύρον τὴν ἔσπερον τῆς καθαρᾶς Δευτέρας μετὰ
τὸ «γλέντι» τῶν κουλούμων, διαρκοῦν καθ' ὅλην
τὴν ἡμέραν, οὕτως ὕστε, ἔκτος τοῦ χροοῦ καὶ
«μασκαρέματος», ὅλη ἡ λοιπὴ διασκέδασις ἔξη-
κολούθει. Ἐγὼ δὲ εὐοισκον τὸν μῆνα τοῦ Μαρ-
τίου ἀκατάλληλον δι' ἐπιστροφὴν εἰς Κωνσταντι-
νούπολιν ὃς ψυχρὸν καὶ ὑγρόν, μοὶ ἔειδειάζοντο
δὲ ὑπὸ τῶν φίλων μου αἱ ἔօρται τῆς Μεγάλης
Ἐβδομάδος καὶ κυρίως τοῦ Πάσχα, ὃς μονα-
δικαὶ ἐν Ἀθήναις καὶ μοὶ ὑπεστρίζετο, διτὶ
πρέπει ἀφεύκτως νὰ παραμείνων νὰ τὰς ἔωδες
καὶ νὰ κάμωμεν μερικὰ προγεύματα εἰς τὰς ἔξο-
χάς, ἥτοι εἰς τὸ Δαφνίον καὶ τὴν Καισαριανὴν
ἐν ὑπαίθρῳ, τὰ δόποια κατὰ Μάρτιον, ὑπὸ τὸν
οὐρανὸν τῆς ስτικῆς, ὅχι μόνον ἐπιτρέπονται
ἀλλ' εἴναι καὶ θελτικώτατα.

Ἐδοκίμασα καὶ αὐτὰ ἐπανειλημένως, ἔθεω-
ρησα μάλιστα καθηκόντων μον νὰ προσφέρω δύο
ἢ τρία τοιστά προγεύματα εἰς τὰς οἰκογενείας
ἔκεινας, αἵτινες μὲ ἐφιλοξένησαν καθ' ὅλον τὸν
χειμῶνα, ἀλλ' ἀτυχῶς ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ ὅλα
τάγαθα δι' ἔνα ἢ δι' ὅλον λόγον ὑπόκεινται εἰς
τὸ τέλος των.

Μετὰ τὰς ἔօρτας τοῦ Πάσχα ἔπρεπε πλέον
νὰ ἀναχωρήσω διὰ Κωνσταντινούπολιν. Ο σιδη-
ροδρομος μεταξὺ Ἀθηνῶν καὶ Πειραιῶς δὲν
εἶχε τελείωση ἀκόμη καί, μεταβαίνων εἰς Πει-
ραιᾶ δι' ἀμάξης, εἴχον ἔως ἔκει μόνον τὸν Τιμο-
λέοντα Φιλήμονα συνοδούτορον καὶ τὸ στόμα
μου δὲν ἀνοιγε μαχαζοι, ὑπὸ τοιαύτης κατειχό-
μην λύπης.

“Ἡ δικτύηνος ἔκεινη ἐν Ἀθήναις διαμονὴ²
ὑπῆρχεν ἐκ τῶν θελτικωτέρων περιόδων τοῦ
ἔως τόποι μου. Οὐδὲ ἔγώ ἡδυνάμην νὰ ἔξη-
γήσω πάσης καταστροφῆς τοῦ Βαλαωρίτην
τοῦ ηρού πολλάκις δὲ οὔτε δ τύπος αὐτὸς ἔτηρείτο,
δὲν πρέπει μέτροφο μεταβαίνεις τῆς ὥρας μοὶ
ἔδωσε τὸ σημεῖον τῆς . . . ἀπαλλαγῆς μου ἀπὸ
τὴν βάσανον ἔκεινην.

“Ἐκ τῶν ὑστέρων ἔφανη, διτὶ τοῦ Βαλαωρίτου
αἱ προρρήσεις ἥσαν ἀμοιβεῖς, ἡ ἔξηγησίς του δὲ
περὶ τοῦ λόγου τῆς πρὸς ἔμε συμπειροφρά-

σεινης τοῦ Βασιλέως μοὶ ἔδωσε βάσιν ἔκτοτε
τοῦ σχηματισμοῦ τῆς περὶ τοῦ χαρακτῆρος τοῦ
Βασιλέως Γεωργίου γνώμης μου. Ἐν δλίγοις
λέξειν ἔκτοτε τὸν ἔθεωρησα ἀγχιούστατον,
γόητα, εἰρωνα, ἀγαθώτατον, δχι δυμως πολὺ
σταθερὸν εἰς τὰς εύνοιας του καὶ τάναπαλιν,
καιροσκόπον δὲ πλήρη καὶ ἐν ἔργοις καὶ ἐν
προσώπωις.

ΑΝΑΡΕΑΣ ΣΥΓΓΡΟΣ

ΟΝΕΙΡΟ ΗΤΑΝ

Είχα προσηλώσει τὸ βλέμμα μου ἐπάνω της....
Ἐκείνη ἐκάρφωντε ἀτσαλένια καρφιὰ σου-
βλερὰ στὸ μυαλό μου καὶ μὲ μιὰ δόνησι δυνατὴ
μούλυνε δλα τὰ νεῦρα.

Πρέπει νὰ ἴμουν ἔρωτευμένος!

"Απλωσα τὰ χέρια μου πρὸς αὐτὴν καὶ στὴν
ἀθόρυβη νύχτα ἄκουσα πῶς μιλοῦσε ἡ Σιωπή....
Κάτι φωνὲς — σὰν μεγάλα βελόνια χάλκινα —
μοῦ τρυποῦσαν τὸ κορμὶ καὶ μὲ πάθος εἰσχω-
ροῦσαν στὰ κόκκαλά μου. Τῶσχιζε τὸ μέτωπό¹
μου ἥ σκέψις καὶ σκορπιοῦνταν στὸ κολασμένο
σκότος, σὰν μικρὰ μικρὰ μολυβένια κομματάκια,
σὰν σφράγες, σφυρίζοντας. "Εσφιγγα τὴν καρ-
διά μου μὲ τὰ χέρια, ἀλλὰ τὸ αἷμα μου ἔτρεχε
καὶ σχηματίζονταν μικρὰ μικρὰ φειδάκια, πλεγ-
μένα σὲ στεφάνη, ποὺ τὸ φρούσε εἴκείνη στὸ
μέτωπό της.... Τὸ πρόσωπό της βαφόταν ἀπὸ²
κηλιδες αἷματωμένες καὶ τὸ βλέμμα της ὥστε
γινόταν πειδό κόκκινο, πειδὸ θολό....

"Ἄχ! Τί βλέμμα!, τί βλέμμα!... Μὲ πυρω-
μένες καὶ καταπόρφυρες καρφίτσες μοῦ διαπερ-
νοῦσε, γοργὰ σὰν ἀστραπῆ, τὰ μάτια καὶ τὰ
τρυποῦσε, τὰ τρυποῦσε μ' ἀταραξία νεκροῦ.
"Άλλ' ἐγὼ ἔβλεπα τὸ πρόσωπό της — τὸ πρό-
σωπο τῆς Σελήνης, τῆς πρώτης μου ἀγάπης.—
"Εβλεπα πῶς προσπαθοῦσε νὰ μοῦ βγάλῃ τὰ
μάτια καὶ νὰ τὰ καταπιῇ καὶ αἰσθανόμουν
πῶς ἔχωρίζαν ἀπ' τὸ κρανίο μου καὶ πῶς ἔβγαι-
ναν πρὸς τὰ ἔξω μ' ἔνα τρίξιμο ἀγριό. Κραυ-
γὲς λυσσασμένων δαιμόνων μὲ ἔκούφαναν καὶ
κατάλαβα δτι... τίποτε δὲν καταλάβαινα....
"Ονειρο ἴταν!....

Προσπάθησα ν' ἄκουσω τὴν συνομιλία τῆς
ἡχοῦς καὶ ἄκουσα ἥχους παράξενης φωνῆς, ποὺ

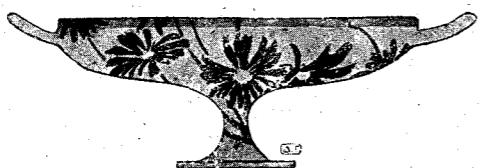
έρχονταν ἀπὸ τὸ σκότος τῆς βουβῆς ἐκτάσεως.
"Αμέτοητα μαῦρα χέρια καὶ ὁρμάνοικα σκο-
τεινὰ μάτια μούλκοβαν τὴν ἀναπνοή.

Ποιὸς τραγουδοῦσε ἔκει βαθειά;... Ποιὸς
ἡθελε τὸν ὑπνο μου τὸν κοιμισμένο νὰ ἔυπνήσῃ;...
Ποιὸς νυκτερινὸς φονιᾶς μὲ καλοῦσε πρὸς τὸν
Θάνατο;... Τί ἴταν οἱ νεκρώσιμοι αὐτοὶ ἥχοι;
Μήπως κανένα πνεῦμα ἀγρυπνο τελείωνε τ' ἀτέ-
λειωτο τραγοῦδι τοῦ πεθαμένου ἀνθρώπου;...
"Ισως κόρη λυπημένη, στὴν σεληνοφρότιστη
νύχτα, ἀναθεμάτιζε τὸν ἀγαπητηκό τῆς τὸν προ-
δότη!... Ἀρα γε νὰ ἴταν ἀνθρωπος ἔξωρισμέ-
νος ἀπ' τὴν ἀγαπημένην τον πατρίδα, ποὺ ἔκλαιε
ἔκει κάτω τὴ Μοῖρα του, καὶ ἄκουσόνταν τὰ πι-
κρά των παράπονα;... ἥ μήπως ἔρημίτης, κατα-
διωγμένος στὴ ζωή, προσευχὴ ἐδιάβαζε στῆς
Νύχτας τὴ σιγαλιά;... Μά!... ποιὸς ἴταν ἐπὶ³
τέλους ἔκει; ἥ Νύχτα;... ἥ Λύπη, τὰ Βάσανα
τ' ἀνθρώπινα;...
***

"Η Σιωπὴ ἴταν ἔκει, ἥ ἀπέραντη σιωπὴ τῆς
ζωῆς. Αὐτὴ τραγουδοῦσε τὸ τραγοῦδι τῆς αἰω-
νίας Σιγῆς καὶ ἔυπνουσε ἀπὸ τὸν κοιμισμέ-
νον ὑπνον τὸν κοιμισμένον ἀνθρώπων. Αὐτὴ⁴
θύμιζε τὴν Σιωπὴ τὴν Μεγαλοπρεπῆ, τὸν Θά-
νατο, τὸν ὑπνο. Αὐτὴ μιλοῦσε σιωπηλὰ μὲ τὴ
Νύχτα, μὲ τὴ Σελήνη, μὲ τὴν καρδιά μου καὶ
μ' ὀλόκληρη τὴν Οἰκουμένη. — Αὐτὴ ἔκυτταζε
χωρὶς μάτια στὴν καρδιά μου, ἄκουε χωρὶς
αὐτὶα τὸν στεναγμὸν τῆς ψυχῆς μου, κ' ἐπή-
γαινε χωρὶς πόδια καὶ ἔως τὸν Τάφο ἀκόμα,—
καὶ ἔπινγε, χωρὶς χέρια, καὶ τὸν πειδὸ δυνατὸν
ἀνθρώπῳ!...
"Ονειρο ἴταν.

ΛΕΩΝΙΔΑΣ ΑΝΔΡΕΪΦ

[Ἐκ τοῦ Ρωσικοῦ ὑπὸ ΟΥΡ. ΜΑΚΡΗ]

Η ΓΕΛΟΙΟΓΡΑΦΙΑ ΤΟΥ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΥ

«Διαβολὸ» ὑπὸ Θ. Αννίνου — «Αθῆναι».

ΤΟ ΔΕΚΑΔΗΜΕΡΟΝ

ΛΟΓΟΙ ΚΑΙ ΑΝΤΙΛΟΓΟΙ

Οι τρελλοί ως παιδαγωγοί...

Ο κ. ΑΣΟΦΟΣ.—Τώρα πού έρχόμουν, συνήντησα είς τὸν δρόμον ἔνα τρελλόν...

Ο ΜΑΘΗΤΗΣ.—Φαίνεται ότι μετ' ὅλιγον θά γεμίσουν οἱ δόρμοι. Ο Δῆμος ἀθηναίων πρόκειται νὰ κόψῃ τὴν ἐπιχορήγησίν του πρὸς τὸ Δρομοκαΐτειον καὶ ἐπειδὴ τὸ μοναδικὸν φρενοκομεῖον τῆς πρωτεύσης ἔναι τὸ πιωτότερον φιλανθρωπικὸν ἰδρυμα, οἱ τρελλοί διὰ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν εἶναι παιδαγωγοί. Καὶ διὰ καθὲ ἡλικίας.

Ο κ. ΑΣΟΦΟΣ.—Είδα εἰς τὸν δρόμον ἔνα τρελλόν. Ἐπάνω εἰς τὰ κουρέλαια τοῦ ἐρδούσου μεταξεῖς κορδέλες ὅλων τῶν χρωμάτων, εἴχε στολισμένον τὸ σῆπης τοῦ μὲ διάφορα στήλωντα ἀντικείμενα καὶ εἰς τὸ καταξισμένον καπέλο του δ ἄνεμος ἔσει μεγαλοπρεπῶς διάφορα πτερά, ὡς λοφία.

Ο ΜΑΘ.—Παιδαστις τραγική...

Ο κ. ΑΣΟΦΟΣ.—Οχι τόσον τραγική, ὅσον εἰρωνική. Φιλοσοφικῶς εἰρωνική. Αὐτὴ ἡ ἀνάμειξις τῆς λάμψεως μὲ τὴν πενιχρότητα καὶ τῶν ὠρῶν συμβόλων μὲ τὴν ὁσχημητην πραγματικότητα, μία ἀνάμειξις καμωμένη μὲ τοσην ἀνθάδειαν καὶ ἀνθαιρεοίαν, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ μὲ τὸσην περιφρόνησην πρὸς τὴν πραγματικότητα καὶ τὰς καθιερωμένας σχέσεις τῶν πραγμάτων, μοῦ ἐνθύμησαν ὀλίγον τὰς πράξεις τῆς μεγαλοφυΐας.

Ο ΜΑΘ.—Θέλετε νὰ εἰπῆτε διὰ τὴν σχέσιν τῆς μεγαλοφυΐας μὲ τὴν παραφρούσην;

Ο κ. ΑΣΟΦΟΣ.—Δὲν θέλω νὰ εἰπῶ τίποτε. Λέγω τὴν ἐντύπωσιν μου. Ο τρελλὸς αὐτὸς μοῦ ἔδωκε μίαν ἐντύπωσιν ὑπηρήν καὶ φρικιστικήν.

Ο ΜΑΘ.—Πρὶν ἀνοίξῃ τὸ στόμα του βέβαια.

Ο κ. ΑΣΟΦΟΣ.—Καὶ ἀφοῦ τὸ ἀνοίξει. Πρῶτον ἡ στόσης του, τὸ βλέμμα του τὸ βαθὺ καὶ λάμπον, αἱ κινήσεις του αἱ φυθικαὶ καὶ ἔορταστικαὶ, δὲν εἰχαν τίτοτε κοινὸν μὲ τὸ πεζὸν περιβάλλον, τὴν βρωμερότητα τοῦ στοπίου, τὴν ἀκαταληλότητη τῆς ὥρας καὶ τὴν ἀκαταληλότητη τῆς περιστάσεως. Ο ἄνθρωπος αὐτὸς ἐφαίνετο ὅτι εἶναι ιδικὸν του περιβάλλον καὶ ἡ ἡρωϊκὴ του ἀνθάδεια ἐξεμπένει τοιχίγνωστον τοῦ πρόσωπον. Καὶ ἀφοῦ ἀνοίξει τὸ στόμα του, τὰ λόγια του εἶχαν τὴν ἰδίαν περιφρονητικὴν ἀναλογίαν πρὸς τὸ περιβάλλον, ποὺ εἶχαν αἱ κινήσεις του. Επειτα ἡ φωνὴ του ἦταν φυθικὴ καὶ ὥραια.

Ο ΜΑΘ.—Καὶ τὰ λόγια του τρελλά.

Ο κ. ΑΣΟΦΟΣ.—Ωμιλοῦσε διὰ πράγματα ποὺ δὲν ἐννοῦσαν αἱ ἄλλοι. Ἀκολουθοῦσε τὴν ἰδίαν του σκέψην καὶ εὑρισκε τὴν εὐχαριστησιν νὰ μεθῷ δ ἴδιος μὲ τὰ λόγια του, χωρὶς νὰ ἐνδιαφέρεται, οὕτε νὰ φροντίζῃ διὰ νὰ ἐπικοινωνήσῃ πρὸς τὸν ἀνθρώπους ποὺ τὸν ἐτριγύζειν. Επειτα ὡμιλοῦσε διὰ πράγματα ἀντελῶς ἔνα πρός τὴν περίστασιν καὶ ὡμιλοῦσε μὲ ὑφος. "Ολοὶ οἱ τρελλοί ἔχουν ὑφος.

Ο ΜΑΘ.—Μοῦ κεντᾶτε τὴν ὅρεξιν νὰ τρέξω πρὸς συνάτησιν του. Ποτὲ δὲν ἐσταμάτησα νάκοντως ἔνα τρελλόν.

Ο κ. ΑΣΟΦΟΣ.—Ἐγὼ ἐσταμάτησα μίαν ὥραν καὶ ἀνείπυρούσσα θὰ ἔμενα ἀκόμη μαζί του καὶ μαζί μὲ τὰ παιδιά ποὺ τὸν ἐτριγύζειν καὶ ἐπερνοῦσαν τόσον καλὰ τὴν ὥραν τους.

Ο ΜΑΘ.—Ἀλήθεια. Οἱ τρελλοί εἶναι ἡ χαρὰ τῶν παιδῶν. Δὲν ὑπάρχει χωρίσον ποὺ νὰ μήν ἔχει τὸν τρελλόν του, τὸν διόπτον συνήθως ἀνακαλύπτουν πρῶτοι

οἱ μικροὶ αὐτοὶ διάβολοι, διὰ νὰ περνοῦν κατόπιν μαζὶ του τὰς ὥρας τῆς σοφῆς των ὀργίας. Δὲν ὑπάρχει ἀνθρώπος, που νὰ μήν ἐνθυμῇται μὲ συμπάθειαν τὸν τρελλὸν τῆς παιδικῆς του ἡλικίας.

Ο κ. ΑΣΟΦΟΣ.—Διότι τὰ παιδιά προσέχουν ὅλα τὰ ἀξια προσοχῆς. Ἐμπρόδεις εἰς τὸ ἀσυνήθη φαινόμενα τὰ μάτια τους· ἀνοίγουν εἰς μίαν ἐνατένισν καταπλήξεως καὶ θυμασιοῦ. Μᾶς μὲ πολλὰ ἀλλὰ πράγματα, που δὲν φανταζόμενα, οἱ τρελλοί διὰ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν εἶναι παιδαγωγοί. Καὶ διὰ καθὲ ἡλικίας ὡς παιδαγωγοί.

Ο ΜΑΘ.—Παιδαγωγοί; Αὐτὸς εἶναι παραπολύ...

Ο κ. ΑΣΟΦΟΣ.—Δὲν εἶναι καθόλου. Η ἐπίδρασις ἔνδος τρελλοῦ συντελεῖ πολὺ εἰς τὴν δημιουργίαν ἐλευθέρων πνευμάτων. Κ' ἔπεινο ποὺ λείπει εἰς τὴν ἐποχήν μας εἶναι τὰ ἐλεύθερα πανεύματα. Τα σχολεῖα, αἱ ἐπιστήμαι, ἡ διδασκαλία, τὰ δόγματα, μὲ τὰ δόπια περιβολέμενα ἀπὸ τὴν παιδικήν μας ἡλικίαν, κάμινον τὸ πνεῦμα μας δουλικόν. Μᾶς συνειθίζουν νὰ πιοτεύωμεν εἰς ὧδισμένα πράγματα καὶ νὰ σκεπτώμεθα μὲ μίαν μεθόδον, που δὲν εἶναι πάντοτε ἡ καλύτερα. Ο τρελλός, ἐνῷ σπάζει τὰς παλαιάς ἀξίας καὶ ἀνατρέπει τὰς σχέσεις τῶν πραγμάτων καὶ δημιουργεῖ σχέσεις αὐθαίρετους, μᾶς γεννᾷ τὴν ἐπιθυμίαν τῆς λοξοδομίας ἀπὸ τὴν πεπατημένην καὶ μᾶς φέρει ἀσυνειδήτως κάποτε πρὸς νέας ἀληθείας. Εκτὸς τούτου...

Ο ΜΑΘ.—Εκτὸς τούτου; Περιμένω νὰ ἴδω τί θὰ εἰπῆτε ἀκόμη.

Ο κ. ΑΣΟΦΟΣ.—Εκτὸς τούτου μᾶς ἐλπιτέοντες καὶ τὴν ἰδιοσυγχρασίαν θὰ ἡμιποροῦσαν νὰ εἰτουν «ἡ Σαλώμη» εἰναι τὸ τραγούδια μου!» καὶ νὰ τὴν αἰσθανθοῦν διότι τὴν ἡμέραν τῆς ποιητῆς της. Οἱ ἀλλοὶ ἀνθρώποι, οἱ ὄγκεις καὶ οἱ ἀπλοὶ, δὲν βλέπουν—καὶ πολλοὶ μάλιστα δὲν ἀντέχουν καὶ εἰς τὸ θέαμα,—παρὰ μίαν ἐκνευριστικὴν καὶ φρικιαστικὴν παραδοξότητα, η διοία τοῖς δίδει βέβαια συγκίνησιν, ἀλλὰ ἔχειν πρὸς τὴν λεγομένην «αἰσθὴτικὴν». Καὶ δι' αὐτοὺς ὅμως τὰς τραγῳδίας ἔχει τὰ «ἀνθρώπινα» μέρον της. Π. χ. τὴν αὐτοκοπίαν τοῦ νεαροῦ ἐκαποντάρχου, τρελλὸν διὰ τὴν Σαλώμην, διατην τὴν ἀκούνη νὰ ἐκφράζῃ τὸν φλογερώτερον ἔρωτα πρὸς τὸν συνεπέαν, διότι τὸν προφήτην Γιοχανάν τὸν χορὸν τῆς ὥρας τοιστούποντας επάνω εἰς τὸ αἷμα ἔκεινον, διὸ ποὺ τὸν ἐσκοτώθη δι' αὐτῆς, κροῦ, διὸ ποὺ τὸν ἐκαπαντάρχον τὴν Σαλώμην διατην τὴν ἀγαπητημένου προσώπουν, τρελλὸν διὰ τὴν Σαλώμην, διατην τὴν ἀκούνη νὰ ἐκφράζῃ τὸν φλογερώτερον ἔρωτα πρὸς τὸν συνεπέαν, διότι τὸν προφήτην Γιοχανάν τὸν χορὸν τῆς ὥρας τοιστούποντας επάνω εἰς τὸ αἷμα ἔκεινον, διὸ ποὺ τὸν ἐσκοτώθη δι' αὐτῆς, κροῦ, διὸ ποὺ τὸν ἐκαπαντάρχον τὴν Σαλώμην διατην τὴν ἀγαπητημένου προσώπουν, τρελλὸν διὰ τὴν Σαλώμην, διατην τὴν ἀκούνη νὰ ἐκφράζῃ τὸν φλογερώτερον ἔρωτα πρὸς τὸν συνεπέαν, διότι τὸν προφήτην Γιοχανάν τὸν χορὸν τῆς ὥρας τοιστούποντας επάνω εἰς τὸ αἷμα ἔκεινον, διὸ ποὺ τὸν ἐσκοτώθη δι' αὐτῆς, κροῦ, διὸ ποὺ τὸν ἐκαπαντάρχον τὴν Σαλώμην διατην τὴν ἀγαπητημένου προσώπουν, τρελλὸν διὰ τὴν Σαλώμην, διατην τὴν ἀκούνη νὰ ἐκφράζῃ τὸν φλογερώτερον ἔρωτα πρὸς τὸν συνεπέαν, διότι τὸν προφήτην Γιοχανάν τὸν χορὸν τῆς ὥρας τοιστούποντας επάνω εἰς τὸ αἷμα ἔκεινον, διὸ ποὺ τὸν ἐσκοτώθη δι' αὐτῆς, κροῦ, διὸ ποὺ τὸν ἐκαπαντάρχον τὴν Σαλώμην διατην τὴν ἀγαπητημένου προσώπουν, τρελλὸν διὰ τὴν Σαλώμην, διατην τὴν ἀκούνη νὰ ἐκφράζῃ τὸν φλογερώτερον ἔρωτα πρὸς τὸν συνεπέαν, διότι τὸν προφήτην Γιοχανάν τὸν χορὸν τῆς ὥρας τοιστούποντας επάνω εἰς τὸ αἷμα ἔκεινον, διὸ ποὺ τὸν ἐσκοτώθη δι' αὐτῆς, κροῦ, διὸ ποὺ τὸν ἐκαπαντάρχον τὴν Σαλώμην διατην τὴν ἀγαπητημένου προσώπουν, τρελλὸν διὰ τὴν Σαλώμην, διατην τὴν ἀκούνη νὰ ἐκφράζῃ τὸν φλογερώτερον ἔρωτα πρὸς τὸν συνεπέαν, διότι τὸν προφήτην Γιοχανάν τὸν χορὸν τῆς ὥρας τοιστούποντας επάνω εἰς τὸ αἷμα ἔκεινον, διὸ ποὺ τὸν ἐσκοτώθη δι' αὐτῆς, κροῦ, διὸ ποὺ τὸν ἐκαπαντάρχον τὴν Σαλώμην διατην τὴν ἀγαπητημένου προσώπουν, τρελλὸν διὰ τὴν Σαλώμην, διατην τὴν ἀκούνη νὰ ἐκφράζῃ τὸν φλογερώτερον ἔρωτα πρὸς τὸν συνεπέαν, διότι τὸν προφήτην Γιοχανάν τὸν χορὸν τῆς ὥρας τοιστούποντας επάνω εἰς τὸ αἷμα ἔκεινον, διὸ ποὺ τὸν ἐσκοτώθη δι' αὐτῆς, κροῦ, διὸ ποὺ τὸν ἐκαπαντάρχον τὴν Σαλώμην διατην τὴν ἀγαπητημένου προσώπουν, τρελλὸν διὰ τὴν Σαλώμην, διατην τὴν ἀκούνη νὰ ἐκφράζῃ τὸν φλογερώτερον ἔρωτα πρὸς τὸν συνεπέαν, διότι τὸν προφήτην Γιοχανάν τὸν χορὸν τῆς ὥρας τοιστούποντας επάνω εἰς τὸ αἷμα ἔκεινον, διὸ ποὺ τὸν ἐσκοτώθη δι' αὐτῆς, κροῦ, διὸ ποὺ τὸν ἐκαπαντάρχον τὴν Σαλώμην διατην τὴν ἀγαπητημένου προσώπουν, τρελλὸν διὰ τὴν Σαλώμην, διατην τὴν ἀκούνη νὰ ἐκφράζῃ τὸν φλογερώτερον ἔρωτα πρὸς τὸν συνεπέαν, διότι τὸν προφήτην Γιοχανάν τὸν χορὸν τῆς ὥρας τοιστούποντας επάνω εἰς τὸ αἷμα ἔκεινον, διὸ ποὺ τὸν ἐσκοτώθη δι' αὐτῆς, κροῦ, διὸ ποὺ τὸν ἐκαπαντάρχον τὴν Σαλώμην διατην τὴν ἀγαπητημένου προσώπουν, τρελλὸν διὰ τὴν Σαλώμην, διατην τὴν ἀκούνη νὰ ἐκφράζῃ τὸν φλογερώτερον ἔρωτα πρὸς τὸν συνεπέαν, διότι τὸν προφήτην Γιοχανάν τὸν χορὸν τῆς ὥρας τοιστούποντας επάνω εἰς τὸ αἷμα ἔκεινον, διὸ ποὺ τὸν ἐσκοτώθη δι' αὐτῆς, κροῦ, διὸ ποὺ τὸν ἐκαπαντάρχον τὴν Σαλώμην διατην τὴν ἀγαπητημένου προσώπουν, τρελλὸν διὰ τὴν Σαλώμην, διατην τὴν ἀκούνη νὰ ἐκφράζῃ τὸν φλογερώτερον ἔρωτα πρὸς τὸν συνεπέαν, διότι τὸν προφήτην Γιοχανάν τὸν χορὸν τῆς ὥρας τοιστούποντας επάνω εἰς τὸ αἷμα ἔκεινον, διὸ ποὺ τὸν ἐσκοτώθη δι' αὐτῆς, κροῦ, διὸ ποὺ τὸν ἐκαπαντάρχον τὴν Σαλώμην διατην τὴν ἀγαπητημένου προσώπουν, τρελλὸν διὰ τὴν Σαλώμην, διατην τὴν ἀκούνη νὰ ἐκφράζῃ τὸν φλογερώτερον ἔρωτα πρὸς τὸν συνεπέαν, διότι τὸν προφήτην Γιοχανάν τὸν χορὸν τῆς ὥρας τοιστούποντας επάνω εἰς τὸ αἷμα ἔκεινον, διὸ ποὺ τὸν ἐσκοτώθη δι' αὐτῆς, κροῦ, διὸ ποὺ τὸν ἐκαπαντάρχον τὴν Σαλώμην διατην τὴν ἀγαπητημένου προσώπουν, τρελλὸν διὰ τὴν Σαλώμην, διατην τὴν ἀκούνη νὰ ἐκφράζῃ τὸν φλογερώτερον ἔρωτα πρὸς τὸν συνεπέαν, διότι τὸν προφήτην Γιοχανάν τὸν χορὸν τῆς ὥρας τοιστούποντας επάνω εἰς τὸ αἷμα ἔκεινον, διὸ ποὺ τὸν ἐσκοτώθη δι' αὐτῆς, κροῦ, διὸ ποὺ τὸν ἐκαπαντάρχον τὴν Σαλώμην διατην τὴν ἀγαπητημένου προσώπουν, τρελλὸν διὰ τὴν Σαλώμην, διατην τὴν ἀκούνη νὰ ἐκφράζῃ τὸν φλογερώτερον ἔρωτα πρὸς τὸν συνεπέαν, διότι τὸν προφήτην Γιοχανάν τὸν χορὸν τῆς ὥρας τοιστούποντας επάνω εἰς τὸ αἷμα ἔκεινον, διὸ ποὺ τὸν ἐσκοτώθη δι' αὐτῆς, κροῦ, διὸ ποὺ τὸν ἐκαπαντάρχον τὴν Σαλώμην διατην τὴν ἀγαπητημένου προσώπουν, τρελλὸν διὰ τὴν Σαλώμην, διατην τὴν ἀκούνη νὰ ἐκφράζῃ τὸν φλογερώτερον ἔρωτα πρὸς τὸν συνεπέαν, διότι τὸν προφήτην Γιοχανάν τὸν χορὸν τῆς ὥρας τοιστούποντας επάνω εἰς τὸ αἷμα ἔκεινον, διὸ ποὺ τὸν ἐσκοτώθη δι' αὐτῆς, κροῦ, διὸ ποὺ τὸν ἐκαπαντάρχον τὴν Σαλώμην διατην τὴν ἀγαπητημένου προσώπουν, τρελλὸν διὰ τὴν Σαλώμην, διατη

Μετά τάς κλασικάς λοιπόν συναυλίας του τὸ Θρεῖον μᾶς ἐπεφύλαττε κατί τὸ διποίον ἀνεμένετο γενικῶς. Καὶ φυσικά ἀνεμένετο, διότι καὶ κατ' ἔκεινας ὅκμη τάς κλασικάς ἐπετελέσεις ἔξαπεστελλει κρυφά - χωραφά ἀδόρι- στη εἰδοποιητήρια περὶ τῆς τοιαύτης ἔκβασεως. Εἴς ὅλα τὰ σοφαρά τον προγράμματα δὲν ἔλλειψαν οὐδέ- ποτε νούμενα τοῦ Ὀφεμπάχ καὶ ἄλλα παρομοίας ἐλαφρᾶς παραγονῆς. Ἀλλά μηπως καὶ αὐτὰ δὲν ἀπαι- τοῦν τέχνην;

Ἐκτὸς τούτου ὑπάρχουν πολλοὶ καλοθεληταὶ οἱ ὅποι οἱ κατηγοροῦν τὸ Ὁδεῖον ὅτι φανατίζει εἰς τοσοῦτον βαθμὸν τοὺς μαθήτας καὶ τὰς μαθητρίας του, ὥστε ὅταν τοὺς βγάλετε ἀπὸ τὴν γην συμφωνίαν τοῦ Μπετόβεν δὲν εἶναι ἴκανοι νά πατέσουν ὅντε τὴν Γκρότην - Bla. "Ισως οἱ αὐτηροὶ μοῦ παρατηρήσουν ὅτι πρέπει νά γίνεται διάκρισις εἰς τὸ εἶδος τῆς διδασκαλίας. Η Μηχανική ἐν τούτοις φύγεται σήμερον ὅτι καὶ αὐτὸ τὸ γκρέμισμα ἔνδος σπιτιοῦ ἀπαιτεῖ τόσας γνώσεις ὅσας καὶ ἡ ἀνοικοδόμησις.

Υπὸ αὐτὰς τὰς συνθήκας ἐδόθη εἰς τὸ Βασιλικὸν ἡ ὀπερέττα «Γάμος ὑπὸ τὰ φαναράκια» τοῦ "Οφρεμπαχ". Ἡ κ. Φεραλδὴ ἀριστοτέχνης διεμψηνέταια τοῦ "Οφρεμπαχ", κατόχος τῆς σκηνῆς, παλαιὰ, θυμαριβεύτραια τοῦ θεάτρου καὶ καθηγήταια τῆς ὁδίκης εἰς τὸ "Ωδεῖον", ἵτο ἡ μόνη ἐνδεδειγμένη διά νάν φέροι εἰς πέρας ὅλην αὐτὴν τὴν ἔργασίαν. Ἐπρόσκειτο περὶ τοῦ εἶδους της, ἵτο εἰς τὸ στοιχεῖον της εἰς τὸ φόρτε της. Καὶ μολογουμένως ἐπέτυχε πληρόστατα καθ' ὅλην την γρούμην καὶ δικαιώτατα τὸ κοινὸν τὴν ἐκάλεσεν ἐπὶ τῆς σκηνῆς καὶ τὴν ἀνευφῆμησε εἰς τὸ τέλος τῆς παραστάσεως.

Ἡ ὑπόκρισις τῶν μαθητῶν ὁφειλομένη εἰς αὐτὴν ὑπῆρξε ἄφογος. Ἀλλὰ καὶ τὸ μουσικὸν μέρος δὲν ὑστέρησε. Ἔγιναν ἐννοεῖται οἱ ἀπαραίτητοι περικοπαί (μεταξὺ τῶν δύοιών καὶ ἡ ἀδικαιολόγητος περικοπή τοῦ Coro - finale τὸ δύοιν ὑπὸ προσέδιδε θαυμασίαν ἐντύπωσιν), ἀλλ᾽ ἐν τῷ συνόλῳ ἡ παράστασις ἀπέβη πολὺν ἔπιτυγχάνη.

Καὶ τὸ κοινόν;
Τὸ κοινόν... ὅπως πάντοτε.

Ἄλλοι ἔθεωρησαν τὸ γεγονός ὃς ἐν βῆμα ἐπὶ τὰ πρόσωπο, ἄλλοι ὃς ἐν βῆμα ἐπὶ τὰ ὅπισθεν, ἄλλοι ἄλλα. Τίποτε. Ἐπρόκειτο ἀπλούστατα περὶ μιᾶς παρενθέσεως, ἡ ὁποία ὅμως εἰχε τὸ σφάλμα νὰ ἔξαγελθῇ ὅχι ὃς πορευθεὶς ἀλλὰ ὃς τίτλος πομπωδέστατα, ἐπιδεικτικῶτατα, πρᾶγμα τὸ ὅποιον εἰμποροῦσε καὶ νὰ λειψῃ, γνωσὶ τοῦτο νὰ ἔβιατε οὐμάσικῶς.

Χάριν της ίστορίας δὲν κρίνω ἀκάριον νὰ ἀναφέρεω διτὶ καὶ πρὸς εἰκοσιπενταετίας περίπου ἐδιδάχη, ἀλλ' εἰς τὴν αὐθούσιαν τοῦ Ὡδείου καὶ ὅχι εἰς θέατρον, ἡ «Betty» κωμικὸν μελόδραμα (ὅχι δηπερέστα) τοῦ Δονιζέττη ὑπὸ τῶν τότε μαθητῶν τοῦ Ὡδείου Κας 'Αδέλλας Κρονήροπονύκου (νῦν διασκαλίσσης τῆς φύλκης εἰς τὸ Ἀρσάκειον καὶ τὸ παρθεναγωγεῖον Χίλλα) καὶ πολὺ π. κ. 'Αμερικάνου καὶ Φ. Φωτιάδη. Διευθυντής τῆς δοχήστρας καὶ διοργανωτής δῆλης αὐτῆς τῆς ἔργασίας ἦτο ὁ διάσημος Angelo Mascheroni, τὸν διοποίειν βραδυτερούν· Η Patti ἔξελεεν ἡμεράστορν της καὶ τὸν πρόσελθει λαβεῖ κατὰ τὴν εἰς 'Αμερικὴν περιοδείαν της. Βραδύτερον ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ μαθητικοῦ θιάσου ἐδόθησαν εἰς

τερός τον επικαλέσας μετατρέψαντος σε θεούς συνέβησαν εις τὸ τότε θέατρον Ἄπολλον καὶ τὰ μελοδράματα «Crispino e la Comare» τῶν ἀδελφῶν Ricci, ὁ «Birraio» τοῦ L. Ricci, ἡ «Columella» τοῦ V. Fioravanti καὶ ἡ «Ηπειροθεσσαλία» σκηνὴ μελοδραματικὴ τοῦ Ιω. Καμπούργολην μὲν μουσικὴν τοῦ Mascheroni, ἐπὶ εὐκαιρίᾳ τῆς προσαράτου τότε προσαρτήσεως τῆς Θεσσαλίας. Τοῦ Κρείσονος τότε προίστατο ὁ μακαρίτης Κατακούνζηνός καὶ συνέπρατον οἱ Πατριάρχιος καὶ Ι. Ἔνιγγ. Εἰς τὸ θέατρον Παλήρμου ἐδόθησαν ἐπίσης παραστάμενοι τοῦ αὐτοῦ θέατρου.

δεῖον Λόττυερ

‘Ο κλασικισμός, ή τελειότης, ή ἀκρίβεια, ή κάλλιστα
έννοουσμένη μουσική ἡμίκη καὶ τὸ μουσικὸν νοικοκυ-
ρεῖο διανηστήσθησαν κατὰ τὴν α'. ἐαφινῆν συναυλίαν
τοῦ Ὁδείου Λόττινεο.

Τὸν Ὁδεῖον Λόττινερ μᾶς παρουσίαζει ἀπό τινος στοιχεία αἴρτιωτάτης μουσικῆς ἀναπτύξεως. Δυστυχῶς δὲν είναι προκιμένον πολὺν χρηματικῶς, ἀλλας ἡ δράσης ταῦτα ἐγίνετο μεφαντικώτερο. Τοῦτο ὅμως δὲν τὸ ἐμποδίζει ἀπό τοῦ νὰ παρουσιάζῃ τὴν τατεινήν του μορφὴν ἐνδιπερτέστατα καὶ ἀξιοπερτέστατα. Μετὰ τὸ «Μαγεμένο θόδον» παρεσκεύασε τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ «Νικητηρίου ἱδιαῖματος τῆς Μαριάμ» ἐκ τοῦ ὁρατορίου «ἡ διάβασις τῆς ἐρυθρᾶς θαλάσσης» τοῦ Σοῦμπερτ, τῶν «Τιγγύρικων τραγουδιδῶν» τοῦ Μπράμς καὶ τοῦ «Ἀλληλούια» ἐκ τοῦ ὁρατορίου τοῦ Χαϊνδέλ «ὁ Μεσοίας». Ἡ ἐκτέλεσις καὶ τῶν τριῶν αὐτῶν μερῶν ήτοι ἐντελῶς ἀφογός. Ομοιογύη ἀτερπιράσσουσα δύτι εὑρέθην πού μᾶς ἀνελέγεισαν τελείωτος σε τὴν ἑπτακοντάκια την περι-

τίστου τελειότητος είς την ὅποιαν δὲν ἔχει τις νὰ παρατηρήσῃ οὐδὲ τὸ παραμικρόν. Ὁ χρόος ἡτο συμμετρικῶτας καὶ ἐν πλήρει ἀναλογίᾳ, ὁ χρωματισμὸς του ἢ ἔκφρασίς του τελεία καὶ παραστατικωτάτη. Ἐνόμιζε κανεῖς ὅτι είς τὴν φράσιν τοῦ «Νικηθηρίου ἄρματος τῆς Μαριάμ» «διὰ τούχου κρυσταλλίνου μᾶς κυττάριδουν φοβισμένα τέρατα θαλάσσια». . . ἔβλεπε πραγματικῶς νὰ προβάλλουν τὰς τροικατικὰς των μορφάς ἀλλὰ διώφορα κτήνη, οἱ δράκοντες, αἱ γοργόναι καὶ τὰ αράπομια θαλάσσια θηρία. Π. δἰς Ἑρασμοῦ Αναστατικῶδου ὃς σολιστ ἐπέτυχε πολὺ. Ἡ φωνὴ της ἀν καιρῷ ἐν τούτοις πολὺ συμπαθητική, σταθερὰ καὶ μεταλλικωτάτη. Εἰς τὰ «Τσιγγάνικα τραγούδια» ὁ τενόρος κ. Τάκης Βενιζέλος μᾶς ἔδειξεν δόλον τὸν πλούτον φωνῆς του χαλινάγγουμένης πάντοτε ἀπὸ τὰς ἴστριτσάς της τρέμοντας.

“Η φωνή του είχε δύλας έκεινας τάς αποχρώσεις αι
τοποῖαι κρεμαζόνταν διά την διερμήνευσιν ἐνὸς τοιούτου
ανθρακού τεμαχίου. Δὲν τῆς ἔλειτεν οὔτε ή ευστροφία,
οὔτε ή λεπτότης, οὔτε ή ἔκφρασις. Τὴν ἐπίκλησιν ἔκει-
την «Ἄ! Τοιγάντε, πάσε τὸ δόξαρι σου» τὴν ἀπέδωκε
εἰς πολὺν *hrio*, χρωματίσας συγχρόνως αὐτὴν μὲν ἀπά-
τατήν τὸ δόσιν τρυφερότητος καὶ λυρισμοῦ καὶ απο-
ρυγών λίαν ἐπιδεξίως τὸ πομπώδες καὶ ἐπιδεικτικὸν
ὅφος τὸ δόπιον θά τῇ προσεδίδε κατί τι ἀπὸ τὴν ἀγο-
ραίαν ἐητοικηγῆ. Ἀλλὰ καὶ ὅλον τὸ ἐπίλοιπον μέρος
οὐ ν. Βενιζέλος τὸ ἐγειρίσθη μετὰ πολλῆς κάρο-
τος ἀλλὰ καὶ περισσοτέρας τέχνης διὰ τὴν δόπιαν ελναι-
τίσιος θεωριῶν ἐπαιμόνων.

Μὲ τὴν ἀντῆν ἐπίσης ἐπιτυχίαν ἔξετελέσθη καὶ τὸ «Ἀλληλούια». Καὶ τώρα, ὡς ἄνθρωπος γνωρίζων νὰ κτιμᾷ κάθισται εἰδούς ἐνδελεχῇ καὶ εὐνουσιείδητον ἐφαγίαν αἰσθάνομαι τὸ καθῆκον νὰ σφιξῶ τὴν χείρα τοῦ concertatore κ. Βενιμέρ δὲ ποιός είναι ὁ πρωτεργάτης ὃντις ἀντῆς τῆς ἐργασίας. Ή τελειότης τὴν χωρικήν ἐκτελέσεων δοφείλεται εἰς τοὺς διτήστους κόπους του λίτινες ἀναμφισβήτητως ίκανοντούμηθσαν ὅπως ἔπεστε. Αλλὰ καὶ περὶ τῆς μεταφράσεως ἀξίζει νὰ γίνῃ ὑφημος μνεία: ἡτο διμολογουμένως ἡ καλλιτέρα ἀπό λιας τὰς προηγηθείσας. Διὰ τὴν Δδα Λόττερο πᾶν ἐγκώμιον περιττεύει. Τὸ accopagnamento τῆς ἐπλησίασε τὸ δανικόν.

"Η ἀνωτέρῳο ἐκτελέσις ἐπανελήφθη δευτέραν καὶ τρί-
ην φορὰν μὲ τὴν αὐτὴν ἐπιτυχίαν. Ἀλλὰ ἡ Διὸς Λότ-
νερος ἔθεωρησε καλὸν νά ποικιλή την συναυλίαν μὲ
ἡνη «σεληνώπιστη νύκτα» καὶ τοὺς «δύο Γρεναδέ-
ους» τοῦ Σοῦμαν κατά μετάφρασιν τοῦ Β. Βώκου, ὡς
πίστης καὶ μὲ τὸν «Κόλιαν» τραγούδη αλέφτικο ἡπει-
ωτικὸν τοῦ Ἀγ. Δρόζακ. Ὁλίγας λέξεις διὰ τὸν «Κό-
ιαν». Εάν υπάρχουν σημεῖον Εύρωπαιοι διασυγχριτό-
ενοι οἱ Ἑλλάς οὐδέποτε υπῆρχεν ἑστία φάστων,
αλλιτεγνίας καλοῦ καὶ ώδαίον. ωισιμένων ποὺς ἐπίο-

ρωσιν τῶν ἰδεῶν καὶ τῶν διυσχρισμῶν των θὰ φέρωσιν τὸν «Κόλιαν» τοῦ Δβόρζακ! Δεν ἐπιθυμῶ κακούλο-
κληρίαν νὰ χαρακτηρισθῶ... ἀντίτης τοῦ Δβόρζακ! αλλὰ καὶ δεν ἀνέχομαι ἐν τούτοις ὡς κοινότατος μὲν
μουσικὸς ἄλλα «Ἐλλην», νὰ ἔκπορευεται ἀπὸ ζῷειον τῆς
Ἑλληνικῆς πρωτευούσης ἐν κυριολεκτικῶς ἔξαμβλωμα
τὸ ὅποιον παρεμόρφωσεν ἡ ἀφορήτως καλλιτεχνική
καὶ τελεία ἐπεξεργασία τοῦ Δβόρζακ. «Ἡ Ἑλληνικὴ
τέχνη ἀνέκαθεν διεισιθή διὰ τὴν ἀτλότητά της. Ἰσού
νὰ εἴπουν τινὲς διτὶ σήμερον ἡ Τέχνη ἐποχοχρόη πολὺ^ν
Συμφωνῶ. Ἀλλὰ τὴν πρόδοον αὐτῆν τῆς Τέχνης θέλω
νὰ τὴν βλέπω εἰς τὴν σύγχρονον παραγωγὴν καὶ δῆ
νὰ ἐφαρμόζω τὴν τελευταίαν λέξιν της εἰς δημιουργή-
ματα πολὺ παρφθημένης ἐποχῆς. Οἱ ἀναχρονισμοὶ εἰ-
τὴν Τέχνην εἶναι πολὺ τολμηρὸν ὡς ἐπίσης εἶναι γε-
λοῖον καὶ ἀνιαρὸν νὰ καλύπτωμεν σήμερον τὴν γυμνώ-
τητα τῶν ἀγαλμάτων τῆς Ἀφροδίτης καὶ τοῦ Ἀπόλλω-
νος μὲ κοινῆ ἐνδύματα τοῦ συρμοῦ, ἐπειδὴ τὸ καλε-
ἡ ἐποχή.

Ο Κ. Βενιζέλος ήγωνάισθη ὑπεροφανθρώπως διὰ γὰ κάμιν
νὰ ἀρέσῃ τὸ ἄσμα τοῦτο, ἀλλὰ ἡ ἐντύπωσις τοῦ κοινοῦ
ὑπῆρχεν οἰκεῖα. Κατόπιν ὁ βαρύτονος κ. Ἀγγελόπου-
λος ἐτραγούδησεν ἀρκετὰ καλῶς (ᾶχ! αὐτὸς τὰ ἐπανε-
λκυμένα σόλ!) τοὺς «δύο Γρεβεναδέρους» τοῦ Σοῦμαρ
κατὰ μετάφρασιν τοῦ κ. Βώκου ὀλίγους παράδοξον ἵ-
μαλλον... γερουσιαστικήν, ἀφοῦ ἀλλωτες παρήλαυνο
κατ' αὐτὴν ἡ Γαλλία, ἡ Γερμανία, ἡ Ρωσία, ἡ τριπλή
ουμαριά και μόνον «οἱ δάκτυλοι τῆς ἐπαράτου διπλω-
ματίας» ἔλειπαν! Καὶ ἀποτέλεσμα πᾶς ὁ σεβαστὸς μου φίλο
κ. Βώκος ἔνομισεν διτὶ ἡδύνατο μὲ τοιοῦτον πνεῦμα ν-
συνεταιριοθῆ μὲ τὰ πεντάγραμμα τοῦ Σοῦμαν.

Ἐπίσης δὲ καὶ Ἀγγελόπουλος ἐτραγούνδησε μὲν πολὺ χρῶμα τὴν θαυμασίαν «σεληνοφωτιστη νύχτα» τοῦ ἴδιου. Περοῦτον τάς γραμμάς μου ταύτας εὑνόησε ἐπειδή λέγει τῶν ἐργασιῶν τοῦ Ὁδείου Λόττανερ ὅπως καὶ τὸ ἔρχομέν μονον τὸ εἶτος μᾶς παρουσιάσῃ ἀνόντερα ἀκροδιαμάτα μετά τῆς ἐπιμελείας καὶ τῆς φιλοτιμίας ή ὅποιοι τὸ χαρακτηρίζει.

Μανώλης Καλομοίσης

Ἐχω ἐμπρός μου τρεῖς συνθέσεις τοῦ κ. Καλομοίρον τὰς τρεῖς Ballades του. Ἀτυχῆς σύμπτωσις μὲν ἡμπτόδισε νὰ παρευρεθῷ εἰς τὴν ποδὸν τίνος δοθεῖσαν λιανὶ ἐνδιαφέρουσαν συναντίαν του διὰ τὸ δυστὸν θύλιβομα πολὺν. Ἐν τούτοις καὶ αὐτάται αἱ τρεῖς μακραὶ συνθέσεις του αἱ τόσον εὐγλώτας δημιούσαι, μὲν πεπεθείσαν τρεις νώτατα περὶ τῆς μεγάλης καλλιτεχνικῆς ὁξίας τοῦ κ. Καλομοίρη. Ὁ κ. Καλομοίρης κατέχεται καὶ αὐτὸν ὑπὸ τοῦ μεγάλουν καὶ εὐγενούντος διεύρου τῆς δημιουργίας ἐνὸς συστήματος νεοελληνικῆς μουσικῆς ὑπέρ τοῦ ποτίους ἐργάζεται ἀπὸ πεποιθήσεως καὶ ἀπὸ χαρακτήρος ἐδρωμένουν ἐπὶ τῶν πολυτίμων αὐτοῦ γνώσεων τὰς ὅποιας ἀπεκόμισε κατόπιν πολυχρονίου καὶ εύσυνειδήτου σπουδῆς ἐν Εὐρώπῃ. Ἐχω δὲ τὴν πεποιθησοῦται τὰ δραῖα λαϊκά μας μοτίβα τε πειθαράλλομενα τὴν ἔκλεκτήν τεχνήν τοῦ κ. Καλομοίρη θὰ ἀνέλθωσιν ὅπου τὰ δινούσιεται πάπας ἐλληνικῶν αἰσθησιανέμενην ψηφήν.

ΘΙ ΣΑΚΕΔΔΑΡΙΔΗ

‘Η Διες Τουλία Παπαμόσχου διδασκάλισσα τοῦ πιν
νου μᾶς ἐπαρουσίασε πρὸ ἡμερῶν δείγματα τῆς λλο
ἐπαγγειού διδασκαλίας της. Εἰς τὴν αὐθίουσαν τοῦ Σεν
δοχείου δὲ ‘Ἐρμῆς’ ὀλαὶ αἱ μαθήτραι τῆς ἐξετέλεσαν
δημοσίᾳ διαφόρους συνθέσεις. Η ἐκτέλεσις τῶν συνθέ
σεων ἔκεινων καὶ ἡ ἐκτίμησις τὴν δόπιαν τρέφουν πρό^τ
τὴν νεαρὰν καλλιτέχνιδα ὀλαι ἔκειναι αἱ καλαὶ οἰκογ
νειαι αἱ δόπιαι συνηλθόν κατ’ ἔκεινο τὸ ἀπόγευμα δι
νὰ καρούσουν τὰ παιδιά των, μᾶς πείθουν τρανώτατ
τροῖς ἐμμετωπικῆς τροῖς ὅτιας.

Εἰς τὸ Παρθεναγωγεῖον Χίλλ ή τελευταία ἡμέρα τῶν ἔξτάσεων πολὺ πρωτότυπος καὶ ἐνδιαφέρουσα. Ἐπαίχθισαν ὑπὸ τῶν μαθητῶν μὲ πολλὴν ἐπιτυχίαν ή «Ἄταλια» τοῦ Ρακίνα γαλλική μὲ μουσικὴν Μέντρα τελέσον καὶ ή «Ἀντιγόνη» τοῦ Σοφοκλέους εἰς τὸ πρώτυπον.

Θ. Ι. Σ.

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΕΧΝΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ

ΕΝ τῇ ὑπὸ Λ. Μ. Ἰδρωμένου γραφείσῃ Πολιτικῆς
Ιστορίᾳ τῆς Ἐπτανήσου ἐπὶ τῆς Ἀγγλικῆς προστασίας, ιστοριούμενων τῶν κατὰ τὴν ΙΒ' Ἰονίου Βουλήν, ἀναγινώσκοντα τάδε: «Ἡδη τὴν σημαίαν τοῦ οἰκουστατισμοῦ ἀνέλαβεν δὲ Λομβάρδος ὃς τοις μέχρι τέλους ἀναδείξῃ νικηφόρον. Μετὰ τῆς προστηκούσης πρὸς τὸν Ζερβὸν εὐλάβειας λαλήσας, ἀπέκρουσε τὰ καινοφανῆ ἔκεινου φρονήματα αὐτῷ καὶ ἔπεισε τὴν Βουλὴν νὰ ἀποδεχθῇ τὴν παρὰ αὐτοῦ σχεδιασθεῖσαν εἰς τὸν λόγον τοῦ Ἀρμοστοῦ ἀπάντησιν...»

Κατά τὴν ἐσχάτως δύμως γενομένην ἔκδοσιν τῶν ἔφρων τοῦ Ἀριστοτέλους Βαλαωρίτου ἡς προτάσσονται βιογραφικαὶ περὶ τοῦ ἑθνικοῦ ποιητοῦ σημειώσεις, λέγεται ὅτι «τὸ σχέδιον ἀπαντήσεως εἰς τὸ διάγελμα τοῦ Ἀριστοῦ... ἔγραψεν ὁ Βαλαωρίτης... ἐνλανήθη ἐπόμενος ὁ φίλος τοῦ Διόμενος ἀπόδωσας τὸ ἔγγραφον εἰς τὸν Δομβάρδον.» Καὶ εἰς ὑποστηρίξιν τοῦ ἴσχυρισμοῦ τούτου φέρεται τὸ περιεχόμενον ἐπιστολῆς τοῦ Βαλαωρίτου πρὸς τὸν Λομβάρδον χρονολογούσυμένης ἀπὸ τὸν Απρίλιον του 1871 ἐν ᾧ ὁ Βαλαωρίτης ἔγραφε: «τὴν διαβόητον ἀπαντάνησόν μας εἰς τὸν Ἀριστοτὴν Στόρες ἀφοῦ τὴν συνέταξα κατ' ἐντολὴν τὴν ἀντιπολιτεύσεως καὶ τὴν ἀνέγνωσα ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ φίλου Παδοβᾶ, δὲν ἡσουν σύ, ὅστις ἐπέβαλες εἰς πάντας τοὺς παρευρισκομένους συναδέλφους, νά μη τὴν τροποποιήσωσιν οὐδὲ κατεκραίσιν, διότι ἐθέωρεις αὐτὴν ὡς τὴν ἀκριβεστάτην ἐκδήλωσιν τῶν πόθων καὶ τῶν ἀπατήσεων τοῦ Τονίνοιο λαοῦ; «Οτε δὲ κατέθεσα αὐτὴν ἐπὶ τῆς τραπέζης τῆς Βουλῆς, δὲν ἡσουν πάλιν σύ, ὅστις παραβάσει τῶν νενομισμένων τύπων ἀπήγησας ἵνα παρ' ἐμοὶ τοῦ ἰδίου ἀναγνωσθῇ ἀμέσως ὅπερ καὶ ἐγένετο, ἐπευφημούντων τῶν βουλευτῶν καὶ κειροχοροῦντος τοῦ περιεστῶτος πλήθης::»

"Ιδωμεν κατὰ πόσον ἡ ἀνωτέρῳ διατυπωθεῖσα ἀντίρρησις ἔχεται ἀκριβείας, ὅδηγὸν πρὸς τοῦτο ἔχοντες

αντά τὰ Ἐπίσημα Πρακτικά τῆς Τονίου Βουλῆς.
Ἐκ τῶν Ἐπίσημων λοιπὸν Πρακτικῶν προκύπτει
ὅτι ἐπὶ τῇ ἐνάρξει τῆς Βουλῆς ἦν ἔτει 1862 δ. Λ. Μ.
Ἀρμοστής ὁ πρότυπος, κατά τὰ εἰδήσεών τοῦ ἐνάρξει
οιον λόγον¹, ὅτι ἡ Βουλὴ είτα προσέβη εἰς ἐκλογὴν
Ἐπιτροπῆς πρός σύνταξιν ὀπαντήσεως εἰς τὸν ἐναρ-
κτήριον λόγον, ὅτι ἡ Ἐπιτροπὴ αὐτῇ συνεκροτήθη ἐ-
τῶν βουλευτῶν Δ. Μακρῆ, Στ. Λαζαρίδεως, Ν. Φωκᾶ-
Δ. Κόνδαρη καὶ Κ. Τόμπρου². Ἀπήν ἄφα ἐξ αὐτῆς σ-
βαλανούσης.

Βαλαωριτης.
“Η Ἐπιφοτὴ συνέταξε τὸ τῆς ἀπαντήσεως σχέδιο τὸ δόπιον κατετέθη ἐν τῇ Βουλῇ ὑπὸ τοῦ Στ. Λασκάριος³. Μετὰ μακρὰν δὲ συζήτησιν ὁ Λουμβάρδος πρόστινεν ἀντὶ τοῦ προσιτιμού τοῦ σχεδίου παράγραφον ἀρχομένην ἀπὸ τῶν λέξεων «Τὰ δεινὰ τοῦ Ἰονίου λαοῦ δομημέραι κορυφοῦνται»⁴. Ἀλλ᾽ ἡ πρότασις ἀπερρί-

1 Πρακτικά τῆς ΙΒ' Βουλῆς σελ. 67.— 2 Πρακτικά Βουλῆς σελ. 80—81.— 3 Πρακτικά Βουλῆς σελ. 152.— 4 Πρακτικά Βουλῆς σελ. 280.— 5 Πρακτικά Βουλῆς σελ. 288.— 6 Πρακτικά Βουλῆς σελ. 298.— 7 Πρακτικά Βουλῆς σελ. 299.

«Τὰ δεινά τού Ιονίου δόσμεροι ποιηφοῦσταις¹. Καὶ ἡ πορτασίς αὐτή τού Λοιμβάρδου, ὑπὲρ ἣς ἐψήφισε καὶ αὐτὸς ὁ Βαλαωρίτης², ἔγενετο δεκτή³. Ο δέ Πρόδεδρος τῆς Βουλῆς Ἡλίας Ζερβός, ἀναγγέλλων τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ψηφοφορίας εἶπεν· «Ἔτι παραδεχθεῖσα συνολικὴ τροπολογία τού Κ. Λοιμβάρδου θέλει χρησιμεύσῃ ὡς ὀπάντησις⁴. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω δὲ προκύπτει ἀρά γε σαφῶς καὶ ἀνενοίάστως ὅτι ὁ Λοιμβάρδος ἔπεισε τὴν Βουλῆν ν' ἀποδεχθῇ τὴν παρ' αὐτὸν οὐσεδιασθεῖσαν εἰς, τὸν Λόγον τού Αρμοστού ἀπάντησιν», ὡς ἐπὶ λέξει εἶπεν ὁ κ. Πδομιωένος ἐν σελ. 129 τού ἔνονοι αὐτοῦ:

επωνύμων της οικογένειας της οποίας ήταν ο πρόσωπος που αποτελούσε την πρώτη μάρτυρα της επανάστασης στην Ελλάδα.

Εἶδομεν δόπια ὑπῆρξεν ἡ εἰς τὸν ἐναρκτήριον τοῦ Ἀρμοστοῦ Λόγου ἀπάντησις τῆς Βουλῆς. Ἡ ἀπάντησις ἐκείνη, περιβόητος τότε διὰ τὴν εὐτολμίαν τῆς φράσεως γενομένη, παρέμεινεν ἴστορικῇ. Οὐδὲ ἦτο προσωρισμένη νά εὑνέσεσθη τῷ Ἀρμοστῷ. Διὸ ὅτις διεβίβασε τὴν Βουλῆν Διαγγέλμα ἐν φῶ ἀνήρει τὰς βεβαιώσεις αὐτῆς⁵. Τοῦ ἔγγραφον τοῦτο ἔδωκεν, ὡς εἰκός, νέαν ἀφορμὴν εἰς τὴν Βουλὴν συζητήσεων καὶ κατηγοριῶν κατὰ τῆς Προσαίσας⁶ καὶ παρὰ τῆς Βουλῆς ἐπέμφθη Διαμαρτυρία ἵνα διαβιβασθῇ πρὸς τὴν Βασιλίσσαν τῆς Μεγάλης Βρετανίας⁷. Ἄλλος δὲ Ἀρμοστής διὰ Διαγγέλματος ἐπέστρεψε τὴν διαμαρτυρίαν ὡς ἀπαράδεκτον⁸. Κατὰ τοῦ Διαγγέλματος τούτου ἡ Βουλὴ ἔξελεξεν Ἐπιτροπὴν ἵνα ὑποβάλῃ σχέδιον ἀνταπαντήσεως καὶ μέλος τῆς Ἐπιτροπῆς ταῦτης ἄνθρωπον ὁ Βαλλαωρίτης δοτίς καὶ κατέθηκεν εἰς τὴν Βουλὴν τὴν ἀνταπάντησιν⁹. Ὁ Λοιμβάρδος ὑπεστήριξε νά ἀναγνωσθῇ αὐτῇ ἀμέσως⁹, καὶ ὁ Βαλλαωρίτης ἀνέγνωσεν αὐτήν¹⁰. Ἐν τῇ ἀνταπαντήσει ταύτη περιείχοντα καὶ αἱ προηγούμεναι κατηγορίαι «ἡ συστηματικὴ ἔξουδνωσις καὶ τερροφόνησις τοῦ Ἰδιαγονῆς στοιχείου προβαίνουσα ὀσημέδαι καὶ κορυφουμένη», — δῖτι «τὸ κακὸν προβαίνει ἐπὶ τὸ χεῖρον» κτλ.¹¹. «Ο Παδαρᾶς ὑπεστήριξε ἐκνήμως τὴν πρότασιν¹². Παρότι πᾶσαν δὲ τὸν Προέδρου διαμαρτυρίαν διὰ τὸ ἐσπενσιμένον τῆς συζητήσεως, ἡ ἀνταπάντησις ἐγένετο ἀποδεκτή, καὶ ὁ Βαλλαωρίτης ἔξεργασεν εὐχαριστίας ἐπὶ τῇ προθυμίᾳ τῆς ἀποδοχῆς¹³.

Οὐχὶ λοιπὸν ἡ εἰς τὸν ἐναρκτηρίου τοῦ Ἀρμοστοῦ Λόγον ἀπάντησις, ἀλλ᾽ ἡ εἰς τὸ Διάγγελμα αὐτοῦ ἀντί- παύτης ὑπῆρξεν ἢ ὑπὲρ τοῦ Βαδανούτου συνταγμέσιος;

ΦΙΛΙΣΤΩΡ

TΟ Τοπωνυμικὸν τῆς Κύπρου τοῦ κ. Σίμου Μενάρδου ἐτιμῆθη ἐν Γαλλίᾳ ὑπὸ τῆς Association pour l'encouragement des Études Grecques δι' ἀργυροῦ μεταλλίου. 'Ο κ. Κρουμβάχερ ἔχαρακτησεν αὐτὸν εἰς τὸ Byzantinische Zeitschrift ὡς «νέον λαμπρὸν (glänzende) συμβολὴν τοῦ γνωστοῦ συγγραφέως, στηριζομένην ἐπὶ ἀσφαλοῦς γνῶσεως τῶν ἴστορικῶν πηγῶν καὶ τῶν τοπογραφικῶν τῆς διαλεκτικῶν διαφορῶν». 'Ο Βέλγος ἀββᾶς père Delahaye δημοσίευσεν ἐν Βρυξέλλαις εἰς τὰ «Anecdota Bollandiana» βίονυκτιών ἀίδιων, διὰ μαρκῶν ἔξιάριε τὴν σπουδαιότατη τοῦ «Τοπωνυμικοῦ» διὰ τὰς ἀγιολογιάς μελέτας, ὄνομάζων τὸν συγγραφέα ὡς τὸν ὑπὲρ πάντα ἀλλον μελετήσαντα τὴν Κύπρον καὶ τὴν ἴστοριάν της». 'Ο δὲ ὄρχαιοιλόγος φαρδώνος Lichtenberg ἐδημοσίευσεν εἰς τὸν «Μέμνονα» μικρῷν βιβλιοποιίσιν, διὰ νὰ δεῖξῃ καὶ τὴν ἀρχοιλογικὴν ἀξίαν τοῦ ἔργου. 'Ο Γερμανός καθηγητὴς τελείωνει δῶς ἔξις. 'Τὰ ἐκ Κύπρου ταῦτα παραδείγματα είναι νέα ἀπόδειξις τῆς ση-

— 1 Πρακτικά Βουλῆς σελ. 325-348. — 2 Πρακτικά Βουλῆς σελ. 326. — 6 Πρακτικά Βουλῆς σελ. 325—326. — 4 Πρακτικά Βουλῆς σελ. 327. — 5 Πρακτικά Βουλῆς σελ. 330. — 6 Πρακτικά Βουλῆς σελ. 484, 522—523. — 7 Πρακτικά Βουλῆς σελ. 717. — 8 Πρακτικά Βουλῆς σελ. 890. — 9 Πρακτικά Βουλῆς σελ. 990. — 10 Πρακτικά Βουλῆς σελ. 992. — 11 Πρακτικά Βουλῆς σελ. 993-996. — 12 Πρακτικά Βουλῆς σελ. 1000. — 13 Πρακτικά Βουλῆς σελ. 1008.

μασίας, τὴν δποίαν ἔχουσι διὰ τὸν ἴστορικὸν καὶ τὸν φιλόλογὸν τοπωνυμικαὶ μελέται. Ἡ μετὰ καταπληκτικῆς ἐπιμελείας συναθροισθεῖσα περὶ τῆς Κύπρου ἴστορικὴν ὅλην, ἡ πάπειρος πλήθος τῆς διεσπαρμένης φριγίας, τὴν δποίαν ἐπεξειργάνθη, καὶ τά δημιουργήσαται σπουδαιότητος πορίσματα, τὰ δποία συνοπτικῶς ἔξαγει, εἰναι ὑπηρεσία, διὰ τὴν δποίαν οἰοδήποτε λόγιος, μέλλων ἀπὸ τοῦδε νὰ ἐγκύψῃ εἰς τὴν σπουδὴν τῆς τόσον ἐνδιαφερούσης νήσουν, θὰ εὐγνωμονῇ ἀπὸ καρδίας τὸν Μεγάρον.

ΙΔΟΥ μερικά ἀποσπάσματα ἀπὸ τὸν λόγον τοῦ κ. Ν. Γ.
Πολίτη κατὰ τὴν πένθιμον ἑορτὴν τῆς σωῆς Μαΐου:

«Αθήναι καὶ Κωνσταντινούπολις συμβολίζουσι τὸ αἰωνόβιον τοῦ Ἐλληνισμοῦ. Διὰ τοῦτο πᾶν μνημόσυνον, συναπτόμενον πρός τὴν τύχην τῶν δύο τούτων πόλεων, δὲν εἶναι μίοντος πρόσος θαυμασμοῦ καὶ εὐγνωμοσύνης πρός τους μάρτυρας, ἀλλὰ καὶ αἵνος τῆς ζωῆς, τῆς ἐκβιλαστανούσης ἐκ τοῦ αἷματος τῶν μαρτυρίων. Ἰδού δὲ λόγος, δι' ὃν ὁ Πειραιῆς διετύπωσε τὸν ἐπιτάφιον τῶν ὑπέρ πατρόθδος θαυμόντων. Ἀθηναίων εἰς ὅμονον τοῦ μεγαλείου τῆς πόλεως. Καὶ εἰς ὅμονον τοῦ Ἐλληνισμοῦ, τοῦ ἀντλοῦντος ἀεὶ ὡς ὁ Ἀγαῖος νέας δυνάμεις ἐκ τῆς πτώσεως, μεταβάλλεται ἀνεπιγνώστως ὁ μνημόσυνος θρῆνος τῆς σήμερον.

«Μηνμόσυνον ἔθνικῆς συμφροδᾶς μαρτυρεῖ παντὸς ὅλου τεκμηρίου περιφανέστερον τὴν συνείδησιν τῆς ἔθνικῆς ἀλληλεγγύης, ἀφοῦ οὕτε τοῦ χρόνου ή μακρά πάροδος, οὕτε τῆς τύχης αἱ μεταστροφῆς ἴσχυσαν ν' ἀπαντιβλήνωσι τὴν δῦνην καὶ νὰ ἐποιήσωσι τὰς πληγάς. Τοῦ ἐνδόξου δ' ὅμιλος θανάτου τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου Παλαιολόγου τὸ μνημόσυνον δὲν εἶναι μόνον ἔκδηλωσις πένθους καὶ συμπαθείας πρὸς τὴν οἰκτράν τύχην αὐτοῦ καὶ τοῦ Γένους. Τὰ συναισθήματα ταῦτα προκαλούσιν οἱ παθητικῶς καὶ ἀδρανῶς ὑφισταμένοι τὰ πλήγματα τῆς μοίρας, "Ἄλλη ἡ ἀναπόλησις τῆς ἔθνικῆς ἔσεινής καταστροφῆς ἐμβάλλει προσέτι εἰς τὴν ἐλληνικὴν ψυχὴν ὑπερηφάνειαν καὶ θάρρος, ή δὲ μνήμη τῶν πεσόντων πρὸς ἐκπλήρωσιν τοῦ καθήκοντος φέρει εἰς ἐπίγνωσιν τῶν ἡμετέρων καθηκόντων πρὸς ἐπανόρθωσιν. Μηνμόσυνον ἀντάξιον τοῦ ἥρωϊκον βασιλέως θὰ τελέσωμεν, ὅταν δυνηθῶμεν ν' ἀναλάβωμεν τὸν ἀποστασθέντα ἀπὸ τῆς κεφαλῆς τοῦ Ἐθνός ἡμῶν στέφωνον.

«Παρασκευάζων ὁ Κωνσταντίνος Παλαιολόγος τὴν μέχρις ἐσχάτων ἀμυναν ὑπενθύμιζεν εἰς τοὺς πολεμιστὰς τὰ καθήκοντα αὐτῶν διὰ λόγων νψηλῶν, οὓς ὡς πολύτιμα κειμῆλια διέσωσεν ἡ Ἰστορία. Υπὲρ τεσσάρων, ἔλεγεν ὁ βασιλεὺς, ἔχει ἔκινος καθήκον νὰ πολεμῇ: ὑπὲρ πίστεως, διότι ἡ πίστις εἶνε τὸ κεφάλαιον τάντων ὑπὲρ πατρίδος, διότι ἡμεῖς οἱ Ἑλληνες ἡττώμενοι θὰ στερηθῶμεν πατρίδος περιφήμου καὶ ἔλευθρος: ὑπὲρ τοῦ βασιλέως, δοτις εἶνε ὁ Χριστὸς τοῦ Κυρίουν καὶ τέταρτον ὑπὲρ φιλτάτων τέκνων καὶ συμβίων καὶ συγγενῶν καὶ φίλων. Υπὲρ τῶν τεσσάρων τούτων ὅφειλομεν ύπ' ἀγωνισθῶμεν ἔως θανάτου. Καὶ ὃ στέραφος, ὃ ἀδημάντινος ἐν οὐρανοῖς ἐναπόκειται ἡμῖν, καὶ μηνήμ αἰώνιος καὶ ἀξία ἐν τῷ κόσμῳ ἔσται».

ΤΗΝ προαιγγελθείσαν γεωργικήν καὶ ξωτεχνικήν ἔκθεσιν διὰ τὸ 1909 ἐν Ἀθήναις, ἀνέλαβε νά διογυνώσῃ ἢ υπὸ τὸν πόλικηπτα Νικόλαον Ζωολογικὴν Ἐπιτροπὴν. Ἡ Ἐκθεσις θὰ γενηθῇ εἰς τὸν περιβόλον τοῦ Ζωολογικοῦ Κήπου. Διάρκεια τῆς Ἐκθέσεως ἕξη μῆνες.

“Η ἔκθεσις θὰ περιλάβῃ συλλογάς ἐργαλείων και
μηχανημάτων, ἔγχωρίων και ἔξινων ἐργοστασίων, 18
διαφόρων κλάδων ἀναγομένων εἰς τὴν γεωργίαν, τὴν
ζωτερεύνιαν και τὰς σχετικάς βιομηχανίας, ἢτοι . . .
1) Τῆς κυρίως γεωργίας, 2) τῆς κτηνοτροφίας και
κτηνιατρικής, 3) γαλακτοκομίας και τυροκομίας, 4)
βιομετελουσιονίας, 5) οίνοποιίας, 6) οίνοτευναιαποτομίας και

ἀρωματοποιίας, 7) ἐλαιοκομίας καὶ ἐλαιουργίας, (8) δενδροκομίας, λαχανοκομίας καὶ ἀνθοκομίας, 9) πτηνοτροφίας, 10) μελισσοκομίας, 11) σφραγιστρίας, 12) δασοκομίας καὶ βιομηχανίας δασικῶν προϊόντων, 13) θήρας καὶ ἀλειάς, 14) ὑδραυλικῶν δργάνων καὶ μηχανῶν, 15) κινητηρίων μηχανῶν, 16) μεταγωγικῶν δργάνων, 17) συσκευαστικῶν μέσων ὀπωρῶν λαχανικῶν ἀνθέων, ἐλαιών, κτηνοτροφικῶν προϊόντων κλ., 18) χημικῶν προϊόντων λιτασμάτων, ἐντομοκτόνων ἀντιπαρασιτικῶν φαρμάκων, οἰνολογικῶν προϊόντων κλ.

Η „Ακρόπολις“ ἐδημοσίευσε ἔνα χαριτωμένον ἀνέκδοτον μαϊμούδων: «Τὸ «Μπράουνφελξ» ἀνεχώρησεν ἀπὸ τὴν Καλλυντάν μὲ φορτίον ἄγριων ἡῶν καὶ ἀγνοθύνετο εἰς τὴν Νέαν Ὅρκην. Μαζὶ μὲ τὰ θηρία είλε καὶ 400 μαϊμούδες, ἐκ τῶν δύοιν τοινά μία, ἢ Ἐλισσάβετ, χάρις εἰς τὴν ἑξηπνάδα καὶ τὴν χάριν τῆς ἔμενεν ἐλευθέρα νὰ πηδῷ παντοῦ εἰς τὸ πλοῖον. Μίαν νύκταν παράδοξος θόρυβος ἤκουότθη. Τὸ πλοῖον ενδιόκετο εἰς τὴν κατοχήν τῶν μαϊμούδων, εἰς τὰς δύοις ἢ Ἐλισσάβετ είλεγν ἀποδώσει τὴν ἐλευθερίαν τους ἀνοίξασα τοὺς κλωβούς των.

«Φαντάζεσθε τί ἔγεινεν. Ἀγέβησαν εἰς τὰ κατάφρια. εἰς τὴν γέφυραν, εἰς τὸ τιμόνι, εἰς τὰς μηχανάς. Ἕνοι- γον τὰς δικλείδας, ἐκίνουν τὰς ἀντλίας, ἔχουν νερὸν εἰς τὸ καπάστωμα, κατέλαβον τὰς τροφιές, ἔτρωγαν, ἐπί- ναν, ἐγένετονσαν. Πού νά τολμήσῃ νά ξεμυτίσῃ καινεῖς μέσα σὲ τόσους δαίμονας οἱ ὄποιοι θά τὸν ἔκαμναν κομμάτια.

«Ο πλοιάρχος Βέιμαν συνεκρότησε πολεμικόν συμβούλουν εἰς τὸ δποίον ἀπεφασίσθη νὰ προστρέξουν εἰς τὸ ξένιον παρατήγμα. »Ερθεῖαν πολλὰ κομμάτια ψωμί μὲ κρασί καὶ φούνι καὶ τὰ ἐποποθέτησαν εἰς διάφορα μέρον τοῦ ἀτμοπλοίου.

«Κατ' ἀρχὰς ἡ μαϊμούδες τὰ εἶδον μὲν δυσπιστίαν.
Ἐπειτα ἐπτλησίασαν καὶ ἥρχισαν γά τὰ τρώγουν ἀπλήστως.
Σὺ μισθὸν ὕδων τὸ «Μπρόσουφελς» μετεβολὴν
εἰς μίαν μεγάλην ταβέρναν τοῦ «Ἄδου». «Ἔγινε σωστὸν
πανδαιμούον. Καὶ οἱ 400 μαϊμούδες εἶχαν μεθύσει.
Τέλος τὸ φυδι μέτεφερε τὸ ἀποτέλεσμά του καὶ οἱ πί-
θηκοι ἀπεκοινώθησαν. «Ἐφθασε ἡ στιγμὴ τῆς ἀπολυ-
τρώσεως. Οἱ ναῦται ἦνοικαν τοὺς καλύβοις καὶ ἔκλει-
σαν ἑκέτη μέσα της μαϊμούδες, μίαν κατόπιν τῆς ἄλλης.
Καὶ ἡ βασιλεία τῶν μαϊμούδων διήρκεσε δύο ἡμέρας».

ΕΙΣ τὸν «*Mercure*» τῆς 16 Μαΐου ὁ κ. Δημήτριος Ἀστεριώτης (Φιλέας Λευπέγχ) δημοσιεύει μίαν ἀπό τὰς ὠραιοτέρας του τοιμηνίαιάς ἐπιθεωρήσεις τῆς νεοελλήνικῆς φιλολογίας. Εἰς τὴν ἀρχὴν προσαμενεύει ἐν συντόμῳ περὶ τοῦ γενιστικοῦ Ἑγιάλματος, δικαιολογῶν συντομείαν τοῦ πρόδος τὰ ἔργα τὰ γραμμένα εἰς τὴν δημοτικὴν καὶ ἀνατρέψων συχνά εἰς τὸν Β' τόμον τῶν «Γραμμάτων» τοῦ κ. Παλαμᾶ, τὸν ὅποιον συγχρόνως κρίνει. «Οὐλεῖ ἀκόμη περὶ τῆς «Πατίσσος Ἰωάννας» τοῦ Ροΐδου, ἔξ αφροδιμῆς τῆς νέας τῆς γαλλικῆς μεταφράσεως, καὶ περὶ τῶν τελευταίων βιβλιών τοῦ κ. Ξενοπόντούν («Διηγήματα»). Γκίκα («Τῆς Ἐξοχῆς») Παρορίτη («Οἱ Νεκροὶ τῆς Ζωῆς») κτλ. μέχρι τῶν διηγημάτων τοῦ κ. Καλογεροπούλου, διότι ὁ κ. Λευπέγχ, ἐν τῷ ἄκρῳ φιλελληνισμῷ του, τίτοτε δὲν ἔννοεῖ νά παραχθεῖ.

Την Γ' Σειράν τῶν «Διηγημάτων» τοῦ ἡμετέρου συνεργάτου παραβάλλει μὲ πειδέραιον μαργάριτῶν τοῦ ὅποιουν ὁ στιλπνότερος εἶνε ἡ »Αναθρεφτή«. «Ο Εινόπουλος—λέγει—εἶνε γόνος: Συνετὸς ψυχολόγος, ἀριθμίδης δύον χρειάζεται διοι λακοῦ τὸ ἐνδιαφέρον μᾶς πρὸς τὴν ψυχὴν τῶν ἥρωών του, ἀκριβολόγος παραπρητής, ζωγράφος ζωηρόχρωμος τῶν ἥμدان καὶ τῶν ἄνθρωπων τῆς γενεθλίου του νήσου, τῆς ἀδανάτου Ζακύνθου. Ἐκεῖ κατοικεῖ ἡ καλλιτέρα του Μοῦσα, καὶ αὐτῇ πάλιν τῷ ὑπτιγγόρευσεν ἀκόμη ἐν ἀριστονύγημα.

Ο σιδρό· Αντιωνάκης, ὁ ἄνθρωπος μὲ τάγοιωτά μάτια
καὶ τὸ πικρόλογον στόμα, ὁ δόποῖς ἀφνεῖται τὴν ἀγα-
θότητα ἀλλὰ χωρὶς νά τὸν ἐμποδοῦται τούτῳ νὰ πράττῃ
σάντοντε τὸ ἀγαθόν, ὁ ἀλτερουστής τὴν καρδίαν τὴν
ποιῶν ἀντιμάχεται ὁ νοῦς, εἰνὲ πρόσωπον μετὰ δεξιο-
τητος ζωγραφισμένον καὶ φωτιζόμενον, ἔξ αὐτῶν τῶν
τινιτέσσεων τοῦ καρακτῆρός του, δι’ ὥραίων ἐναλλαγῶν
ωτὸς καὶ σπιάς».

Ο Γάλλος μυθιστοριογάφος Pierre Louys έδημο-
σίευσεν εἰς τὸ Παρισινὸν «Journal» μακρόν ἀρθρον
εροὶ τῶν εὐλαβῶν νεανίδων τῆς ἀρχαίας Κορινθού αἱ
ποταὶ εἶχον ἀφιερωθῆ ἐις τὴν λατρείαν τῆς Ἀφο-
τέας.

Ἅ Κόρινθος, λέγει ὁ συγγραφεύς, ἡτο ἡ κατ' ἔσοχήν
ἀόλις τῆς θεᾶς. Τίποτε ἔξ δσων μᾶς προσφέρει ὁ σύγ-
ρονος κόσμος δὲν μᾶς ἀνταριστᾷ παρόμοιον θέαμα.
Ἡ Κόρινθος τότε ἡτο ἡ πόλις τῶν γυναικῶν, ὅπως
ἡμερούν τὸ Δάρβον είναι ἡ πόλις τοῦ χουσοῦ καὶ τὸ
κρεεζώ είναι ἡ πόλις τοῦ χαλκοῦ. Ὁ ἔρως ἡτο τὸ
ροιὸν τῆς χώρας. Μετέβανον ἐκεῖ ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη
ἥτις Ἐλλάδος, μὲ τὸν μόνον σκοπὸν νά ἔξαγοράσσουν
ἥτιν ἥδοντην και νά συμφιλιωθούν μὲ τὴν ὁδαίαν θεό-
τητα. Πόλις τῆς ἥδυταθείας ἀλλὰ και προσκυνήματος
Κόρινθος προσερφερεν εἰς τοὺς ἐπισκέπτας τῆς δύο
ἰδῶν ιερειας τῆς Ἀφροδίτης, τὰς τακτικὰς και ἔκτα-
τους; ἀλλὰ και αἱ μὲν και αἱ δὲ ἐνόμιζον ἑαυτάς ἔξ
σου ἀρεστὰς εἰς τὴν γυνηνήν θεότητα.

Αἱ τακτικαὶ οὐραῖ, οἱ οὐτως εἰπεῖν ταμέναι εἰς τὴν ατρείαν τῆς θεᾶς ἀνερχόμεναι εἰς δέκα χιλιάδας ἡσαν λειτουργοῦσαι ἐντὸς τοῦ περιζωμάτου μεγαλοπρεποῦς ναού μιαὶ τὸν διόποιον δυστιχῶς γνωφίζομεν ἐλάχιστα πρόσωπα ματα διότι τὸν ἐπινοόλησαν οἱ Ψωμαῖοι. Ἐξ ἀλλού πάλιν οἱ μοναχοί τοῦ χριστιανισμοῦ κατέκαμασαν ὅλας ἀς ὑπαρχούσαις πραγματείας τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων περὶ τῶν ἔταιρῶν. Διὰ τοὺς χριστιανοὺς καλογήρους ἡ Ἀφροδίτη ἦτο ἡ προσωποποίησις τοῦ διαβόλου. Μάλιστα ἀπὸ τῆς γενέσεως τοῦ χριστιανισμοῦ ἐλέχρι τοῦ δεκάτου ἔκτου αἰώνου ὁ Σωτανᾶς ἀναπτύσσεται ὅπως ἡ Ἀφροδίτη, ὑπὸ τὴν μορφὴν γυνητῆς υναικός φερούσσης τὴν κεφαλήν τράγου, τοῦ ιεροῦ ὠνός της.

¹Ἐν τούτοις γνωρίζομεν ἀφετά δῆπας ἀναταραστή-
ωμεν ἐνώπιον μας τὸ σύνολον, ἢν δχι τὰς λεπτομε-
ρείας, τοῦ κολοσσαίου τούτου κοινοβίου τῶν ἱεροδούλων.

‘Η δεκάς αυτή τῶν χιλιάδων γυναικῶν ἦσαν ζωντανὰ παθήματα ποὺ προσέφερον οἱ πιστοὶ εἰς τὴν Ἀφροδίτην ὡς ἀνταλλαγμα κορηγηθεῖσις παρ’ αὐτῆς χάροις. Μία δούλη κόρη ἐστοιχίεν ἀκριβά ίδιων ὅσταν τὴν θεώρουν ἀξίαν νὰ προσφερθῇ εἰς τὴν θεάν της ὄμορφιάς. Ἐπερπετε νὰ ἥτο ἡλικιας 12 ἔως 15 ἑτῶν και ελείων ὕραια και εἰς τὸ σῶμα και εἰς τὸ πρόσωπον.

Τοιαῦτα ἀνάθηματα, φυσικά, δὲν ἡσαν ἐφιττά εἰς ὃν πρῶτον τυχόντα καὶ εἰς κάθε βαλάντιον. Καὶ ὅμως βλεπε κανεὶς πολὺ συχνά τους πολίτας νὰ ὑπόσχωνται ὕπο καὶ τρεῖς ἑταῖρος, ἔνιοτε δὲ καὶ δεκα, εἰς τὸν γανὸν ἀντικαθιστᾶντες τὸν χάριτος. «Ἐνας ἀδήλητης φιλόδοξος, δὲ Ξενοφῶν τῆς Κορίνθου, ὑπεσχέθη μιὰν φράδαν εἰς τὴν Ἀφροδίτην νὰ τῆς προσφέρῃ ἑκατὸν ἑταῖρας ἀνά γραμμήν, καὶ τούτην τὴν παραβολὴν τοῦ, καὶ δὲ λενοφῶν ἐπλήρωσε κατόπιν τὴν χαράν του συντῆν δὲ τὴν αὐλάντην τοῦ προσενεγκεῖν τοῦ.

λοκήρου της περιουσίας του.
Αἱ κόραι αὐτὰ δὲν ἡσαν ἀκιθῶς ἱέρειαι διότι δὲν
θυσίαζον ἄλλα θύματα παρὰ μόνον τὸν ἑαυτὸν τους;
Ἵδια καθήκοντα των ὅμως ἡσαν ιερά διότι μόνον δι'
ὑπέρτινον οἱ Ἑλλήνες ἐπεκαλοῦντο τὴν προστάσιαν τῶν
εῶν εἴτε διὰ τὴν ἐπιτυχίαν κατακήσεως τινὸς εἴτε διὰ
ἥν σωτηρίαν τῆς πόλεως των. Ἀλλοθινὲς δὲ μετέπειτα
χριστιανισμὸς καὶ ἐσκόρπισεν ὅλα αὐτὰ τὰ θύματα
ἥς ὥραιότητος καὶ τῆς ἥδονῆς.

Τὴν 4 Ιουνίου τρέχοντος ἐ. ν. μετεφέρθησαν τὰ δοτά τοῦ Ζολᾶ εἰς τὸ Πάνθεον ἐπισήμων τελετῆς. Ὁλη ἡ Βουλὴ καὶ ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἦσαν παρόντες. Οὐ πουρός τῆς Παιδείας ώμιλησεν ἐξ ὄνυματος τῆς Κυβερνήσεως, ἢ δὲ φρουρά τῆς γαλλικῆς πρωτευόσης παρήλασε πρὸ τοῦ κενοταφίου.

Η Νιονά Rassegna εἰς τὸ τελευταῖον τεῦχος περιέχει μετάφρασιν ἐνὸς διηγήματος τοῦ κ. X. Χρηστοβασίλη ὑπὸ P. Ciuti.

Πρὸ τούς ἐν Φλωρεντίᾳ εἰς τὸ ίδιωτικὸν ὀρχεῖον τῆς οἰκογενείας Σπινέλλη ἀνευρέθησαν 68 ἐπιστολαὶ τοῦ Μιχαὴλ Ἀγγέλου πρὸς τὸν Βαζάρην, τὸν συγγραφέα τῶν βίων τῶν καλλιτεχνῶν τῆς Ἰταλίας. Ἐποιμάζεται ἔκδοσις τῶν ἐπιστολῶν τούτων ὑπὸ τοῦ ίταλοῦ καθηγητοῦ κ. Tomassetti.

Η «Ρέα» τοῦ Σαμάρα θὰ παιχθῇ τὸν ἐρχόμενον χειμῶνα εἰς τὴν Σκάλαν τοῦ Μιλάνου.

Ἡ γνωστὴ διακεριμένη ιταλίκη ὑψίφωνος Regina Pinkert ἀποχωρεῖ τῆς σκηνῆς ὑπανδρευθεῖσα ἐνα πλούσιον Μιλανέζον.

Αἱ εἰσπράξεις τῶν παρισινῶν θεάτρων κατὰ τὴν λήξαντα ἐφετεινὴν περίοδον εἶναι κολοσσαῖαι. Κατὰ στατικὴν δημοσιεύθησαν ἐσχάτως ὑπὸ τοῦ «Σιλλόγου τῶν Συγγραφέων» τὸ ἀνθρώπινα τῶν εἰσπράξεων ὅλων ὅμοι τῶν παρισινῶν θεάτρων κατὰ τὸ 1907 ὀνέρχεται εἰς 45,753,048 φράγκα! Ἐξ αὐτῶν, τῆς Οτερας εἶναι 3,217,324 φρ., τῆς Comédie Française 2,293,340, κατὰ

ΝΕΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Ομήρου Ιλιάς ἔμπετρος ἐλευθέρα μετάφρασις Νικολάου Μ. Σηφάκη. Ἀθῆναι Τυπογρ. ὁ «Ἀστήρ», τεῦχος Α'. καὶ Β'.

Τὸ Εμπόριον ὑπὸ Σταματίου Κ. Θεοχάρη. Σύλλογος πρὸς διάδ. ὥφελίμων βιβλίων. Ἀθῆναι, δρ. 0.40.

Τὰ Ἀπομνημονεύματα Ἀνδρέου Συγγροῦ, τόμος Β'. Σύλλογος πρὸς διάδ. ὥφελίμων βιβλίων. Δρ. 1.50. Ἀθῆναι Τυπογρ. «Ἐστία».

Ὑγείες ὁρθαλμοί, ἥτοι ὑγιεινὴ τῆς δράσεως, τοῦ Σπήλιου Χαρακῆ. Ἀθῆναι.

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΑΣ ΜΑΣ

ΚΑΘΕ συνδρομητής τῶν «Παναθηναίων» δὲ ποῖος ἐγγράφει ΕΝΑ νέον συνδρομητὴν ἐτήσιον καὶ συναποστέλλει τὸ τίμημα τῆς ἐγγραφῆς, λαμβάνει ὡς δῶρον ΔΕΚΑ βιβλία ἀπὸ τὴν Α' Σειράν τοῦ κατωτέρῳ καταλόγου ἡ ΤΡΙΑ ἀπὸ τὴν Β' Σειράν.

Πρὸς εὐκολίαν ἔκεινων οἱ δοποῖοι θέλουν νά ἐκλέξουν καὶ ἀπὸ τὰς 2 Σειρὰς μαζί διατιμῶμεν ἐν γένει τὰ βιβλία τῆς Α' Σειρᾶς πρὸς Δρ.—Φρ. I ἔκαστον καὶ τῆς Β' Σειρᾶς πρὸς 3. Θὰ λαμβάνουν δὲ βιβλία ἀξίας Δρ.—Φρ. IO.

Τὰ βιβλία δὲ ἀποστέλλονται ἐλεύθερα ταχυδομικῶν τελῶν.

Ἄλλ' ἐκτὸς τῶν βιβλίων τοῦ καταλόγου μαζ., ἀναλαμβάνομεν ν' ἀποστείλωμεν δὲ τοῦ δήποτε βιβλίου μᾶς ζητηθῆ μη ὑπερβαίνον τὰς Δρ.—Φρ. IO διὰ κάθε νέαν ἐγγραφῆν.

Κάθε συνδρομητής μας ἔχει βεβαίως ἔνα στενὸν φίλον ἢ συγγενῆ φιλαναγνώστην, διατεθειμένον ὑπωδήποτε νά ὑποστηρίξῃ τὸ ἔογον ἐνὸς περιοδικοῦ. Αὐτὸν τὸν φίλον ἢ συγγενῆ ἢ σελήνη νά τὸν ἐγγράψῃ εἰς τὰ «Παναθηναία». «Ο, τι ξητοῦμεν ἀπὸ τοὺς συνδρομητάς μας εἶναι ἐλάχιστον διὰ κάθε ἔναν χωριστά. ΜΕΓΙΣΤΗ ὅμως θὰ ἔναι ἡ ἐκ τοῦ συνόλου ἐνίσχυσις τῶν «Παναθηναίων».

Τὰ βιβλία τὰ δοποῖα προσφέρομεν δὲν εἶναι ἀμοιβὴ ὑπηρεσίας. Θὰ ἔναι ἐνθύμιον μᾶς στενωτέρας σχέσεως, ποὺ θὰ συνδέσῃ τοὺς συνδρομητάς μας μὲ τὸ περιοδικὸν τὸ δοποῖον ἐξέλεξαι ὡς πνευματικὸν τῶν σύντροφον.

Η ΔΙΕΤΟΥΝΣΙΣ

Σ Ε Ι Ρ Α Α'

- Χ. Ἀννινος: Ἐδῶ κ' ἔκει.
- Δ. Βικέλας: Λουκῆς Λάρας, διήγημα.
- N. Ἐπισκοπόπουλος: Ἐρημες ψυχές, δρᾶμα.
- Δ. Γρ. Καμπούρογλους: Mémoires du Prince N. Ypsilanti.
- K.M. Κωνσταντόπουλος: Ιστορία τῆς βυζαντ. τέχνης.
- Σπ. Λοβέρδος: Η Ἀγία Πόλις.
- M. Μαλακάσης: Η Κυρά τοῦ Πύργου, δρᾶμα.

Γ. Μαυρογιάννης: Βυζαντ. τέχνη καὶ καλλιτέχναι.
Σπύρος Μελᾶς: Ο Γυιδὸς τοῦ Ισκιον, δρᾶμα.
Αντ. Μηλιαράκης: Γεωγραφία πολιτικὴ νέα καὶ ὀρχαία Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας.
Κίμων Μιχαηλίδης:
Παῦλος Νιοβάννας:

Οσκαρ Οὐάλλδ: Ουρανοί Παγανέλης:
Σπυρίδων Παγανέλης:

Κωστῆς Παλαμᾶς: Υμνὸς εἰς τὴν Λθηνᾶν.
Κ. Παπαφρογόπουλος: Ιστορικαὶ πραγματεῖαι.
Κώστας Παφορίτης: Απὸ τὴν Ζωὴν τοῦ Δειλινοῦ, διηγήματα.

I. Πολέμης: Ἐξωτικά, ποιήματα.
I. Πολυλᾶς: Η Φιλολογικὴ μας Γλῶσσα.
Γ. Στρατηγῆς: Τραγούδια τοῦ Σπιτιοῦ.
Ανδρέας Συγγρός: Ἀπομνημονεύματα τόμος Α'.
» » B'.
Λεύκωμα «Παναθηναίων».

Πανηγυρικὸν τεῦχος «Ἐστία»: Ολυμπ. Ἀγῶνες 1896.
Σπαρτιατικὸν Ἡμερόλ: Ετος 1906.
» 1907.

Σ Ε Ι Ρ Α Β'

Δ. Βικέλας: Λουκῆς Λάρας ἐκδ. πολυτελής.
Γρηγόριος Ξενόπουλος: Μαργαρίτα Στέφα.
Διηγήματα Σειρᾶ A'.
» » B'.
» » C'.

Τόμοι τῶν «Παναθηναίων» χαρτόδετοι 1ος, 2ος, 3ος,
4ος, 6ος, 7ος, 8ος, 9ος, 11ος, 12ος.